

KARADENİZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIK BÖLÜMÜ ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TEZ NUMARASI

Genel :
Anabilim Dalı : Mimarlık
Program :

KONUT BİRİMİNDE FONKSİYONEL DEĞİŞME
VE FİZİKSEL DEĞİŞME İLİŞKİLERİ

GAMZE KAYMAK

Yönetici: Doç.Dr. Zafer ERTÜRK

TRABZON
MART 1984

KARADENİZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIK BÖLÜMÜ ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TEZ NUMARASI

Genel :
Anabilim Dalı : Mimarlık
Program :

KONUT BİRİMİNDE FONKSİYONEL DEĞİŞME
VE FİZİKSEL DEĞİŞME İLİŞKİLERİ

GAMZE KAYMAK

Yönetici: Doç.Dr. Zafer ERTÜRK

TRABZON
MART 1984

ÇALIŞMANIN TÜRKÇE ÖZETİ:

Bu tez kapsamında ele alınan konu: Konut biriminde, fonksiyonel değişme ile fiziksel değişme ilişkilerinin saptanması olmuştur.

Çalışmanın giriş bölümünde; günümüzde kullanımını sürdüren geleneksel konutların geçmişteki uzantısı olan Türk Evi'nin, oluşumunda etkili olan özellikleri ve işlevsel özellikleri açısından tarihsel geri bakış içinde incelenmesi yer almış, konut planlamasında günümüzdeki eğilimler üzerinde durulmuştur.

Çalışma giriş bölümünün dışında, beş bölüm ve iki ekten oluşmaktadır.

Birinci Bölümde, problemin tanımı, çalışmanın amacı, çalışmada geçen kavramlar ve konu ile ilgili olabilecek çalışmalar üzerinde durulmuş, çalışmada kullanılan yöntem ve teknikler tanıtılmıştır.

İkinci Bölümde, fonksiyonların zaman boyutuna bağlı olarak değişimi, nedenleri, sonuçları ve boyutları ile birlikte ele alınmıştır.

Üçüncü Bölümde, fonksiyonel değişme ile fiziksel değişme ilişkileri saptanmaya çalışılmıştır.

Dördüncü Bölümde, İç Anadolu Bölgesi Zara Kasabası'nda yapılan alan çalışması ve toplanan verilerin değerlendirilmesi ile bulgular yer almıştır.

Beşinci Bölümde, tezin sonuçları ve öneriler sunulmuştur.

Ekler'de örneklemede kullanılan konutların planları (değişim aşamalarıyla birlikte) verilmiştir.

SOMMAIRE DU TRAVAIL

Le thème pris en main dans le contenu de cette thèse: a été la fixation des relations de modification physique et fonctionnelle.

Dans la partie d'introduction du travail on a eu lieu l'étude de la Maison Turque dans le regard historique, qui est la prolongation dans le passé des habitations, traditionnelles menant leur usage pour aujourd'hui de point de vue des spécialités actives et des spécialités fonctionnelles. On s'est arrêté sur les inclinations actuelles au sujet de la planification d'habitation.

Le travail, se compose en cinq chapitres et deux appendices, en dehors de la partie d'introduction.

Dans le première chapitre; on s'est arrêté sur la définition du problème, sur le but du travail et sur les idées exercées dans le travail, pouvant être intéressé avec le sujet; et on a présenté la méthode et les techniques employées dans le travail.

Dans le deuxième chapitre, la modification des fonctionnes relatives à la dimension de temps, leurs causes, leurs dimensions et leurs résultats ont été prises en main.

Dans le troisième chapitre, on a tâche de fixer les relations entre la modification fonctionnelle et physique.

Dans la quatrième chapitre, prennent place une appréciation des données cueillies lors du travail de terrain fait au district Zara de la Region de l'Anatolie inférieure et celle des inventions.

Dans le cinquième chapitre, on a présenté les résultats de la thèse et des recommandations.

A l'appendice, on a donné les plans des habitations employées comme exemple (y compris les progrès de modification).

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
I. BÖLÜM	
1. PROBLEMİN TANIMI	24
2. ÇALIŞMANIN AMACI	30
3. KAVRAMLAR	33
4. KONUTTAKİ YAPISAL DEĞİŞMEYİ İNCELEYEN ÇALIŞMALAR..	37
5. YÖNTEM VE TEKNİKLER	45
6. BÖLÜMÜN SONUÇLARI	51
II. BÖLÜM	
1. FONKSİYONLARIN ZAMAN İÇİNDEKİ DEĞİŞİMİ	53
1.1. Nedenleri ve Sonuçları	54
1.1.1. Kullanıcı Kültür Yapısındaki değişmeler.....	54
1.1.2. Eylemlerin Yapısının Kültürlere Göre Gösterdiği Farklılıklar ve Eylemlerin Zaman İçindeki Değişimi	55
1.1.3. Eylemlerin Yapılmasında Kullanılan Yardımcı Araçların Değişimi	57
1.1.4. Aile Yapısındaki Değişmeler ve Kullanıcılar Arası İlişkilerin Değişmesi	58
1.1.5. Sosyal Değişme ve Statü Kavramı	62
1.2. Fonksiyonların Değişiminin Boyutları	65
1.2.1. Kabul Edilemez Kısıtlamalar	67
1.2.2. Kabul Edilebilir Kısıtlamalar	68
1.2.3. Katlanılabilir Kısıtlamalar	68
2. BÖLÜMÜN SONUÇLARI	69

III. BÖLÜM

1. FONKSİYONEL DEĞİŞME-FİZİKSEL DEĞİŞME İLİŞKİLERİ ...	70
1.1. Fonksiyonel Değişmeye Bağlı Değişmeler	72
1.1.1. Planı Etkileyen Değişimler	72
1.1.2. Planı Etkilemeyen Değişimler	73
1.2. Fonksiyonel Değişmeye Bağlı Olmayan Değişimler	74
2. BÖLÜMÜN SONUÇLARI.....	74

IV. BÖLÜM

1. VERİ TOPLAMA YOLLARI	76
2. TOPLANAN VERİLER	77
3. VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	78
4. BULGULAR	84
5. BÖLÜMÜN SONUÇLARI	90

V. BÖLÜM

1. SONUÇLAR VE YORUMLAR	91
2. ÖNERİLER	98

EKLER	103
-------------	-----

YARARLANILAN KAYNAKLAR	132
------------------------------	-----

GİRİŞ

İnsanoğlunun göçebelikten toprak uygarlığına, toprak uygarlığından endüstri uygarlığına geçişi, ekonominin ötesinde büyük sosyal ve kültürel değişikliklere yol açmıştır. Çeşitli bölgelere yerleşen toplumlar değişik kültürler, birbirlerinden farklı evler ve yaşama biçimleri yaratmışlardır. Çünkü bu kültürler farklı felsefelerden kaynaklanan farklı yaşama düzenleri ortaya çıkarmışlar ve farklı yaşama düzenleri de planlamaya farklı etkilerde bulunmuşlardır. Kültürlere göre farklılıklar gösteren bu planlar zaman içinde koşullar değiştikçe, oluşturulduğu toplumun verilerinden, gereksinmelerinden, deneyimlerinden ve kültüründen kaynaklanan gelişmelere ve değişmelere uğrayarak o toplumun yapı dilini oluşturmuşlardır.

Toplumun ortaya koyduğu kurallar Neolitik Çağda zanaat geleneğinin oluşmasında etkili olmuştur: Kız çocuk çömlek yapımını, anasının yaptığı örneklerden ve ona yardımcı olurken edindiği öğütlerden edinmiş olmalıdır. Öğrendiğini kendisine ve başkalarına kanıtlamak için de kendi yaptıklarını anasının yaptığı örneklere benzetmeye çalışmıştır diye düşünülebilir.

Görülüyor ki Neolitik Çağda uğraşı toplumsaldır ve deneyleri de toplumsal geleneklere dayanmaktadır. Bundan dolayı Neolitik Çağlardaki tüm kap-kacak tekdüze bir benzerlik gösterir, bir örneklik yansıtır. Bu dönemde kişinin konutu ile olan ilişkisi kap-kacağı ile olan ilişkisinden pek farklı değildir. Konutunu da yine kendisi, belirlemiş olduğu gereksinmelerine yanıt verecek şekilde biçimlendirmekte ve üretmektedir.

Sadece kap-kacağın değil, yerleşmenin de tekdüzelik ve bir örneklik gösterdiğini Kuban'ın, Türkiye'de, ilkel tarım aşamasındaki Neolitik kültürün bilinen en önemli kanıtı Konya Catalhöyük'te bulunan Neolitik yerleşme üzerinde yaptığı bir

çalışmanın bulgularından öğreniyoruz.

"Çatalhöyük: İ.Ö. 6800'e kadar çıkan bu büyük yerleşme içerde avlular etrafında gelişmiş bir köydür. Yapılar çevreye tamamen kapalıdır... bu yapı kümelerine ağaç merdivenler yardımıyla düz damlarından giriliyordu. Bu gün Anadolu'da rastlanan ilkel yapı tekniğinden pek farklı olmayan bir teknikle, ağaç ayakların desteklediği kerpiç duvarlar ve toprak damları vardı..." (1).

Bu devirde yapının doğa ve içinde barındırdığı insanlarla organik bir bağ içinde olduğu görülmektedir. Kullanıcı ile konutu arasındaki bu doğal ilişkide mimarın yer almadığı dikkati çeker. "İlk insan yerleşmeleri ilkel tarımsal yapıları köylere dir. Bu çevrede yapı eylemi, aile ekonomisinin olanakları içinde ortaya çıkar. Herkes kendi evinin mimarıdır. Belki bütün köyün çevresindeki duvar ortak çalışma ürünüydü. Belki de yanyana gelen evlerin dış duvarları kendiliğinden köyün savunma sistemini teşkil ediyordu. Mimar böyle bir ortamda ortaya çıkamazdı." (2).

Türklerin müslüman olup Anadolu'ya gelip yerleşmelerinden sonra göçebelik döneminin yaşam biçimi, yeni bir dünya görüşünün ışığında, göçebelik ve islâm dininin birleşimi olan yeni bir yaşama biçimine dönüşmüştür. Bu Türklerin bir kısmı geleneklerine tümüyle bağlı kalmışlar ve çadırlarda yaşamışlardır. Çok uzun bir süre boyunca da sürekli yer değiştire-

---

(1) Doğan Kuban, 100 Soruda Türkiye Sanatı Tarihi, 2.B. İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1973, s: 15.

(2) Doğan Kuban, "Toplum Açısından Mimarlığın Tarihsel Gelişimi ve Toplumsal Yapı Değişikliklerinin Mimarlığın Evrimine Etkileri," Mimarlık Semineri, Ankara, TMMOB, 17 Aralık 1969.

rek bu yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Anadolu göçebeleri yaylalarda ve steplerde çadırlar içinde yaşıyorlardı. (1).

İşte henüz tam anlamıyla kavrayamadığımız, kavrayamadığımız için de koruyup değerlendiremediğimiz ve geleceğe kendisinden bir şeyler aktaramadığımız, bu nedenle de yavaş yavaş yok olup gitmekte olan kendi öz kültürümüzün ürünü 'geleneksel', 'fonksiyonel' Türk Evi'nin ilk yaratıcıları bu göçebe kökenli Türkler'dir. (2), (3), (4), (5).

Hemen burada bir noktanın belirtilmesinde yarar vardır: Bir yazarımız geleneksel, fonksiyonel, evrensel... gibi kavramlardan 'tehlikeli kavramlar' diye söz etmekte ve bunu da şu şekilde açıklamaktadır;

"Nedir 'geleneksel'in içerdiği? Eskiye, geçmişe dönük bir tutum değil mi? Oysa, sürekli olarak gelişen ve değişen toplum yaşantısı geçmişe dönük tutumları reddeder... Bir yapı neye göre 'fonksiyonel'dir? Örneğin 'The house is a living machine = Ev bir oturma yaşam makinesidir, kabulünden hareketle bir 'ev' yaparsak, fonksiyoneli elde ettik mi sayacağız?... Bir ev, salt rahat yaşama koşullarının olduğu oranda,

-
- (1) Erdem Aksoy, Orta Mekân: Türk Sivil Mimarisinde Temel Kuruluş Prensipleri, Mimarlık ve Sanat 7-8, İstanbul, 1963, s: 47.
  - (2) A.g.e., s: 39-91.
  - (3) Doğan Kuban, Türk ve İslâm Sanatı Üzerine Denemeler, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1982, s: 153.
  - (4) Önder Küçükerman, "Geleneksel Türk Evinde Çevre Tasarımı ve Oda Kavramı" Akademi 10 Mimarlık ve Sanat Yayın No: 82, İstanbul, 1981, s: 36.
  - (5) Ayda Arel, Osmanlı Konut Geleneğinde Tarihsel Sorunlar, İzmir. E.Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, 1982, s: 26.

gevrenin (sosyal ve fiziksel) iktisadi yapının este-
tiğin, malzemenin de fonksiyonu değil midir? " (1).

Geçmişe, ders almak, taklit etmek, benzerini oluşturmak için değil, bu güne uzanmış ya da uzanması gereken sürekliliklerin varlığını saptamak, bu günün yorumlanmasını nesnel verilere dayandırmak için bakmak gerekir.

Geleneksel Türk Evi, Türk Toplumunun kendi verilerinden, gereksinimlerinden, kültüründen kaynaklanan bir yapıcılığa sahiptir. Bu yapıcılık uzun bir tarihi gelişmenin ve toplumsal bilincin ifadesidir. (2). Bu kadar uzun yılların deneyiminin ürünü olan bu yapıcılık birden silinip atılmamalıdır. İşlevsel, psikolojik yararlılığı olan gelenekleri yaşatmak gerekir, gelecek nesillere iletmek gerekir. Endüstrileşme, aileye ve topluma ilişkin geleneklerin, kültürel sembollerin bırakılacağı anlamına gelmemeli; geleneksel kültürün işlevsel yararlılığını sürdüren görünüşleri yeni endüstrileşmiş içerikte güçlendirilmelidir. (3).

Türk Evi'nin biçimlenişini, mekansal örgütlenmesini anlayabilmek için, bu yapıyı oluşturanların ekonomik yaşamını, aile yapısını ve günlük işlevlerini bilmek gerekir. Aile yapısı, tarımsal ekonominin de gereği olarak bir kaç kuşağın bir arada bulunduğu 'geleneksel geniş aile' idi. Yaşam biçimi tarımsal ekonominin ortaya koyduğu bir üründü. Dolayısıyla kadının işlevi de tarımsal ekonomiye bağlı olarak köylü kadının

---

(1) Önder Şenyapılı, "Türkiye'deki Mimarlık Uygulamalarının Eleştirisi Çıkış Yolları Göstermektedir," Mimarlık, Şehircilik ve Türkiye'nin Sorunları, Mimarlık Dergisi Yayınları: 1, 1.B, İstanbul, 1970, s:101.

(2) Doğan Kuban, A.g.e.

(3) Fehmi Kızıl, Toplumsal Geleneklerin Konut İçî Mekân Tasarımına Etkisi ve Toplumsal Geleneklerimizi Daha İyi Karşılacak Konut İçî Fiziksel Çevre Koşullarının Belirlenmesi, İstanbul, D.G.S.A., Yayın No:81, 1978, s:9.

işlevinden farklı değildi. "Kentli kadının günlük ev işleri çok ağırdı, bunların arasında; ekmek pişirmek, yemiş kurutmak, bahçede çalışmak, hatta odun kesmek de vardır... Bütün bu eylemler dış dünyadan ayrı bir çevrede yapılıyordu, yani ev programı içinde bunlara yer ayırmak gerekiyordu. (1).

Buradan da izlenebileceği gibi Türk Evi bir anlamda kadını merkez alan bir örgütlenme gösterir. Zamanın çoğunu evin dışı kapalı alt katında geçiren kadının canlı doğa ile ilişkisi bu katta kurulmuştur. Göçebelikten yerleşikliğe geçiş, geleneksel geniş aile yapısı, toprakla ve tarımla bağlılık duygusu yaratmış, yapının kuruluşunda ve biçimlenişinde önemli bir etken olmuştur. Ana, baba, çocuklar, gelinler ve damatlardan oluşan bu geniş aile aynı çatı altında yaşamaya başlamışlardır. Bu katla birlikte, bahçeyi seyreden hayat, divanhane ya da eyvan (2) geleneksel kültürün ev formunu oluşturmuştur.

Bu evlerde 'temel mekansal birim'in 'odalar' olduğu konusunda ortak bir görüşe sahip olan Eldem, Kuban, Küçükerman, Kazmaoğlu ve Tanyeli bu odalar arasında boyutsal ve işlevsel bir fark olmadığını belirtirler. (3), (4), (5), (6).

---

(1) Doğan Kuban, Türk ve İslâm Sanatı Üzerine Denemeler, s: 160.

(2) Erdem Aksoy, s:71.

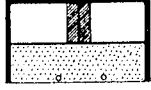
(3) S.Hakkı Eldem, Köşkler ve Kasırlar, İstanbul, D.G.S.A., Yük.Mim. Böl.Röl.K., C:1, 1969, C:2, 1974.

(4) Doğan Kuban, "Türk Ev Geleneği Üzerine Gözlemler," Sanat Tarihimizin Sorunları, İstanbul, Çağdaş Yay., 1975, s0 196.

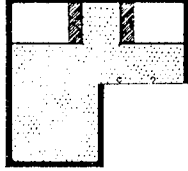
(5) Mine Kazmaoğlu ve Uğur Tanyeli, Anadolu Konut Mimarisinde Bölgesel Farklılıklar, Yapı, Sayı: 33, 1979, s: 28-41.

(6) Önder Küçükerman, Anadolu'daki Geleneksel Türk Evinde Mekân Organizasyonu Açısından Odalar, İstanbul, T.T.O.K. Yay. 1973, s:41.

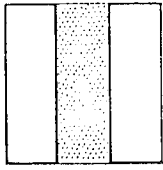
S.H.ELDEM TIPOLOJİSİ:

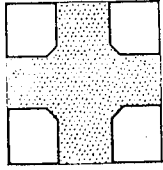
.dış sofalı plan şeması

.eyvanlı ve köşklü plan şeması

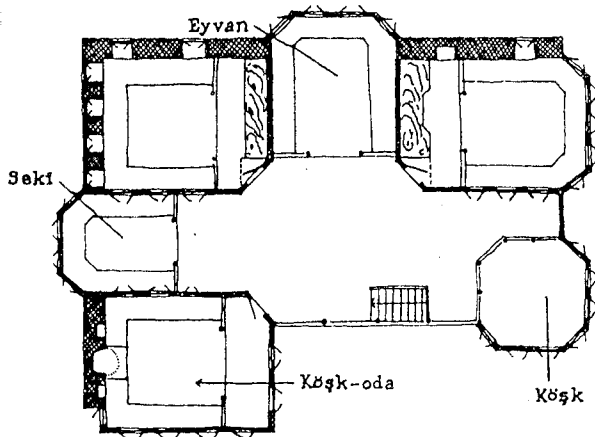
.iç sofalı plan şeması

.orta sofalı plan şeması

Şekil 1 :

S.H.Eldem'e göre Türk evi tipolojisi (Türk evi plan tipleri'nden):

Şekil 2 :

Sedat H.Eldem. Türk Evi Plan Tipleri

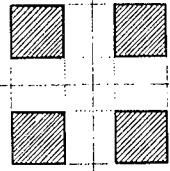
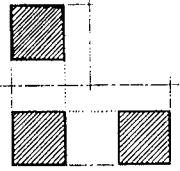
"Türk Evi'nin ve odalarının biçimlenmesi, toplum yapısının özellikleri ile sıkı sıkıya ilintilidir... Efendi evin en önemli kişisiydi. Dolayısıyla en önemli ve özenli oda onundur. Baş oda, selamlık gibi isimler almış olan oda, efendi, konuk, hizmetçi ilişkilerinin düzenlenmesi sonucunda biçimlenmiştir... Oda içinin eylemlere bağlı olarak parça ve bölümlere ayrılması en çok burada görülür. Hizmetçilerin, konukların ve efendinin bulunacağı alanlar belirlenmiş ve özelliklerine göre biçimlenmiştir." (1).

Odalar birbirleriyle doğrudan ilişkili değildir. Her odanın avluya ya da sofaya açılan bir de kapısı vardır. Efendiden başlayan hiyerarşik örgütlenme içinde evin en önemli odası ona ait olup; efendi, konuk, hizmetçi ilişkilerinden kaynaklanan biçimlenme, konutun ve odaların iç yapısının biçimlenmesinde anlatımını bulur.

"Dedemizin yatak odasının kapısı, yatağın üzerine açılmazdı;

(1) A.g.e., s: 40.

D.KUBAN TİPOLOJİSİ:

Şekil 3 :

Doğan Kuban'a göre Türk evi tipolojisi (Sanat Tarihimizin Sorunları'ndan)

çocuklarıyla yüzgöz olmasın diye. Yaşama inançları, yöntemi, düşünüş yönü, biçim vermişti odasına." (1).

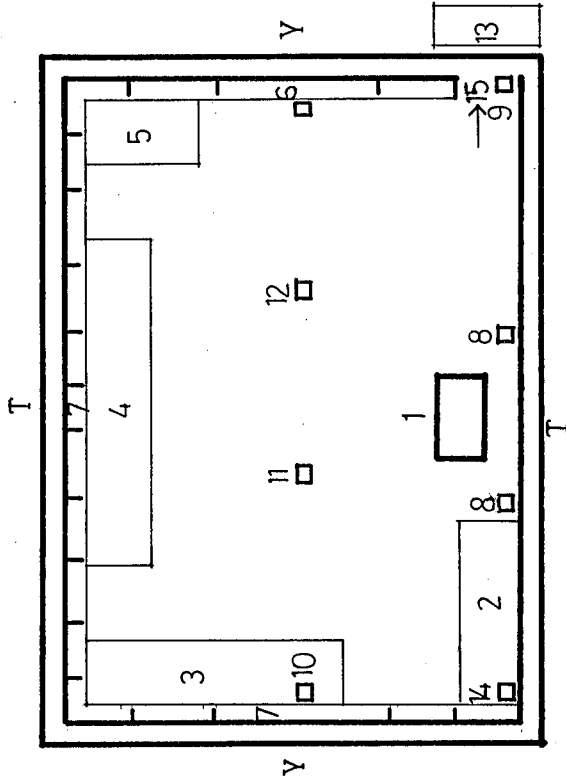
Efendi odasının katı, hiyerarşik biçimlenişine karşı, kadınların en çok kullandığı, zamanının çoğunu geçirdiği mekanlar daha yalın, daha esnek olarak biçimlenmişlerdir.

Türk Evi'nde geliştirilen mekân anlayışının kökenine inebilmek için göçebelik düzeninden yararlanmak gerekecektir. Geleneksel evde her oda, sanki ayrı bir çadırımsı gibi bağımsız birer yaşama birimi olarak kullanılabilme özelliği taşır ve böyle kullanılmıştır. (2).

Türk Evi gerek odaların biçimlenişi, gerekse odalar arası ilişkilerin kurulmasıyla göçebe dönemindeki çadırın özelliklerini taşır. Bir Türkmen çadırı istenilen yere konan kalkan yapısı,

(1) Cengiz Bektaş, Benim Oğlum Bina Okur, İstanbul, Yazko, Ağaoğlu Yayını, 1980, s:13.

(2) Orhan Acıpayamlı, Acıpayam ve Çevresinde Mesken ve Meskenle İlgili Etnoğrafik Araştırmalar, (Dokt. tezi), Ankara Üniversitesi D.T.C.F. Der., C:12, Sayı:3-4, 1954, s:163-216.

Kara Çadır Plânı :

Yukarıda görülen plân çadırın içinde her yerin aldığı ismi gösterir.

T — Karşılıklı (Siti) -Bu örtülerin güneye karşı olan gündüzleri açılabilir.

Y — Karşılıklı (Yankapak) -Daima kapalıdır.

Plân:

1 — Ocak - Çok kutsaldır; üstüne yemin edilir.
2 — Yiğit durağı : Misafiri koruyacak adamın yeridir. -

3 — Dede bucağı, misafir yeri - Misafirin oturacağı önemli bir köşedir.

4 — Komşu oturağı

5 — Yatalağ: yatak yükü - Yatakların bulunduğu yerdir.

6 — Azalağ; azak yükü - Un ve zahire çuvallarının dizildiği yer.

7 — Gıyesi yükü ve gözenek - Elbise ve çamaşır çuvallarının yeri. -

8 — Işıklıcağı (ocağın yan direkleri) - Fener ve lamba yeri. -

9 — Çoban çağı (At, çoban, su takımları ile tuzluk bu direktedir)

10 — Başçağ

11 — 12 — Orta çağlar.

13 — Kaplık (Belki kapılık, belki de kap kaçaklıktır)

14 — Köşe çağı (Bu çağlar çadırın güney tarafındadır)

15 — Kapı.

Şekil 4 : Ali Rıza Yalman Cenupta Türkmen Oymakları II., Kültür Bakanlığı yayınları, Ankara, 1977, s:424.

yazın serinliği geçirip, kışın ayaza yol vermeyen, dıştan içe bakışa engel ama gece yıldızları seçtiren dokusu ile bir kulağa kaçan bitkisi kadar canlı ve devingendir. (1).

Çadırda olduğu gibi Türk Evi'nde de yapı doğa ve içinde barındırdığı insanlarla organik bir bağ içindedir. Odalardaki onursal mekân bölünmesi ile Türkmen çadırının iç düzenlemesi arasında bir benzerlik vardır. Türkmen çadırının iç düzenlemesinde konuk köşesi, konuk varlığı veya yokluğuna göre evin efendisinin oturacağı kısım, giriş kısmı ve hizmet kısmı ayrı ayrı adlar alır ve bir çadırın içinde mevcuttur.

Aile içinde ve toplum yapısında var olan hiyerarşi kuralı, çadırlarda olduğu gibi evlerin ve odaların iç düzenlemesinde de etkili olmuştur. ... odalarda ve genellikle baş odada ege men olan hiyerarşi kuralı, oturma, ağırlama ve toplumsal alışveriş yeri olan seki-üstünü, seki-altından ayırır. (2).

(1) Özgönül Aksoy, Biçimlendirme, K.T.Ü. Mim.Böl.Trabzon, Karadeniz Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş., 1977, s:17.

(2) Ayda Arel, s:47-48.

Ayırım döşeme yükseltisi ile gerçekleştirildiği gibi simgesel olarak tavan ve duvar yüzeylerinde renk ve motiflerle de belirginleştirilmiştir. Bu konu Küçükerman tarafından şöyle dile getirilmiştir; Çadır çevresinden ev çevresine geçişte etkili olan çevre kurma kavramları; taşınabilen üst örtü (çadır), taşınabilen alt örtü (halı, kilim, keçe v.b) yerleştikten sonraki çevrelerin, evlerin ve odaların tasarımında kullanılan ilkeler de buna benzer. Odaların tasarımında alt örtü, üst örtü, yan örtü (dolap ve pencereler) ve taşınabilen öğeler kullanılmıştır. (1).

Odalar arasında işlevsel ve boyutsal fark olmayışı ya da yerleşik düzene geçildikten sonra bile konut sınırları içinde kalan mevsimsel göç olayının devam etmesinin göçebelik geçmişine bağlı bir gelenek olduğu ileri sürülmektedir.

Arel, odalar arasında işlevsel ayırımın olmamasının yanında yazlık/kışlık ayırımını belirtti ve mevsimsel göç geleneğinin Türkiye'de yaylaya çıkma alışkanlığında yaşatıldığını ileri sürer. (2).

Mekânların düzenlenişinde ve kullanımında olduğu gibi mekansal öğelerle de göçebe geleneğinin etkilerinin sürdüğü belirtilmektedir: "...Spengler, yatakların her gün dürülerek yüklerle kaldırılması adetine değinerek, 'bunu göçebe karakterin devamına bağlamıştı' diyen Kuban, Türk Odası'nın vazgeçilmez ögesi olan 'yükçük' sözünün kökeninin; "...belki de göçebelere oradan oraya taşınırken yataklarına yük olarak baktıkları çağdan kalmadır" demektedir. (3).

---

(1) Önder Küçükerman, Mimarlık ve Sanat, s: 38.

(2) Ayda Arel, s: 57.

(3) Doğan Kuban, Türk İslâm Sanatı Üzerine Denemeler, s: 154.

Türk Evi'nin mimari öğeleri; ocak, dolap, sedir, raf, yüklük, v.b. yapı ile birlikte yapılırdı. Ancak bu öğeleri tamamlamak üzere kullanılan şilte, yastık, kilim, örtü... gibi dokumacılık ürünleri konfor ortamını yaratmak amacıyla kullanılırdı. Dokumacılık ürünlerine verilen önemin de göçebelik döneminden kalma bir alışkanlık olduğu söylenebilir. Bu düşüncenin anlatımını şu cümlede bulabiliriz:"... çadırın, devamlı olmayan göçebe hayatı için kullanıldığı müddetçe, halı bütün döşemeyi teşkil etti."(1).

Belki Türk Evi'nde bu dokumacılık ürünlerini kullanma anlayışını da göçebelik geleneğinin bir adeti olan 'yere bağdaş kurarak oturma' ve 'kendini yere yakın hissetme' duygusunun bir ürünü olarak saymak gerekir.

Bütün bu anlatımlardan Türk Evi'nin ve Oda'sının düzenlenmesinde işlevin ve toplumsal geleneklerin, toplumsal statünün önemli bir yeri olduğu dikkati çeker. Bu evlerin önemli bir özelliği de örnekler arasında, biçimlenmesi ve iç düzenlenmesinde sınıfsal bir farklılığın olmamasıdır. Yani zengin ve fakirin evlerinde aynı özelliklerin büyük bir titizlikle işlenmiş olmasıdır.

Buraya kadar anlatılanlardan edindiğimiz izlenime göre geleneksel Türk Evi'ne daha önceki aşama olan çadırlardan, göçebelik hayatının niteliklerinden oldukça çok şey taşınmış. Geleneksel evde, kendi kültürlerine yabancı hiç bir ürün, hiç bir düzenleme yer almamıştır.

Acaba Türk Evi'nin yetkinliğe ulaşmasında ve geleneksel, fonk-

---

(1) Raphaela Lewis, Osmanlı Türkiye'sinde Gündelik Hayat Çev.: Mefkune Poroy İstanbul, Doğan Kardeş Matbaacılık Sanayii A.Ş. Basımevi, 1973, s: 30.

siyonel kavramlarını bünyesinde taşımasında bu davranışın büyük ölçüde etkisi yok mudur?

Aslında Türk Evi'de başlangıçtan itibaren sürekli değişim ve gelişim göstermiştir. Ancak bu gelişim bir önceki tipin ilkelere bağlı olarak, O'na yeni katkılar yaparak ve beliren gereksinimleri de bu tipe ekleyerek kararlı bir değişim şeklinde gerçekleşmiştir.

"Halk geleneği yapı sistemi açık uçludur (open-ended) ilâvelerin görsel ve işlevsel olarak sistemle bağdaşmasına imkân verir." (1).

Kullanıcı ile konutu arasındaki bu doğal ilişkide mimarın hemen hemen hiç rol almadığını, kullanıcının kendi yaşamını çevreleyen işlevsel biçimin oluşturulmasında etkin rol aldığını bir kez daha belirtmekte yarar vardır. Mimarın etkin rol aldığı abartmalı, tekil örnekler de bu genel eğilimin her zaman dışında yer almıştır.

Nihayet endüstri devrimi sonrasında kullanıcı ile konutu arasındaki doğal ilişki ilişkisizliğe dönüşmüş ve konut kullanıcıdan bağımsız, kullanıcının yaşamına biçim vermeye çalışan bir kap haline dönüşmüştür.

1859 Yılında Dickens, sanayi devrimini şöyle dile getiriyordu:

"Çağların en iyisi ve en kötüsüydü aynı zamanda, bilgelik ve çılgınlık çağıydı; aydınlığın ve karanlığın mevsimi, umudun baharı ve umutsuzluğun kışıydı; hem bütün her şey vardı önümüzde, hem de hiç bir şey yok-

---

(1) Amos Rapoport, House Form and Culture, Englewood Cliffs, N.J., Peentice-Hall, Inc., 1969.

tu; gökyüzüne doğru yol alırken karşıt yönde de ilerliyorduk. Sözün kısası o çağ şu bizim çağımızdan öyle uzaktı ki, önde gelen bazı otoriteler o çağı ister iyi ister kötü anlamda nitelemek için hemen daima en aşırı ve en abartmalı terimleri kullanır olmuşlardı."(1)

Nasıl ki eski toplumlarda avcılıktan tarıma geçiş ya da göçebelikten toprak uygarlığına geçiş toplum hayatını etkileyip yeni yaşama biçimleri yarattıysa endüstri devrimiyle toprak uygarlığından endüstri uygarlığına geçiş te toplum hayatını etkilemiş ve yaşam biçimini değiştirmiştir. Ne var ki göçebelikten toprak uygarlığına geçiş yüzyıllar süren bir gelişme çizgisi içinde gerçekleşirken aynı zamanda bölgesel bir karakter de taşıyordu. Oysa endüstri uygarlığı çok hızlı bir geçiş içinde ve bölgeselden daha çok evrensel bir özellik taşımaktadır.

"Daha önce yavaş yavaş değişiyordu nesnelere; dolayısıyla da hiç değişmezmiş gözüyle bakılabiliyordu onlara. Şimdi ise iyice kesinleşmiş işlevsel isterler ve uzun vadeli ekonomik öngörüler yapma alışkanlığı böyle bir yaklaştırma yapılmasına izin vermiyorlardı. Değerlerdeki değişimleri algılamaya alışıyoruz ince ince; dikkatimizi statik yanlardan çok dinamik yanlara çevirmeğe başlıyoruz." (2).

Sanayi patlamasının getirdiği olanaklarla (sağlık, beslenme, temizlenme v.b olanakların sunulması), artan nüfus ve iç göçler, konut sorunun ortaya çıkmasına neden oluyordu. Üretimin

---

(1) Charles Dickens, International Book Campang, A tale Of Two Cities, New York, 1859, s: 7.

(2) Leonardo Benevolo, Modern Mimarlığın Tarihi, Çev.: Atilla Tokatlı, 1.Cilt, Sanayi Devrimi, İstanbul, Çevre Yayınları, Reyol Ltd. Şti. Basımevi, 1981, s: 35.

hızla artmasına koşut olarak yapı eyleminde de belli başlı şu değişiklikler dikkati çeker; geleneksel malzemeler (taş, tuğ-
la, odun... gibi) daha rasyonel işlenmekte ve dağıtımı kolay-
laşmaktadır. Bu malzemelere zamanla dökme demir, cam, çimento
gibi yeni malzemeler eklenmektedir. şantiye araçları da geliş-
mekte ve yapımda, makineleşmeden yararlanılmaktadır.

Böylece etkilerini yaygınlaştıran endüstri devrimi, nüfus ar-
tışı ve iç göçlerin boyutlarını zorladığı konut sorunu karşı-
sında mimarları bu sorunun çözümleri ile karşı karşıya getirmiş-
tir.

Endüstri devrimi sonrasında büyük strüktürler, gökdelenler ve
yeni malzemelerin yarattığı olanaklarla her yönden modern bir
mimarinin doğmaya başladığı; yer yer modern yaşama ürünleri-
nin yaşama biçimlerini aşarak insanları bu yeni ürünlere ve
onların sonuçlarına uymaya zorladığı görölmektedir.

Hızla artan konut sorununun çözümleri için kitlesel üretimin ka-
çınılmaz olduğunu savunanlar, kullanıcıların bu ürünlere olan
tepkilerinin nedeninin toplumun tutuculuğu ve geleneksel de-
ęerlere aşırı bağlılığı olduğunu ileri sürmekte, insan gerek-
sinmelerinin tektürdeşliğini, evrenselliğini savunmaktaydılar.
Kitlesel üretimi savunanlar, kullanıcıların zamanla bu ürünlere
benimseyeceklerini de önerilerine eklemekteydiler. Bu doğ-
rultuda teknolojinin ve sanayileşmenin gelişmesine koşut ola-
rak çeşitli toplumlarda beliren 'modern' insanın taşıdığı or-
tak özellikler olduğu savını ileri sürölmektedir. (1).

Dolayısıyla 'modernleşen kesimler' de iletişim araçlarının da
katkısıyla kişilerin ilgi alanı genişlemiş, toplumsal gelenek-
ler, toplumsal davranışlar önemini kaybederek ya da önemi aza-

---

(1) Çiğdem Kağıtçıbaşı, İnsan ve İnsanlar Sosyal Psikolojiye Giriş, 1.B,
Ankara, Sevinç Matbaası, 1976, s. 284.

larak yerlerini yeni değerlere ve yeni ölçülere bırakmışlardır.

Bütün bunlara koşturarak sosyal-kültürel değişme olgusu, sanayileşme süreci içinde olmak üzere önce Batı'da başlamıştır. Daha sonra sanayileşme isteğine yönelen ve bu istekle sanayi toplumlari ile ilişkiye giren toplumları girdikleri ilişkinin yoğunluğu derecesinde etkilemiştir.

Bizde de henüz bir tarım toplumu iken Osmanlı döneminde başlayan bu etkilenmenin bir kısım kaynaklar Tanzimat (1839) ile başlatıldığını bir kısım kaynaklar da Lale Devrinde (1718-1730), başladığını ileri sürmektedirler. (1). Lale Devrinden beri oluşturulan koşullar Tanzimat'la bir ivme kazanmış olabilirler.

Osmanlı İmparatorluğunun sanayileşen ülkelerle ilişkiye girmesi; dış ticaretin gelişmesi ve Osmanlı İmparatorluğunun, yayılma politikası izleyen ülkeler için hammadde kaynağı durumunda olması... gibi nedenlerle, İmparatorluğun bünyesinde bulunan müslüman olmayan azınlığın da etkisiyle Batı ile önceleri ekonomik sonra kültürel ilişkiler içine girmesi şeklinde olmuştur.

Turhan'a göre Avrupa sınırındaki yenilgilerin ağırlığının duyulmaya başladığı 18. Yüzyıl, Batı'da olanlara karşı dikkat gözünün açılmasında, dolayısıyla değişmenin bir gereksinme olarak baştaki padişahlarca kabul edilmesinde en büyük etken olmuştur. (2).

Avrupa sanatı, Osmanlı İmparatorluğu bünyesine önce saraydan girmiştir. (3). Avrupa sanatı daha sonra yerli ustaların elin-

---

(1) Mümtaz Turhan, Kültür Değişmeleri, 100 Temel Eser, İstanbul, 1969, s:190.

(2) A.g.e.

(3) Doğan Kuban, Türkiye Sanatı Tarihi, s:252.

de, onların birikiminde dönüşüme uğramıştır. Buna rağmen; Osmanlı konut geleneği 20. yüzyıl içlerine kadar gerek ekonomik, gerekse toplumsal yapı değişimleriyle yaşam biçiminde tam bir dönüşüm yapmayan halk tarafından yaşatılmıştır. (1).

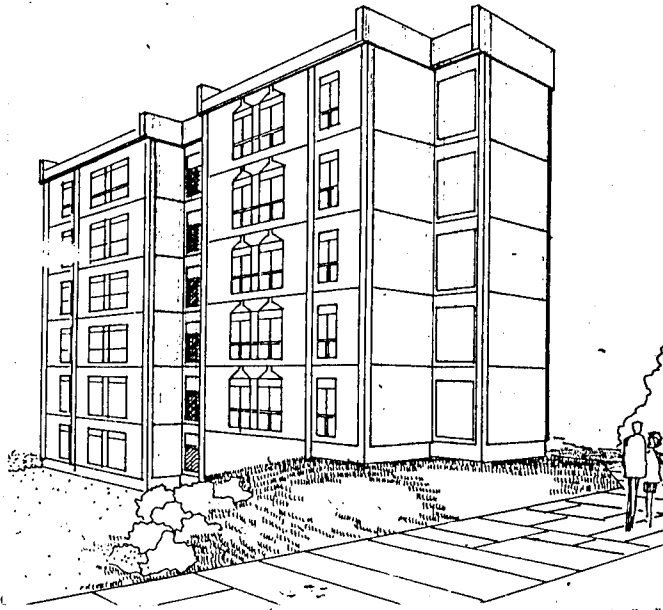
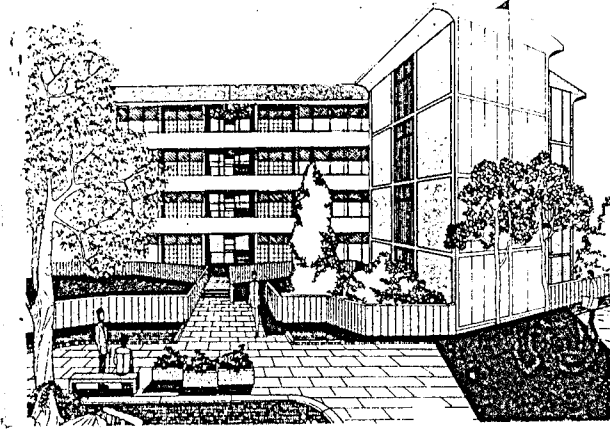
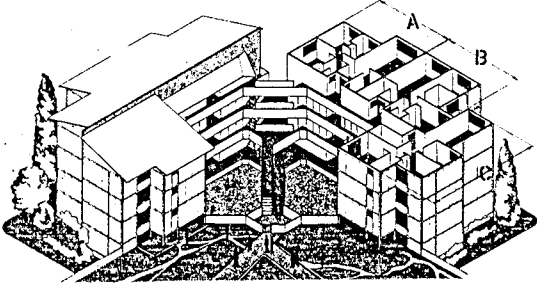
Oysa bu dönemde Batı ile ilişki içinde olan aydınlar ve batılı sanatçıların da etkisiyle yeni bir konut türü doğmuştur bile; Batı hayranlığının, toplumsal yaşantıyı etkilediğini ve bu etkilerin yaşantı biçimine koşut olarak, özellikle İstanbul'un yeni yerleşmelerindeki konut biçimlendirmesine apartman olarak yansımaya başladığını söyleyen Ünal, şöyle devam etmektedir:

"... (Batı'nın etkisinin apartman olarak yansıması), Tanzimattan bu yana saray, kışla, dini yapılar ve resmi binaları etkileyen yabancı mimari biçimlendirmelerin, konut planlamasına geçişinden başka yorumlanamaz.

Kaç-göçün ortadan kalkması, konut planlamasında en azından haremlik-selâmlık bölümlerinin bire indirgenerek çözümlenebilmesi gibi bir sonuca götürmüştür ve dolayısı ile mahremiyet bölgelerinden nispeten arınmış apartman tipi konutun, İstanbul'un müslüman kesimlerinde yaygınlaşması olanakları yaratmıştır."(2).

Bu şekilde gelişen sosyal-kültürel değişme olgusu, çeşitli etkenlerin verdiği ivme (3) ile yayılma alanını genişletmiştir. Sosyal-kültürel değişme, Cumhuriyet ve Atatürk devrim-

-
- (1) Sevgi Aktüre, "17.Yüzyıl başından 19.Yüzyıl Ortasına Kadarki dönemde Anadolu Osmanlı Şehrinde Şehrsel Yapının değişme Süreci,"ODTÜ.Mim.Fak. Dergisi I/1, Bahar 1975, s: 101-128.
- (2) Mete Ünal, İstanbul'da Apartmanın Tarihsel Gelişimi ve Konut Sorunu içindeki Rolü Üzerine Bir Araştırma, İDĞSA, Y.Mim.Böl. Doç.Tezi., İstanbul, 1973, s:28.
- (3) Bozkurt Güvenç, Sosyal-Kültürel Değişme, H.Ü.Yay.,Ankara,1976,s:82-88.

APARTMAN GÖRÜNÜŞÜ

Şekil 5 : Altuğ Behruz Çinici. Çorum bin evler sitesi toplu konut uygulaması s:258-259

leri ile daha geniş toplum katmanları üzerinde etkisini duyurmaya başlamıştır. Bürokratlar, aydınlar, yüksek gelir grupları bu değişmeden etkilenmiştir.

Bundan sonrada endüstrileşme çabasına ve hızına bağlı olarak sosyal-kültürel değişimin çapı genişlemiştir, daha çok sınıfı etkisi altına almıştır. Değişme, beraberinde getirdiği yeni mitos; ideoloji ile birlikte yeni anlamlar kazandırdığı moda ve prestij etkenlerine bağımlı dinamik/değişken bir yaşam tarzını da yapısında içeriyor. (1).

Toplumumuz değişen ve yeni anlamlar kazanan yaşam tarzını, değişen gereksinme ve isteklerini 'apartman tipi' konutlarda arama eğilimindedir. Giderek apartmana olan eğilimin arttığını şu bulgular ortaya koymaktadır: Türkiye'de ruhsatı alınan konutların tiplere göre dağılımı, ruhsat istatistiklerinin başladığı 1954 yılında, yüzölçümü itibarı ile %72,5 ev, %27,5 apartman iken, 1970 yılında %28,8 ev ve %71,2

(1) Mete Ataç, "Rapoport Şeması ve Çağdaş Türk Konutlarına Uygulanması," H.Ü.Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi, Ankara, 1979, s: 23.

apartman olarak tersine dönmüştür. (1).

Geleneksel ev tipinin yerini alan apartman tipi konutların yaygın olmasını hem üretimin değişmesi-sanayileşme, nüfus artışı, çağdaş fonksiyonların gerekleriyle pazarlama mekanizması hem de sosyal-kültürel değişimin prestij ögesi etkilemektedir.

"Değişen ekonomik düzey, ... üretim fonksiyonlarının konut fonksiyonlarından ayrılmasına ve... şehirlerde yalnızca konut fonksiyonlarını içeren yerleşmelerin oluşmasına kadar gider." (2)

Sanayileşme ve kente göç olgularının artması ile konut sorununun kooperatifler yoluyla çözümü denenmiştir; ... Cumhuriyetin ilânından sonra, ilk konut kooperatifi yurt dışında kooperatifçilik öğrenimi görmüş aydın bürokratlarca, Ankara'da 1937 yılında kurulmuştur. (3).

Ancak kooperatifler sorunun daha çok nicel yönü üzerinde durmuşlar, standart aile tipi için standart konut tipleri üretmişlerdir. Konut sorunu kurulan bu kooperatiflerle nicel olarak da yeterli derecede çözülememiş, endüstrileşme ile birlikte başlayan ve kırın itmesi-kentin çekmesi tartışmalarına neden olan (4) köyden kente göçler ve bu göçlerin bir umutsuzluk ürünü olarak ortaya koydukları 'gecekondu' olgusunun yaratılması önlenememiştir.

Konut sorununu çözen ve nüfus artışı durgunlaşan gelişmiş ülkelerin, bu alanda yaptıkları yatırımlarını pazarlayacak ülke

(1) Altan Öke, İşletme Anlayışına ve Bütçesine Uygun Konut Tasarımı, İTÜ. Mimarlık Fakültesi, İstanbul, 1971, s:16.

(2) Üstün Alsaç, Türkiye'deki Mimarlık Düşüncesinin Cumhuriyet Dönemindeki Evrimi, KTÜ.Baskı Atelyesi, Trabzon, 1976, s:100.

(3) Ruşen Keleş, "Nüfus, Kentleşme, Konut ve Konut Kooperatifleri," Konut 81, Kent-Koop.Yayınları 20, Ankara, Özgün Matbaacılık, 1982, s:48.

(4) İlhan Tekeli, Bağımlı Kentleşme, Mimarlar Odası Yayınları, 18, Ankara, Nüve Matbaası, 1977, s: 6-7.

aramaları, onların artık kendilerinin kullanmadığı bu teknolojilerini ellerinden çıkarmaları için gerekli oldu. Fakat bu 'konut ithal teknolojisi'ne ulaşamayacak kesimler için 'konut tüketim malları' üretmekten de geri kalmadılar.

Teknik daima insan kültürünün bir parçasıdır (1), çünkü teknik, belirli bir kültüre sahip insanlar tarafından üretilmekte ya da kullanan insanları onu üreten insanların kültürleri doğrultusunda etkilemektedir.

Endüstri anlamsız olan bir çok şeyi de üretmekte ve gerçekten önemli olan başka şeyleri yapmamaktadır. Sürümü sağlamak için şimdilik var olmayan gereksinimleri karşılamaktadır.

Gittikçe artan bir hızla değişen gereksinmelerin, koşulların, malzeme türlerinin, teknik olanakların ortaya çıkardığı bir mimari sanat akımının eserleri daha sindirilmeden, aynı türden daha gelişmiş yeni yapıtlar ortaya çıkmadan, yeni değişmeler yeni akımlara neden olmaktadır, (2).

Günümüz mimarı, sürekli değişme halindeki gereksinme ve olanakların ortasında türlü mimari davranışlar arasında kalmaktadır. (3).

Bu olgu sadece mimarlar açısından değil, kullanıcılar açısından da geçerlidir. Kullanıcılar da yenilik, değişiklik v.b diye öne sürülen çok çeşitli seçenek karşısında, seçimini nasıl yapacağını bilememekte, seçenekler arasında fakat seçeksiz kalmaktadırlar.

-
- (1) Franz Füeg., "Mimar Gözüyle Kişisel Bir Değerlendirme Denemesi," Çev., Mine Kazmaoğlu, Yapı Sayı: 44, İzmir, Yenilik Basımevi, 1982/3, s:41.
(2) Asım Mutlu., "Zaman ve Mimarlık Sanatı," Yapı Sayı: 44, İzmir, Yenilik Basımevi, 1982/3, s: 25.
(3) A.g.e., s: 25.

Teorik olarak her değişimin zamana bağlı olarak geliştiiğini ve bir yenilik getirdiğini kabul ediyoruz. Modern mimaride de yeni olan mimari mekânın bir başka biçimde ele alınmasıydı dolayısıyla yeni malzemeler ve yeni tesisat teknikleri kullanılmak değildi. (1).

Modern mimaride oluşturulmuş çevrenin çok büyük bir kısmı rasyonel nitelikte çözülmüş ve genellikle program bakımından birbirinin aynı ya da çok benzeri bir takım iç mekân düzenlemelerinin yansıttığı tek-düze, simgesiz, kütleler toplamı olmuştur... Diğer bir anlatımla, Modern mimarinin kütleleri, çepheleleri yalnızca iç mekân düzenlerini anlatırlar, ondan söz ederler, (2).

Gelişmiş ülkelerde Modern Mimarinin soyutluğundan veya insanın mevcut kültür düzeyinin çok çok ötesinde ürünler arasında yaşamak durumunda kalmasından ve bu durumun yol açtığı kültürel bunalımlardan kaynaklanmış olabilecek; biçimini-düzeyini tamamen tarihten alan yapılarla yönelme söz konusu olmuştur.

Bu eğilim; gelişen teknolojiyi bir seçenek olarak değerlendirmeyen, geçmişin yapılarını, geçmiş yaşantının ürünlerini taklit eden, bu ürünleri ve bu yaşayış biçimini günümüze getirmeye, yeniden canlandırmaya çalışan, gelecek kuşakları bu geçmişe dayalı yaşantıya bağlayan, ilerlemeyi önleyen yapıların oluşturulmasına yol açmaktadır.

Bu şekilde gelişen bir olgunun sonucunda, Modern Mimarinin yarattığı boşluğu da doldurmak amacıyla Post Modernizm (Mo-

---

(1) Füeg, s:38.

(2) Bülent Özer, "Mimaride Cephe Sorunu ve Çözümleri," Yapı Sayı: 51, İzmir, Yenilik Basımevi, 1983/5, s:60.

dern Sonrasicılık) diye adlandırılan 1960 yıllarında mimarlar tarafından, biçimlenişini-düzenini tamamen tarihten alan yapılara yöneltilen eleştiriler şeklinde başlatılmış bir akımdır.

Post-Modernizmin öncüleri, Modern mimarının soyutluğundan söz ederler, geleneksel motiflerle halk arasında bir bağ olduğunu ve yeni yapılan yapılarda, çift taraflı bir kodlama (halkın kendisiyle özdeşleştirebileceği kod, bir de yapının mimari öğelerini içeren kod) olması gerektiğini savunurlar.

Bu akımın öncülerinden olan Jencks, herhangi bir geçmiş yapısını olduğu gibi tekrarlamak neoklasik bir tutumdur, demektedir. (1).

Post-Modernizm akımı ise, modern mimariden kaynaklanan mimari dilin ayakta tutulmasının yanısıra, bir ölçü içinde kalarak eskiyi ya da geçmişini anımsatan sembolik gösterge sisteminin değerlendirilmesi olarak tanımlanabilir. Daha başka bir anlamıyla modern bütün içinde geçmişe yapılan atıf olarak tanımlanabilir. Karşıt değerlerin sentezi olarak ta yorumlanabilen Post-Modern akımının bir özelliği de insan boyutunun aranmasıdır.

Post-Modern anlayışı, öncü modern mimarların ilkeleri doğrultusunda gelişen fiziksel çevre başarısızlığına değinmekte ve rasyonalizm, davranışçılık, pragmatizm'den alınan çeşitli göstergeleri son derece basite indirgeyerek yapılan yapıtların son derece başarısız olacağını savunmaktadır.

Ancak Post-Modernizm akımı; 'kültür' diye adlandırılanın 'estetizm' e indirgenmesi (2) ve Modern Mimari belâsından kurtul-

(1) Charles, A. Jencks, Post-Modern Architecture, Academy Editions, Revised and enlarged editions, London, 1978, s:81-127.

(2) Füeg, Çev. Kazmaoğlu, s:43.

mak için geleneksel mimariyi sürdürmek (1) istemesi, feci derecede gülünç boyutlara ulaşan tarihçilik manisi (2) gibi suçlamalara hedef olmaktadır.

Post-Modernizm akımı içinde geleneksel Türk Evi'nin, yeni mimariye, değişen fonksiyonları açısından katkıları var mıdır? Varsa bu katkılar neler olabilir sorusuna yanıt aramak için teori ve düşünceden somut, uygulamalı deneylere geçecek olursak;

Türk Evi'nin işlevsel biçimlenişi, fonksiyonel örgütlenmesi, o günkü kullanıcılarının -aynı zamanda bu konut türünün üreticisidirler de- yaşayış biçiminden, toplumsal örgütlenmesinden, aile yapısından, aile içindeki ilişkilerin biçiminden kaynaklanmıştır.

Kendi tarih sürecinde işlevini tamamlamış, o günün yaşam biçiminin, o günün gereksinmelerinin ürünü olan geleneksel konutlarımızı olduğu gibi korumak veya bu gün o konutların aynısını oluşturmak, günümüzün koşullarını, gereksinmelerini ve yaşam biçimini göz ardı etmek, yaşam biçimi ve gereksinmelerdeki değişimi hiçe saymak demektir.

Tam olarak özelliklerini taşımasa bile, genel hatlarıyla Türk Evi'nin özelliklerini yansıtan geleneksel konutlar, bu gün hâlâ kullanılmaktadır. Ancak bu mevcut geleneksel konutların günümüzdeki kullanıcıları hem nicelik, hem de nitelik bakımından değişmiştir. Bu değişimler; kullanıcıların yaşam biçiminin değişmesi, toplumsal-kültürel değişme, teknolojik değişme, aile yapısının, aile içi ilişkilerin değişmesi... olarak sayılabilir.

---

(1) Özer, s: 58.

(2) A.g.e., s: 58.

Bütün bu değişmelere karşın, geleneksel konutların bu gün de kullanılabilmesi ancak, değişen fonksiyonların karşılanması amacıyla bu konutların fiziksel planlamasında bazı değişikliklerin yapılması ile olanaklı olmuştur.

Bu çalışmada ele alınan konu; işlevsel, fonksiyonel biçimlenişini tarihsel geri bakış içinde incelediğimiz geleneksel Türk Evi'nin biçiminin oluşmasında etkili olan fonksiyonların da değişmesiyle fiziksel yapısında oluşturulan değişikliklerin saptanması ve aralarındaki ilişkilerin araştırılması olarak belirlenmiştir.

Geleneksel konutların bu gün -kullanıcılar tarafından yapılan değişikliklerle birlikte- tekrar incelenmesi, gözden geçirilmesi; bu güne uzanmış ya da uzanması gereken sürekliliklerin varlığını veya yokluğunu saptamak, bu günün yorumlanmasını nesnel verilere dayandırmak için gerekli görülmektedir.

Sonuç olarak şunlar söylenebilir: Geleneksel konutlarımız günümüzün fonksiyonlarını karşılayamamakta, bu konutlarda yaşayanlar yeni yapılan 'apartman tipi' konutlara özlem duymakta, apartman tipi konutlarda yaşayanlar ise, geleneksel konutlara nostaljik bir sevgiyle arzu duymaktadırlar.

O halde yeni tasarımlarda bu durum dikkate alınmaya değer bir nokta olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılması gereken ise; geleneksel konutları inceleyip yeni oluşturulacak olan konutlara işlevsel yararlılığı olan oldukça çok özellik taşımak (bunu yaparken de bu konutlardaki fiziksel değişme-fonksiyonel değişme ilişkileri konusunda araştırmalar yapmak, yapılan araştırmalardan yararlanmak gerekir), fakat geçmişin ürünü olan bu konutları, olduğu gibi taklit etmekten de özellikle kaçınmak gerekir.

Geçmişimizin ürünü olan çeşitli plan özelliklerinin nedeninin araştırılması bu yapıların doğal oluşumlarını açıklayan veriler elde etmemizi sağlayacaktır. Günümüze kadar yaşamış ve günümüzde de kullanımını sürdüren evlerimizin, planlarında yapılan değişikliklerle birlikte incelenmesi, değişen fonksiyonların planlamaya olan etkisinin açıklanmasına yarayacaktır.

Günümüzde benimsenen, 'evrensel' savı arkasında ileri sürülen yeni plan şemaları aslında evrensel olmayıp belirli ülkelerdeki belirli kişiler tarafından ortaya atılmış ürünlerdir ve bunlar da bizim gerçek yaşantımızı temsil etmekten uzaktırlar.

Yeni tasarımlarda en uygun ve gerçekçi davranış; geçmiş yaşantımızın ürünlerini süzgeçten geçiren, toplumumuzun fizyolojik psikolojik, gereksinmelerini, eğilimlerini göz önünde bulunduran, çevre ve insan koşullarını, kullanılmakta olan konutlardaki kullanıcı katkılarını değerlendiren, bir davranış olmalıdır.

Önemle belirtmek gerekir ki, geleneksel konutlar, bu günkü kullanıcılar tarafından değiştirilip kullanılabilirdiği ölçüde de 'olanak' kavramını bünyelerinde taşımaktadırlar.

Toplumsal-kültürel, teknolojik gelişmeler, fonksiyonel değişimler dikkate alınarak, toplumumuzda sürdürülmesinin yararlı olacağına ve geçmişle gelecek arasında bir bağ kuracağına inanılan özellikler ancak, geleneksel konutlar ve bu günkü kullanımları incelenerek bulunabilir.

Mimari, geniş anlamda her 'varolan' gibi bir değişim gösterir. Bu değişim, insanlar tarafından arzulansın veya arzulanmasın, ister malzemenin eskimesi, ister fonksiyonun değişimi şeklinde olsun, 'zaman'ın belirgin bir ifadesidir, (1).

---

(1) AntonSchweighofer, "Mimari ve Zaman," Çev., Ömer Gülsen, Yapı, Sayı:44, İzmir, Yenilik Basımevi, 1982/3, s: 30.

I. BÖLÜM

1. PROBLEMİN TANIMI:

İnsan, kendisinden önce oluşturulmuş bir yapay iç çevrede dünyaya gelir ve yaşamının büyük bir kısmını yine bu yapay iç çevrede geçirir. Dolayısıyla insan, yaşamı boyunca geçirdiği gelişim ve değişimi çevresine de yansıtmak ister, değiştirip-düzeltilmek yoluyla çevresine de yeni bir biçim vermeye çalışır. Oluşturulmuş bu yapay iç çevre de insanı etkiler, biçimlendirir, eylemlerini sınırlar ya da kısıtlar.

Çağdaş gelişmelere koşut olarak, kullanıcı eylemlerinin, kullanıcı gereksinmelerinin çeşitlenmesi, bunlar için gerekli olan donatıların artması, sosyal-kültürel-toplumsal yapıda değişmelerin olması ve insanla ilgili fizyolojik, psikolojik, sosyolojik incelemelerin de artmasıyla gereksinimler değişmekte, gelişmektedirler. Gereksinmelerin değişmesiyle ve gereksinmelerin yerine getirilmesi için gerçekleştirilen eylemlerin yapısında olan değişmelerin etkisiyle de 'fonksiyonlar' değişmekte ve önem kazanmaktadır.

Eylemlerin yapısında olan değişmelere, eylemlerin gerçekleştirilmesinde kullanılan yardımcı gereçlerin değişmesi ve eylemlerin birbiriyle olan ilişkilerinin değişmesi örnek olarak verilebilir. Eylemlerin gerçekleştirilmesinde kullanılan yardımcı gereçler; ekonomik, teknolojik, sosyo-kültürel değişme ve gelişmelerin etkisiyle kendinden önceki toplumlara göre insanın, yapay nitelikte bir takım araç, gereç, donatım ve eşyaların doldurduğu bir çevrede yaşamını sürdürmesi şeklinde gelişmekte ve değişmektedir.

Araçların değişmesi, eylemlerin yapılış biçiminin değişmesine yani, aracın yerine getirdiği işlevin değişmesine bağlı olduğu gibi aracın insan yaşamında bulunduğu konuma bağlı olarak da değişir. Bununla ilgili olarak eylemlerin yerine getirilmesinde yardımcı olan ve giderek yaşantımızda bulunduğu konumu genişleten araçların tkretim toplumlarında konotatif (eşyanın uyandırdığı estetik, moral, subjektif yanlarıyla ilişkili) anlamının, denotasyon (eşyanın hangi işlev için yapıldığı ile ilişkili) anlamına oranla önem kazandığı ileri srlmektedir. (1).

Eylemlerin birbirleriyle olan ilişkilerinin değişmesi; eskiden belirli bir iç için herhangi bir mekânın kullanılması ve bu nedenle düzenlemelerinde görülen benzerliğin değişmeye uğraması ve her mekânın, her hacmin belirli işlevlerle, birbirinden yalıtılmış bir şekilde düzenlenmesi şeklinde değişmiştir. Daha açık bir anlatımla yemek yenilen mekânda yatılmamakta, yatılan mekânda yemek yenilmemekte, yıkanılan mekânda oturulmamaktadır. Bütün bu değişmeler fonksiyonu etkileyip değiştirmektedirler ancak, fonksiyonların değişimi gereksinmelerin, dışında bir takım isteklerle de etkilenmekte ve desteklenmektedirler.

---

(1) Nuri Bilgin, Eşya Sistemleri ve İnsan-Eşya İlişkileri, İzmir, E.. Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 28, 1983, s:55.

Örneğin, bölgesel gereksinmelere en uygun konut tipleri, uzun süreler içinde, uzun deneyimler sonucu oluşturulmuştur. Ancak bu mevcut konut tiplerini ve yeni tasarlanan konutların kullanımlarını değiştiren, zorlayan... gereksinmelerin, yaşama biçimi ve değerlerin değişime uğramasıdır. Oysa geçmişte kişi kendi konut çevresini oluşturmada etkin rol alabiliyordu. Dolayısıyla oluşmasında kullanıcısının da etkili olduğu bu çevre o günün gereksinmelerine, eylemlerinin yapısına uygun, o yaşam biçiminin bir ürünü olma niteliğinde idi. Bu gün ise; aynı konutlar, değişen ve gelişen fonksiyonları yeterince karşılayamamakta ve yeni fonksiyonlar ya da fonksiyonların yeni biçimi konutun iç düzenlemesini zorlamaktadırlar.

Fonksiyonların değişimi karşısında kullanıcıların tepkileri; ya fonksiyonları mevcut fiziksel sistem içinde gidermeye çalışma (kullanıcının fiziksel yapıya uyumu), ya da fiziksel yapıyı zorlayarak, değiştirerek fonksiyonları karşılar duruma getirme şeklinde sayılabilir. Bu tez kapsamı içinde yukarıda sözü edilen ikinci konu incelenmeye çalışılmıştır; Kullanıcı gereksinmelerinin, mevcut kullanılmakta olan konutlarda karşılanmasının sonucu kullanıcılar tarafından konut fiziksel yapısında oluşturulan değişiklikler bu araştırma kapsamına alınmıştır. Konuttaki fiziksel değişiklikler, konut fiziksel yapısının, fonksiyonlara koyduğu sınırlamalara karşı kullanıcılar tarafından konut fiziksel yapısına olan tepkiler şeklinde nitelendirilebilir.

Konutun fiziksel yapısına olan bu tepkiler (değiştirmeler) aynı kullanıcılar veya farklı kullanıcılar tarafından yapılmış olabilirler. Önemli olan değişmelerin yönünü saptayıp, yeni tasarımlarda kullanabilmek amacıyla konuyla ilgili olan verileri ve uyarıları elde edebilmektir.

Sosyal-kültürel, teknolojik gelişme ve değişmelere bağlı ola-

rak fonksiyonların değişimi mevcut kullanılmakta olan konutların bu fonksiyonlara yanıt veremez duruma gelmesi ülke, bölge ve hatta yörelere göre değişik olmaktadır. Çünkü fonksiyonel değişmeyi oluşturan etkenler de bu bölgelere farklı farklı etki etmektedirler.

Kullanılmakta olan konutların bir süre sonra fiziksel ve fonksiyonel etkilerini kaybetmeleri, fiziksel eskime veya fonksiyonel eskime olayı ile karşı karşıya kalmaları bilinen bir olaydır (1). Fonksiyonel eskime; yapının beklenen fonksiyonu yerine getirebilecek yetkinlikte olmaması demektir. Fonksiyonel eskimeye bağlı olarak, fonksiyon yeni bir içerik kazanabilir ve bu yeni fonksiyonu yerine getirebilmek için konut fiziksel yapısını etkileyebilir. Biraz daha ayırıcı bir şekilde tanımlanırsa; fonksiyonel değişme, zaman içinde önceden tahmin edilmesi güç bir biçimde kullanıcının gereksinmelerine, konut içi eylemlerine, eylemlerin yapılış biçimine, eylemlerin yapılmasında yardımcı olan araçların değişimine, kullanıcıların değer yargılarına ve özlemlerine koşut olarak ortaya çıkar.

Fiziksel değişme ise; fonksiyonel değişme etkenleri altında konut bünyesinde zamanla ortaya çıkan gözlenebilir ve llebilir değişmeler, olarak ortaya konabilir.

Yapısal değişmeleri, fonksiyonel değişmeler ile koşut kılmaya çalışılmaktadır. Ancak fonksiyonel eskimenin ya da fonksiyonel değişme olayının, günümüzde kullanıcılara ilişkin gereksinmelerin değişmesine ilişkin olarak, yapısal değişmelerden daha hızlı gelişmekte olduğu söylenebilir.

---

(1) Ayla Atasoy, Değişen İhtiyaçlar Karşısında Konut Tasarlamasının Mevcut Konutların Değerlendirilmesi Yolu İle Geliştirilmesi, İstanbul, Mim.Fak. Baskı Atölyesi, 1973, s:42.

Bu araştırmada rneklemeye konu edilen (yerel teknolojinin ürünü olan) konutlarda ise kullanıcılar tarafından zamanla oluşturulan fiziksel değişikliklerin, fonksiyonel değişme ile koşut olması doğal olarak olanaksızdır. nkn bu konutların karşıladığı fonksiyonların yerine getiriliş biçimi, konutların oluşturulduğu zamana oranla değişime uğramıştır. (Yatma eyleminin yere yatak serilerek yapılmasından - somyede yatma biçimine dönüşmesine, pişirme eyleminin ocakta, ateş yakarak yapılmasından - tpgazlı ocakla pişirilmesine ya da yıkanma eyleminin sedirlerin bir ucunda yer alan 'ca'lardan - banyo denilen hacimlerde yapılmasına, oturma eyleminin sedirlerde bulunan minderler üzerinde yapılmasından - koltuk, kanape gibi araçlar yardımıyla yapılmasına, ... kadar bir dizi değişiklikler ya da hacimlerin eylemlere göre uzmanlaşması gibi...). Fonksiyonların bu şekilde değişmesi ve kullanıcıların da, fonksiyonların bu değişiminin kaçınılmaz olduğunu benimsedikleri durumlarda konut fiziksel yapısını yeni fonksiyonlara ya da fonksiyonların yeni biçimine göre değiştirme durumunda kalmaktadırlar.

Değiştirme isteği, konutun ilk planlandığı zamanda yerine getirilmesi düşünülen fonksiyonların ve gereksinmelerin zamana bağlı olarak çeşitlenmesi ve değişmesi nedeniyle olmaktadır. Yani burada 'zaman' önemli bir etken durumundadır.

Planlı veya plansız bir sistemin, bir süreç veya ortamın belli bir durumdan başka bir duruma geçmesi değişme olarak tanımlanmaktadır.(1). Doğada bu değişmeler büyüme şeklinde ve sürekli iken, mimarlıkta fonksiyonel değişmeye bağlı olan bu değişmeler sürekli olmayan kesikli bir görünüme sahiptirler ve sınırlı amaçlarla son bulurlar. Bu nedenle değişmeleri saptamak daha kolay olabilir ve tasarlama çalışmalarının başlangıcında ele alınabilir.

(1) V.G., Scott, Organizational Theory, a Behavioral Analysis For Menagement, Homewood, Illinois, 1967.

Binalarda ilk planlanışında göz önüne alınan gereksinimlerden farklı gereksinimler ortaya çıkıncaya kadar, büyüme ve değişme isteği yönünden bir süre duraklama devresi görülür. Bunu izleyen dönemde ortaya çıkan gereksinimler büyük ölçüde binanın esneklik sınırları içinde karşılanmaktadır.(1). Ancak, binanın esneklik sınırları içinde karşılanamayan yeni gereksinimler fiziksel değişimler olarak binanın kendisine yansır. Dolayısıyla fiziksel değişme ve fonksiyonel değişme olgularından fiziksel değişme, fonksiyonel değişimin bir fonksiyonudur,

Bir konutta ortaya çıkan fonksiyonel değişimler, eylemlerdeki farklılaşmalar, standartlardaki yenilikler, değişimin biçimini ve boyutunu belirlerler. Günümüzde her türlü değişme zamana bırakılmakta ve gereksinimler ortaya çıktıkça çözümlenmesine çalışılmaktadır. Oysa kapsamlı bir çalışma ile değişimlerin yönü ve fiziksel yapıya olan etkisi bulunabilir, bu bulgular yeni tasarımlarda ve kullanılmakta olan konutlarda bilinçli bir uygulamaya dönüştürülebilir.

Kullanıcıların, beklentilerini, konutun fiziksel düzenlemesinde değişiklikler yaparak gerçekleştirmeye çalıştıkları görülmektedir. Daha başka bir anlatımla mevcut konutların düzenleri, kullanıcıların konuttan beklediği fonksiyonlara kısıtlamalar getirmektedir ve kullanıcılar bu kısıtlamaları gidermek amacıyla konut fiziksel yapısına tepki göstermekte, değiştirip-düzeltilme yolunu seçmektedirler. Dolayısıyla kullanıcıların oluşturdukları fiziksel değişiklikler mevcut konutun fonksiyonlara koyduğu kısıtlamalara olan tepkinin birer göstergesidir. Yine de kullanıcıların yapısında olan 'uyum yeteneği' nedeniyle bu kısıtlamaların tümü giderilmeye çalışılmamakta bazı kısıtlamalar gözardı edilmekte, bazı kısıtla-

---

(1) Necati İnceoğlu, "Büyümlerin ve Değişmelerin Programlanması," Der.: Mesut Özdeniz, Mimarlık ve Ekonomi, Trabzon, KTÜ. İnşaat-Mimarlık Fakültesi Yayını, 1982, s: 107.

malar kabul edilmektedir. Bu nedenle fiziksel değişiklikler kısıtlamaların sadece, kullanıcılar tarafından 'katlanılamaz' olarak nitelendirdikleri boyutlarına tepkiler olarak gelişmektedirler.

Konutların fiziksel düzenlemesinde değişiklikler yapılması bu konutların gelişen fonksiyonlara yanıt veremediğini yani fonksiyonel olarak eskidiğini de göstermektedir.

2. ÇALIŞMANIN AMACI:

Endüstri devrimi öncesine göre kullanıcı-konut, kullanıcı-mimar ilişkisi değişime uğramış, kullanıcı ile konutu arasındaki doğal ilişki, ilişkisizliğe dönüşmüştür. Kullanıcı ile mimar (tasarımcı) arasındaki doğrusal ilişki de endüstri devriminden sonra daha karmaşık bir görünüme bürünmüştür. Artık, kullanıcı ile tasarımcının doğrudan doğruya ilişki kurabilmesi (özel durumların dışında) olanaksız gibi görünmektedir.

İşte bu tasarımcı-kullanıcı dolaylı ilişkisi nedeniyledir ki tasarımcı, kullanıcıları-kullanıcı gruplarını, bu gruplarla ilgili olarak yapılan araştırma ve istatistik veriler yoluyla tanıyabilmektedir. Tasarımcının en zorlu görevi burada başlamaktadır. Tasarımcı ancak, kullanıcıları tanıdığı, yaşamlarını, gereksinmelerini, özelemlerini... v.b bildiği oranda kullanıcılar adına değil, kullanıcılarla birlikte karar veren durumuna gelebilir.

Oluşturulmuş yapay iç çevrenin, insanın gereksinmelerini yerine getirebilmek amacıyla yaptığı eylemlere koyduğu kısıtlama-

ları ve bu kısıtlamalara karşı oluşturulan kullanıcı tepkilerini içeren bir göstergenin geliştirilmesi bu çalışmanın amacı olmuştur.

Bu çalışmada, fonksiyonel değişme-fiziksel değişme ilişkisi ele alınmıştır. Daha açık bir anlatımla, belirli bir kullanıcı grubuna hizmet eden konutun fiziksel planlamasında, zaman sürecine bağlı olarak ne gibi değişiklikler yapılmıştır, bu değişiklikleri oluşturan, belirleyen etkenler nelerdir, sorularına yanıt aranmıştır.

Yukarda açıklanan soruna çözüm aramak amacıyla; bir örneklem grubu seçerek kullanılmakta olan konutlarda kullanıcıların zaman içinde oluşturdukları fiziksel değişikliklerin neler olduğunun saptanabileceği ve bunlar üzerinde bir değerlendirme yapılabileceği düşünülmüştür, Böylece, konutun değişen fonksiyonlara koyduğu sınırlamaların bir tepkisi olan fiziksel değişiklikleri saptayarak değişmelerin boyutlarının da saptanabileceği düşünülmüştür.

Daha başka bir anlatımla, fonksiyonel değişmeyi oluşturan, eylemlerin yapısındaki ve uygulanmasındaki değişimlerin neler olduğu üzerinde durularak bu değişimlerin nedenlerinin, boyutlarının, belirlenmesi ve fiziksel yapıya olan etkisinin saptanması, fonksiyonel değişme ile fiziksel değişme arasında nasıl bir etkileşim olduğunun belirlenmesi için, kullanılmakta olan konutlardaki fiziksel değişmelerin saptanması gerekmektedir.

Kullanılmakta olan konutlarda oluşturulan fiziksel değişiklikler, gözle görülebilen ve kullanıcılar tarafından ortaya konulmuş, fonksiyonların değişimine bağlı olarak konutun fiziksel yapısından duyulan rahatsızlıkları anlatan göstergelerdir. Bir de kullanıcılar tarafından kesin olarak ortaya ko-

nulmamış ya da giderilmeye çalışılmamış fakat varlığı bilinen, şikayetçi olunan rahatsızlıklar vardır ki onlar bu araştırmada alan çalışmasının dışında tutulmuştur.

Bu şekilde fonksiyonel değişme-fiziksel değişme ilişkileri saptanırken bir yandan da konutun fiziksel yapısının kullanıcı eylemlerine koyduğu ve kullanıcılar tarafından 'katlanılmaz' olarak nitelendirilen kısıtlamaları saptamak, bunu saptayan bir teknik geliştirmek amaç edinilmiştir.

Bu araştırma kapsamında, konutların düzeninde yapılan değişiklikler saptanarak, buna neden olan fonksiyonel değişimler üzerinde durulmuştur... Geleneksel konutların karşıladıkları fonksiyonlar açısından en son durumu, yeni yapılan 'apartman tipi' konutların düzenlenişi ve fonksiyonların bu konutlardaki durumu incelenmeye çalışılmıştır.

Seçilen örneklem bölgesinde, en son oluşturulan konutların planlarını alarak, bunlar üzerinde bir inceleme yapmak yoluyla fonksiyonel şemaların hangi tür kullanıcı eğilimlerini içerdikleri, fonksiyonel değişmelerin bu şemalara nasıl yansıtıldıkları ve fiziksel yapıyı ne şekilde etkilediğinin incelenmesi araştırmanın ikinci kısmını oluşturmuştur.

Bu çalışmanın, kullanıcıların tasarıma kullanım aşamasındaki katılımlarını, katkılarını incelemek, değerlendirmek ve bu değerlendirmeden elde edilen sonuçları ileride yapılacak olan tasarım çalışmalarında kullanılacak veriler durumuna dönüştürmek... gibi bir amacı da vardır.

Özetlersek; değişen fonksiyonların karşılanması amacıyla mevcut konutların düzeninde yapılan fiziksel değişikliklerin neler olduğunu saptamak, fonksiyonel değişme ile fiziksel değişme arasındaki ilişkileri araştırmak ve fonksiyonların gelenek-

sel konutlardaki günümüzdeki görünümünü, yeni yapılan 'apartman tipi' konutlardaki görünümünü ve geleneksel konutlarımızdaki eski görünümünü ortaya koymak değişimleri saptamak, bu araştırmanın amacı olmuştur.

3. KAVRAMLAR:

Tez kapsamında sık sık geçen kavramları, bir kavram kargaşasını önlemek amacıyla açıklığa kavuşturmak ve tanımlarını vermek gerekli görülmektedir.

Çeşitli kaynaklara göre "fonksiyon" tanımı şöyledir:

"İşlev (fonksiyon) ihtiyaçların belirlediği istekler ve onların programlaştırılması anlamına geliyor." (1).

"Fonksiyon, kullanılış veya işleyiş bakımından ereğe (maksada) uygunluk." (2).

"Fonksiyonel, kullanış veya işleyiş bakımından maksada uygun olan, işlevsel. Bir evin, bir okulun, bir hastanenin iç bölümleri gerek kendi aralarında gerekse birbirleri ile olan ilişkileri bakımından, içlerinde yaşayan insanların bütün eylemlerini kusursuz ve kolayca yapabilecekleri tarzda düzenlenmişlerse yapının fonksiyonel olduğu söylenebilir." (3).

Fonksiyon tanımının içeriğinin açıklığa kavuşturulması amacıyla da tanımın içinde bulunan bir dizi gereksinme, istek,

---

(1) Doğan Kuban, Mimarlık Kavramları, 1.B.,1973, 2.B.,1980, İstanbul, Reyo Ltd. Şti. Basımevi, 1980, s:20.

(2) Doğan Hasol, Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, 1.B.,1975, İstanbul, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, A2, s:162.

(3) A.g.e., s:163.

eylem... gibi kavramların açıklanması gerekecektir. Araştırmanın özünde kullanıcı ve konutu ile ilgilenildiğinden söz konusu edilen gereksinimler, eylemler, istekler, bu kapsamda ele alınacaktır.

"Kullanıcı gereksinimleri, kullanıcının bir mekân içinde yaşamını toplumsal, psikolojik ve fizyolojik rahatsızlıklara uğramadan sürdüreceği ve yaptığı işlerde verimli olmasına yardım edecek olanakları veren çevre koşulları..."(1) olarak tanımlanmaktadır.

"Kullanıcı ihtiyaçları, toplulukların veya bireylerin eylemlerinin en etkin biçimde yerine getirilebilmesi için gerekli koşullardır." (2).

Başka bir tanımlamaya göre kullanıcı gereksinimleri; "Kullanıcı eylemlerinin en etkin bir şekilde yerine getirilebilmesi için sağlanması gereken koşullar," olarak ifade edilmektedir. (3).

Kullanıcı gereksinimleri, "Kullanıcı için tatmin edici olmak zorunda olan teklif edilmiş bir binanın amaçlarına, özel şartlarına, içinde yer alan eylemlerine ve kullanımlarına ilişkin olan tasarlama öncesi tanımlanmış kriterler." (4) olarak da tanımlanır.

-
- (1) Zafer Ertürk, Kullanıcı Konforu Açısından Boyutsal Gereksinimlerin Saptanması İçin Bir Yöntem, Ankara, Bizim Büro Baskı Atelyesi, 1977, s:11.
- (2) Necati İnceoğlu, Bina Programlama Sürecine Analitik Bir Yaklaşım, İstanbul, İTÜ. Yayınları, 1977, s:26.
- (3) Ayla Atasoy, Değişen İhtiyaçlar Karşısında Konut Tasarlamasının Mevcut Konutların Değerlendirilmesi Yolu İle Geliştirilmesi, İstanbul, İTÜ. Mimarlık Fakültesi Baskı Atelyesi, 1973, s: 44.
- (4) Ferguson ., Glossaire Sur L'Evaluation de la Qualité et la Responsabilité, IF, Volume. 3, numéro.3, 1972, s: 57.

"Niteliksel ve niceliksel olarak açıklanmış bir isteğin ifadesi" (1) dir.

Bu tanımlarda geçen ve fonksiyonel değişmede etken olduğunu ileri sürdüğümüz iki olgu (kullanıcı isteği-kullanıcı gereksinmesi) genellikle birbirine karıştırılır. Gerçekte eş anlamlı değildir, ancak aralarında ilişki vardır. Bu ilişki şöyle açıklanabilir: İstek, kullanıcının konfor açısından ulaşmayı, sahip olmayı düşündüklerini, beklediklerini kapsar. Başka bir anlatımla istek, "olan (olması gereken) ile olması arzulanan arasındaki farkın ifadesidir." (2). Kullanıcı istekleri bu özelliği ile değişken bir görünüme sahiptir ve kaynaklar olduğu durumda kullanıcı gereksinmelerini belirlemeye kadar gider. Gereksinme daha genel bir gerekliliği, olması gereken, karşılanması zorunlu olanı belirtirken istek, daha çok öznel bir değer olup, sahip olması arzulanan amaçları belirtir.

Gereksinme ile istek arasındaki farkı da bu şekilde belirttikten sonra, gereksinme ve fonksiyon kavramlarını konut ile ilişkili olarak ele alan tanımları gözden geçirmek gerekli görülmektedir.

"Konut veya ikâmet edilebilir mekân, kullanıcıların formüle edilebilir veya edilemez fonksiyonel ihtiyaçlarını karşılamaya yarayan elemanların bir bütünü veya kompleksidir." (3).

"Konut, karşıt fonksiyonlar bütünü dengelendiği veya çelişkili ihtiyaçların somutlaştırıldığı yerdir." (4).

---

(1) CIB-W-60, Batiment International, 1975, s: 23.

(2) Necati İnceoğlu, Bina Programlama Sürecine s:26

(3) P.,Vuarnesson, L'Atelier 3, Société Civile d'Architectes, "Recherche Pour un Habitat Personnalisé", Editons Eyeolles, 1973, s: 145.

(4) A.g.e., s:145.

"Konutun fonksiyonu, optimal bir durumda kullanıcı ihtiyaçlarını tatmin etmesidir." (1).

"Konut, kullanıcının iç düzenini, hayat biçimini, fizik gücünü, düşünce sistemini, sosyal durumunu ve evrim derecesini ifade eder." (2).

Yapılan tanımlara koşut olarak fonksiyonel; tasarlanmış çevrenin, gereksinmelerin tümünü aksatmadan karşılayabilecek şekilde programlanmış olmasıdır.

Konut ise; kullanıcıların her türlü gereksinmelerinin, eylemlerinin eksiksiz olarak karşılandığı birimler organizasyonudur, denilebilir. Ancak konut için, belirli bir zaman aralığında fonksiyonel olma söz konusudur. Değişen gereksinme ve değişen eylemlere yanıt veremediği zaman 'fonksiyonel' olma özelliğini kaybetmiş olmaktadır.

Görülüyor ki bu tanımlar konutta olması gereken, kullanıcıların konuttan beklediği nitelikleri dile getirmektedir. Oysa incelemeye konu olan konutlarda kullanıcılar tarafından oluşturulan fiziksel değişiklikler, mevcut kullanılmakta olan konutların bu tanımlarda belirtilen özellikleri tümüyle taşımadığını göstermektedir.

---

(1) Comité Permanent Loyer et Revenu Familial de FIHUAT, Révisions des Recommandations de Cologne, 1971, s: 17.

(2) P., Deffontaines, L'Homme et Sa Maison, Editions Gallimard, Paris, 1963, s: 25.

4. KONUTTAKİ YAPISAL DEĞİŞMEYİ İNCELEYEN ÇALIŞMALAR

Konutun yapısal çevresindeki değişimi ele alan araştırmacılar konuyu değişik açılardan incelemişlerdir. (Eskime sorunu, gereksinmelerin değişiminin saptanması, gibi.). Kullanılmakta olan konutların kullanımının ve fiziksel düzenlemesinin zamana bağlı olarak değişimini; teknolojik, toplumsal değişme ve gelişmelerin yaşam biçimi üzerindeki etkilerinin incelenmesi ya da esneklik, olanaklılık kavramlarının incelenmesi gibi değişik amaçlarla ele almışlardır.

Atasoy, Yapısal çevrenin zaman içindeki değişimi karşımıza eskime sorunu olarak çıkar ve eskime olayı, yapısal çevrede iki şekilde belirir, (1) demektedir.

- Fiziksel eskime,
- Relatif eskime.

Fiziksel eskime, yapı bünyesindeki dış etkenler altında ortaya çıkan bozulmalardır ve ölçülebilir değişimler olarak ortaya konulabilir.

Relatif eskime, kullanıcıların çevreye ilişkin değer yargılarına göre değişen bir eskime türü olup tesbit edilmesi güçtür.

Yapısal çevredeki değişmelere neden olan eskime sorununun incelenmesine son yıllarda artan bir ilgi görülmekle birlikte bu konudaki kaynaklar oldukça dağınıktır. (2).

-
- (1) Atasoy, A., "Değişen İhtiyaçlar Karşısında Konut Tasarlamasının Mevcut Konutların Değerlendirilmesi Yolu İle Geliştirilmesi", Dokt. Tezi., İTÜ. Mim. Fak. İstanbul, 1973, s: 26.
- (2) P., Cowan, "Depreciation, Obsolescence and Aging," The Architects Journal, 16 June, 1965, s: 1395-1401.

Konutla ilgili olarak yapı bünyesinde, yapının içinde yer aldığı çevrede ve kullanımda olan değişikliklerin konu edildiği çalışmalara ilk referans 1940'larda Rattcliff tarafından yapılan çalışmadır.

Rattcliff, konutta eskimeyi, süzülme (filtering) teorisi içinde açıklamaya çalışmış, konutta pazar değeri düşmesi ve eskime konularına yer vermiştir. (1). Konuttaki pazar değerinin düşmesi konut stokundaki süzülme olayına neden olur, bu da konut niteliklerinin zaman aşamasına göre değişimini anlatır, demektedir. Yani bir gelir dilimi için yapılan konut bir süre sonra pazar değerindeki düşmeyle birlikte bir alt gelir dilimindeki kullanıcıların ekonomik koşullarına göre gereksinmelerini karşılar duruma geçmektedir. Fakat bu olayın olabilmesi her gelir grubundaki kullanıcılar için üretilen konutların sayısında, gereksinilenin ötesinde fazlalık olmasını gerektirir demektedir.

Ratcliff, konuttaki pazar değerinin düşmesi ve kullanıcı değiştirmesi, konut niteliklerinin değişmesi ile koşut olduğunun kabul edilen bir olay olduğunu söylemekte, konut niteliklerinin değişimi ve zaman aşamasına bağlı olarak oluşan eskime türlerini aşağıdaki gibi vermektedir. (2).

● Fiziksel yıpranma ve bozulma: (Deterioration)

Yapının, fiziksel ve kimyasal değişimler sonucu hizmet etme etkinliğinin azalmasıdır. Onarımın, çözüm yolu olarak önerildiği bu tür bozulmada yapı tekniğinin önemli bir belirleyici olduğu ileri sürülmektedir.

---

(1) R.U. Ratcliff, "Urban Land Economics," Mc Graw-Hill, New York, 1949.

(2) A.g.e.

- Çevresel bozulma:

Yapının fiziksel bünyesi ile buna koşul olarak içinde bulunduğu çevrenin nitelikleri de değişim gösterir. Bu niteliklerin değişimi de değer değişimine neden olur.

- Relatif eskime:

Fiziksel olarak yıpranmamış konutlar bile, teknolojik, ekonomik, sosyal değişmeler sonucu kullanımını yitirebilmektedir. Tasarım niteliği, malzeme, ekipman, moda ve zevkler bu eskime türünde önemli etkenler olarak dikkati çeker. Ekonomik, teknolojik, sosyal değişmelerin neden olabileceği kullanım biçimindeki değişmeler fiziksel yıpranma ve bozulma olmamış konutlarda bile görülebilmektedir.

Lowry (1) de süzülme olayını konu alarak bunun, pazar mekanizması içinde ve dışında oluşan değişkenler altında ortaya çıktığını savunmaktadır.

- Dış değişkenler
  - Ailelerin büyüklük ve tipleri,
  - Ailelerin gelir ve zevkleri,
  - Yeni konut üretim maliyetidir.
- İç değişkenler.

Konut özelliklerinin zamanın bir fonksiyonu olarak değiştiğini ve değişmelerin eskime türlerine koşul olarak ortaya çıktığını savunur.

---

(1) I. S., Lowry, "Filtering and Housing Standarts, a Conceptual Analyssis", Land Economics, November, 1960, s: 362-270.

Bu eskime türleri:

- Fiziksel yıpranma ve bozulma,
- Biçimsel eskime,
- Teknolojik eskime, olarak sıralanmaktadır.

Lowry, bu süreçlerden dolayı üst gelir gruplarının yeni konutları tercih ettiklerini ve bunlar tarafından boşaltılan konutların konut pazarına gereksinmenin ötesinde fazlalık olarak girdiği tezini savunmaktadır.

Grigsby, (1) Üst ve alt gelir gruplarının kullandığı konutlarda eskime ve değer düşmesinin daha yavaş olduğu kanısındadır. Bunu, üst gelir gruplarının bakım ve onarım etkenlerinden yararlanmaları, alt gelir gruplarının ise başka seçenekleri olmadığından belli kullanım etkinliği limitlerinin altına düşmüş olan konutları kullanmak zorunda kalmaları, şeklinde açıklamaktadır.

Bu çalışmalar konuttaki eskime ve değer değişmesini gelir piramidine uygun olarak açıklamaktadırlar. Gelir piramidi tabanının geniş olması dolayısı ile, üst gelir grupları için üretilen en yüksek üretim hacminin bile kısa sürede tabandaki koşulları rahatlatması olasılığı azdır. (2), (3).

Eskime sorununa ekonomik açıdan yaklaşan araştırmacılar Stone ve Switzer'dir. Stone eskime olayına ekonomik sonuçların değerlendirilmesi olarak yaklaşır. Bakım, onarım, veya yenileme ile elde edilebilecek seçeneklerin ekonomik açıdan değerlendirilmesini öngörür. (4).

---

(1) W.C. Grigsby, "Housing markets and public policy", University of Pennsylvania Press, 1963.

(2) P., Cowan, "Depreciation, Obsolescence and Aging," A.J., 16 June, 1965, s: 1395-1401.

(3) R.U. Ratcliff, "Urban Land Economics," Mc Graw-Hill, New York, 1949.

(4) P., Stone, "Design Evaluation For a Hospital Building," Design Series 31, Current Papers, Building Research Station, London.

Switzer (1) de eskime olayı sonucunda izlenecek davranışın, yapılacak değişikliklerden sonra kazanılacak ekonomik kazançla ilgili olduğunu savunmaktadır.

Cowan eskime türlerini, konu tipine ve algılayıcı tipine göre olmak üzere iki bölümde sınıflandırır. (2). Konu tipine göre eskime türleri şunlardır:

- Strüktürel (fiziksel) eskime, (Structural obsolescence): Yapı, bünyesindeki fiziksel ve kimyasal bozulmalardan dolayı giderek kullanışlılığını yitirdiği zaman,
- Fonksiyonel eskime (Functional obsolescence): Yapı, kapsadığı eylemlere olan uygunluğunu yitirdiği zaman,
- Çevresel eskime. (Environmental obsolescence): Yakın çevre koşullarından dolayı, yapı, kullanıma olan uygunluğunu yitirdiği zaman,
- Bölgesel eskime. (Locational obsolescence): Yapı, kullanım için gerekli temel haberleşme bağlarını bulundurmeyen bir bölgede yer aldığı zaman,
- Finansiyel eskime. (Financial Obsolescence): Bakım, onarım ve kira için gerekli giderler, yapıdan beklenen gelir dönüşümünden fazla olduğu zaman ortaya çıkar.

Algılayıcı tipine göre eskime türleri:

- Kiracı yönünden eskime. (Tenant obsolescence): Kiracı içinde

---

(1) J.F.Q. Switzer, "The Life of Buildings in an Expanding Economy"
Chartered Surveyor, August, 1963, s: 70-77.

(2) Joint Unit For Planning Research, "Obsolescence in The Built Environment, "Report. 2. "Some Concepts of Obsolescence", London. 1970, (Araştırma Raporu).

bulunduğu yapıdan başka bir yapıya geçmek istediği zamanki durumdur.

- Kiraya ilişkin eskime. (Rental obsolescence):Yapı sahibi-nin kirayı azaltarak veya çoğaltarak ekonomik faydayı ar-tıracağını düşündüğü zaman,
- Koşul eskimesi. (Condition obsolescence):Yapı sahibi, yapı-sında gerekli değişiklikleri yaptığı zaman ekonomik yara-rının artacağına karar verdiği zaman,
- Yapı eskimesi. (Building obsolescence):Yapı sahibi, ya-pısını yıkmaya karar verdiği zaman,
- Arazi eskimesi. (Site obsolescence): Arazinin potansiyel de-ğeri, yapı değerinin üstünde olduğu zaman,
- Kontrol eskimesi. (Control obsolescence):Yapım ve kullanı-mı yöneten toplumsal kurallar, mevcut koşullar içinde gide-rek etkinliğini yitirdiği zaman,
- Biçim eskimesi. (Style obsolescence): Toplumda geçerli moda ve zevkler değiştiği zaman, ortaya çıkan eskime türüdür.

Bu tartışmaları Atasoy, 3 tip temel üzerinde toplamıştır.(1).

Bunlar:

- Fonksiyonel temel
- Fiziksel temel
- Ekonomik temel'dir.

Fonksiyonel ve fiziksel eskime süreçlerini, Turner teknolojik

---

(1) Atasoy, s: 39.

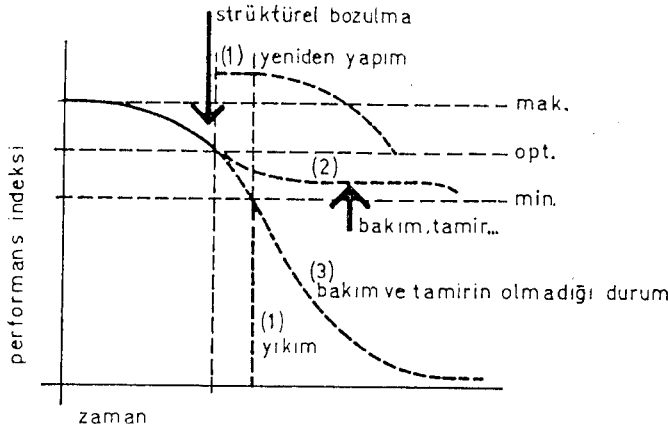
ve sosyal (1), Jones fiziksel ve sosyal (2), Cowan strüktürel ve fonksiyonel (3) olarak tanımlamışlardır. Ancak süreçler birbirinden ilişkisiz değildir.

Bunlardan fiziksel ve fonksiyonel eskime üzerinde temellenenler araştırma konumuzla doğrudan ilgili olanlardır.

Fiziksel eskime:

Yapının içinde veya dışında, fonksiyonel değişme etkenleri altında, ekleme ve çıkarma, yapı bünyesinde büyüme ve küçülme gibi değişiklikleri anlatır. Fiziksel değişiklikler bir bakıma bakım ve onarım sayılabilirler. Bakım ve onarım ile fiziksel yıpranma ve bozulma olayının ötelenmesi mümkündür.(4).

Bu olayın grafik anlatımı şöyledir.

P.Cavan, "Studies in the Growth, Change and Aging of Buildings." Transactions of the Bartlett Society, Vol. 1.

Şekil 6: Yapıda fiziksel eskime.

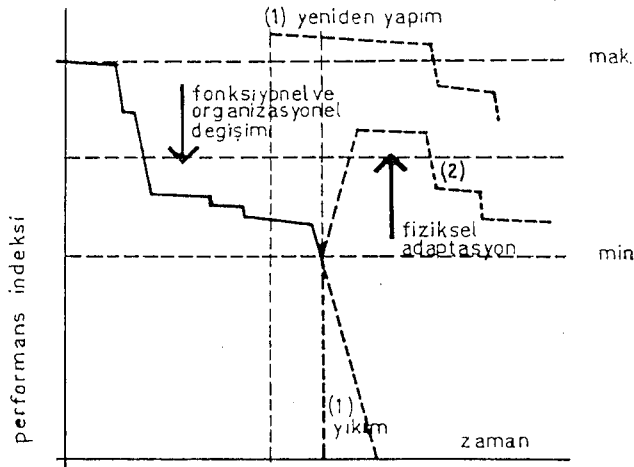
- (1) J. Turner, "Designing For Obsolescence" A.J., 18.October.1967, s: 940-941.
- (2) M.F. Jones, "The Long Term Implications of Obsolescence In Housing," The University of Liverpool, School of Architecture, Housing Research and Development Group, 1967, (Araştırma Raporu)
- (3) P. Cowan, "Studies in the Growth, Change, Aging of Buildings," Transactions of the Bartlett Society, Vol.1, s: 55-83
- (4) A.g.e.

Bakım ve onarım yapılmış ise performans düzeyinin min. noktasına düşmesi ötelenebilir.

Yapı sistemi elemanları farklı fiziksel ömre sahip oldukları (1) için, fiziksel eskime de bu elemanların hepsinde daha farklı bir sürede ortaya çıkacaktır.

Fonksiyonel eskime:

Fiziksel eskime türüne oranla belirlenmesi daha güç olan bu eskime türünün grafik anlatımı aşağıdaki gibidir. (2).

Şekil. (7): Fonksiyonel eskime

P. Cavan, "Studies in the Growth, Change and Aging of Buildings." Transactions of the Bartlett Society, Vol. 1.

Eğrinin fiziksel eskime türünde olduğu gibi zamana bağlı olarak düştüğü ancak, sürekli olmayan, adımlar halinde bir düşüş izlediği görülmektedir. Bu düşüşler zaman içinde çeşitli etkiler altında oluşan gereksinme ve eylem yapılarındaki değişimleri anlatırlar.

(1) I, Turner, "Designing For Obsolescence," A.J. 10.October.1967, s: 940-41.

(2) P. Cowan, "Studies in the Growth, Change and Aging of Buildings," Transactions of the Bartlett Society, Vol.1. s:55-83.

Konut kullanımının zamana ve çevresel etkenlere bağılı olarak değişimi konusunda son yıllarda yapılan çalışmalara referans olarak, geri kalmış ülkelerden Tanzania (Zanzibar; eski taş kenti) bölgesinde yenileme amacıyla; yapı tiplerini, sosyal-kültürel-teknolojik-iklimsel-fonksiyonel-fiziksel özellikleri açısından tarihsel gelişimi ve güncel durumlarıyla birlikte inceleyen çalışma verilebilir, (1).

Yine yukardakine benzer bir araştırma Afrika (Dar es Salaam) da geleneksel evler üzerinde yapılmıştır, (2). Bu araştırmada da ev tiplerinin ayrı ayrı veya birbirleriyle karşılaştırmalı olarak toplum katmanları, iklim koşulları, koşuluk ilişkileri, güvenlik... v.b. zellikleri üzerinde durularak incelenmiş, fonksiyonel analizi yapılmıştır.

Bu konuda verilebilecek diğer bir referans, Muğla'nın tarihsel gelişimi ile geleneksel evlerin oluşmasında etkili olan kültürel ve teknolojik etkenleri inceleyip, geleneksel konutlardaki evrim ve değişimleri; kullanıcının ve kültür yapısının değişimi ile açıklayan çalışma (3) olabilir.

1.5. YÖNTEM VE TEKNİKLER

Uygulamada çoğu kez bir planlama işlemi; kullanıcı gereksinimleri, kullanıcı özellikleri, kullanıcı eylemleri, eylemler-

-
- (1) Study Project For Town Renewal, The Old Storetown of Zanzibar, Oslo School of Architecture, Oslo, Norway, 1983.
  - (2) Vestbro.D.U., Social Life and Dwelling Space An Analysis of Three House Types in Dar es Salaam, Report 2/75 Building Function Analysis, Stocholm, 1975.
  - (3) Adnan Yalçınlar ve Arkadaşları, "Geleneksel Evlerde Evrim ve Ani Değişimler," Mimarlık Dergisi, TMMOB., Ankara, Sayı, 81/11-12, 1981, s: 10-35.

le ilgili araçlara ilişkin özellikler göz önünde bulundurularak yapılır.

Bu özellikleri karşılayabilecek mekânlar; alışkanlıklar, geçmiş deneyler dikkate alınarak tasarlanmaya çalışılır. Dolayısıyla geçmiş ve günümüze ilişkin özellikler dikkate alınarak yapılan fiziksel düzenlemeler ise, zamanla oluşacak olan gereksinmelere yanıt veremez duruma gelirler.

Gereksinmelerdeki değişmelere bağlı olarak ve onlara uygun düşecek biçimde fonksiyonlar da değişir. Böylelikle yeni gereksinmelere karşılık olmak üzere yeni fonksiyonlar-yeni fiziksel düzenlemeler-yeni kullanım biçimleri gerektirir.

Ancak bu iki öge (fonksiyonel değişme-fiziksel değişme) nin değişmelerinin zamandaş,olduğunu sanmak yanıltıcıdır.

Değişme hızlarının farklılığından dolayı, fiziksel değişmelerin, fonksiyonlardaki değişmelere kısa bir sürede ayak uydurarak onunla tam bir uygunluk içinde bulunması (hiç olmazsa şimdilik) söz konusu değildir.

Daha dinamik ve değişken bir öge olan gereksinmelerin, bundan kaynaklanan fonksiyonların zamana bağlı olarak ve sürekli değişmesine karşın, mevcut fiziksel düzenlemelerin koyduğu kısıtlamalardan dolayı nitelikçe aynı kaldığı süre içinde değişmenin bu iki ögesi arasında bir uyumsuzluk doğar.

Daha başka bir şekilde dile getirmek gerekirse; yeni gereksinmelerin yarattığı fonksiyonlar, mevcut fiziksel düzenleme ile çelişir duruma gelir.

Ancak fonksiyonel değişmeler ile fiziksel düzenlemeler arasındaki bu uyumsuzluk, duruma ilişkin etkenlere göre değişik sürelerde

olmakla birlikte sonunda bir uygunluğa dönüşmek zorundadır. Başka bir deyişle, son aşamada fonksiyonel değişimin fiziksel değişimle uyuşması veya ikisinin bir senteze ulaşması gerekir.

Fonksiyonel değişim-fiziksel değişim arasında uyumsuzluğun belirdiği, fiziksel düzenlemenin, fonksiyonel değişim için bir engel niteliği taşıdığı noktada bir değişim ile bu kısıtlama çözümlenir.

Bu değişim; kullanıcının kendisini yapıya uyarlaması, veya yapıyı kendisine uyarlaması ya da daha başka bir karar alması durumlarından biri veya birkaçı olarak belirebilir.

Bu davranış türü; kullanıcıya, çevreye ve diğer etkenlere ilişkin olarak saptanır.

Günümüzde, fonksiyonel değişim ile fiziksel değişim koşul kılınmaya çalışılmaktadır. Konuta ilişkin fonksiyonel değişim ile yapısal değişimlerin koşul kılınabilmesi amacıyla geliştirilen esneklik, olanaklılık, değişebilirlik yoluyla, farklı özelliklere sahip olan kullanıcıların kendi durumlarına göre uyarlayabileceği nitelikleri içeren konutların, zaman içinde olası değişimlere uyum gösterebileceği, bunun ise ancak tasarlama yolu ile kontrol altına alınabileceği (1), söylenmektedir.

Tasarlama yolu ile sağlanacak böyle bir kontrolün ise, fonksiyonların değişiminin belirlenmesi, kullanılmakta olan konutların, oluşturulan fiziksel değişikliklerin saptanması amacıyla değerlendirilmesi ve tasarlama çözümlerinde bu verilerin dikkate alınması ile sağlanabileceği söylenebilir.

---

(1) N. Habraken, "Mass Housing, The desperate effort of preindustrial thought to achieve the equivalent of machine production", A.D., January, 1970.

Bu durumda, tez kapsamı içinde söz konusu edilen konutların fiziksel değişimlerinin saptanması, konutlar üzerinde yapılacak olan 'fonksiyonel değişme-fiziksel değişme ilişkisi' çalışmalarına veri sağlayacaktır. Böyle bir çalışmada, konut fiziksel yapısının kullanıcı eylemleri üzerinde ortaya koyduğu kısıtlamaların ve zorlamaların tesbit edilmesi ve bu yolla fonksiyonel değişmenin belirlenmesi gerekir.

Konutun, değişen fonksiyonları karşılayamadığı durumlarda doğan, konutta yeni düzenlemeler yapma gereksinmesi fiziksel sistemdeki değişmeler olarak ortaya çıkmaktadır. Bu şekilde ortaya çıkan fiziksel değişmeler ise kolaylıkla tesbit edilebilir. Bu değişmeleri tesbit etmek için doğrudan, kullanılmakta olan konutlara başvurulabilir. Konutun fiziksel düzenlemesi ve yapılan değişiklikler konusunda kullanıcıların bilgilerinden yararlanılabilir.

Sorunun çözümü için önerilen yaklaşım biçimi:

- Konutta kullanım sırasında yapılan fiziksel değişimlerin tesbit edilmesi: Konutta kullanım sırasında, zaman içinde oluşturulan fiziksel değişiklikleri saptayarak, nedenlerinin belirlenmesi, konut fiziksel yapısının kullanıcı gereksinmelerine ve eylemlerine koyduğu kısıtlamalara kullanıcıların ne tür tepkilerle karşı çıktığının belirlenmesi için yararlı olabileceği düşünülmektedir.

Böylece yöntem gerçek yaşam çevresindeki gözlemleri temel alacak biçimde geliştirilmiş ve bu yaklaşım, etkenlerin tümünü birarada içermesi bakımından benimsenmiştir.

Bu amaçla; bir alan çalışması yapılması düşünülmüştür. Alan araştırmalarında kullanılacak teknikler şöyle sıralanabilir.

- Gözlem
  - Denetimli gözlem
  - Denetimsiz gözlem (katılnmalı, katılmasız)
- Görüşme
  - Nicel görüşme
  - Nitel görüşme
  - Nicel-nitel görüşme
- Survey (soru kağıdı; anket)...olarak sıralanabilir, (1).

Bir araştırmanın konusu ile yöntemin arasında uygunluk olması gereği düşüncesiyle, gözlem tekniğine dayalı bir yolun konumuza uygun olduğu söylenebilir.

Gözlem teknikleri, araştırma konusunun veya varsayımın gerektirdiği bilgileri sağlamak üzere başvurulan, amaca uygun ve standartlaştırılmış araçlardır, (2).

Denetimli olup-olmamasına göre ikiye ayrılan gözlem tekniklerinden denetimsiz gözlemler, kendi içlerinde, denetim yoğunluğu açısından: a) Katılnmalı gözlem, b) Katılmasız gözlem, olmak üzere ikiye ayrılır.

Katılnmalı gözlem; gözlemcinin gerçek kimliğini saklayarak olaya doğrudan katıldığı bu türde, bir süre sonra olayları yanlış olarak aktarma tehlikesi vardır. Gözlemcinin yabancı bir unsur olarak olaya katılması da olayın gidişini etkileyebilir.

Katılmasız gözlem türünde ise; gözlemcinin araştırıcı kimliği belli olup, gözlemci olayın dışındadır. Bu özellikleri ile

---

(1) Muzaffer Sencer ve Yakut Sencer, Toplumsal Araştırmalarda Yöntembilim, Ankara, Doğan Basımevi, 1978, s:113-121.

(2) A.g.e., s: 78.

katılnmalı gözlemin yöntemsel sakıncalarından arınmış bir gözlem türüdür. Ancak, bulguları genellemek amacıyla yapılan değerlendirmede öznel değerlendirmelerin etkili olması sakıncaları vardır. Bu türün en önemli sakıncalarından biri de olayın içinde bulunanların olayı, olduğundan daha farklı göstermeye çalışmaları olasılığının fazla olmasıdır.

Alan araştırmalarında kullanılan diğer bir teknik, görüşme tekniğidir. Bu teknikte görüşmecinin sorunla ilgili önyargısından kaynaklanabilecek olan, bilgilere yanlılık kazandırma sakıncası vardır. Bu sakıncanın giderilmesi amacıyla sistemleştirilmiş soru cetvellerinden yararlanılır, fakat, bu kez de sorunun derinliğine inilmesi güç olmaktadır. Bu teknikte görüşmeci doğrudan doğruya görüştüğü kişiyle yüz yüze gelmektedir. Anket tekniğinde ise, görüşmeci değerlendirmek üzere soru kağıdı ile karşı karşıya kalmaktadır. Böylece teknikleri, sağladıkları olanaklar ve sakıncaları açısından gözden geçirdikten sonra araştırma konusu ve elde etmek istediğimiz bilgilerin yapısına da bağlı olarak, konumuz açısından en yararlı olan tekniğin, belge okuma tekniği olduğuna karar verilmiştir.

Konutta, kullanım sırasında yapılan fiziksel değişiklikleri tesbit etmek için; röleve ve gözlem tekniğinden yararlanılmış, konutların ilk kullanımları, yeni ekler ve kaldırılan donatılar v.b. gibi değişikliklerin belirlenmesi amacıyla gözlem tekniğinin yanında, kullanıcıların görüşlerinede başvurulmuştur.

Seçilen bu gözlem türünde olay olup bitmiştir ya da olagelmektedir. Gözlemcinin olaya hiç bir etkisi söz konusu değildir, sadece olayı saptamakla yetinmiştir. Saptama işleminde de

ölçme tekniğinden yararlanılmıştır. Kullanılan fiziksel ölçme teknikleri; araçlar, şemalar, ölçme (en, boy), krokiler ve filmler olmuştur.

Konutların geçmişteki kullanımlarına ait sorular, ölçümler sırasında kullanıcılara yöneltilmiştir. Bu kullanıcının ailenin en yaşlısı olması da alınacak bilgilerin mümkün olduğu kadar konutun daha eski kullanımlarının öğrenilmesini sağlamaya yardımcı olabileceği düşünülmüştür.

6. BÖLÜMÜN SONUÇLARI:

Sorun, kullanılmakta olan konutlarda zaman içinde olası fonksiyonel değişmelerin ve neden olabileceği fiziksel değişmelerin saptanması, aralarındaki ilişkinin belirlenmesi olanaklarının araştırılması olarak ortaya konmuştur.

Kullanılmakta olan geleneksel konutların günün koşullarına, değişen fonksiyonlara ve kullanıcıların gereksinmelerine yanıt verebilme olanaklarının araştırılabilmesi için geleneksel konutların oluşmasında etkili olan etkenler araştırılmıştır. Konut tasarlamasında günümüzdeki eğilimler gözden geçirilmiştir.

Fonksiyonel değişme-fiziksel değişme sorununun analizi için ilk adım; fonksiyonların değişiminin ve değişime neden olabilecek etkenlerin belirtilmesinin gerektiği anlaşılmıştır. Fiziksel değişimin saptanabilmesi ve fonksiyonel değişme ile ilişkisinin bulunabilmesi için; gözlem tekniğini temel alan bir alan araştırması yapılması kararlaştırılmıştır.

İkinci bölümün konusu, konut kullanma süreci içinde ortaya çıkan fonksiyonel değişmelerin nedenlerini kullanıcıya ve aileye ilişkin değişimler açısından ele alıp bu değişimlerin boyutlarının belirlenebilmesi olanaklarının araştırılması olarak belirlenmiştir.

II. BÖLÜM

1. FONKSİYONLARIN ZAMAN İÇİNDEKİ DEĞİŞİMİ:

Fonksiyonların zaman içindeki değişimine neden olan etkenler, toplumsal-kültürel-teknolojik yapıdaki değişimlerdir. Toplumsal-kültürel değişimler, bireylerin yaşama biçimini, değer yargılarını etkilemekte ve değiştirmektedirler. Yaşama biçimi ve değer yargılarının değişimine bağlı olarak insan eylemleri ve eylemlerin yapılmasında kullanılan yardımcı araçların seçimini etkilemektedir.

Teknolojik gelişme ve değişimler eylemlerin yapılmasında kullanılan yardımcı araç, gereç ve donatıları etkilemekte, değişmesini sağlamaktadırlar. Araç, gereç ve donatıların değişmesi eylemleri daha farklı uygulama olanağı sağlamaktadır. Bu olanak sosyal-kültürel değişimlerle birleşince de fonksiyonların değişmesine neden olmaktadır. Değişen fonksiyonların, geçmişteki kültürün ve teknolojinin ürünü olan konutlarda uygulanmaya çalışılması, bu konutların fiziksel yapısında değişiklikler yapmayı gerektirmektedir.

1.1. Fonksiyonların Zaman İçindeki Değişiminin Nedenleri:

Fonksiyonel değişime neden olan etkenler, oluşturdukları etkilerle birlikte şu başlıklar altında incelenebilir.

1.1.1. Kullanıcının kültür yapısındaki değişimler:

Kullanıcının içinde bulunduğu kültür grubu, gereksinmelerini, eylemlerin yapısını ve bu eylemleri gerçekleştirmede kullanılan yardımcı araçların seçimini dolaysız olarak etkiler. Kullanıcının içinde bulunduğu kültür grubu da sürekli olarak değişme ve gelişme içindedir.

Güvenç, 'değişme' olgusunu, insanoğlunun değişmez doğasının değişme ve kültür yaratma olduğunu belirterek savunmaktadır.(1). Bu düşüncesini bir başka yazısında "Kültür değişir. Değişme, uyum yoluyla gerçekleşir." (2), diyerek sürdürmektedir.

Toplum yapısındaki değişimler, insan davranışlarını, değer yargılarını, gereksinmelerini karşılamak amacıyla yaptığı eylemleri ve eylemlerin yapılaş biçimini etkilemekte ve değiştirmektedir.

"Hiç bir toplumsal süreç ya da öge, değişmeden bağımsız olarak düşünülemez. Her toplumsal öge ve süreç değişmeye katkıda bulunduğu gibi değişme tarafından etkilenir de." (3).

Gerek toplumsal gerekse kültürel değişimler insanı, çevresini, gereksinmelerini ve giderek eylemlerini de etkileyip de-

---

(1) Bozkurt Güvenç, Sosyal ve Kültürel değişme, 1.B., Ankara, Cihan Matbaası, 1976, s: 34.

(2) Bozkurt Güvenç, İnsan ve Kültür, 1.B., 1972, 2.B., 1979, Ankara Ayyıldız Matbaası A.Ş., 1979, s:105.

(3) Emre Kongar, Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği, İstanbul, Remzi Kitabevi Yayınları, Evrim Matbaacılık, 1981,s:268.

değiştirir. Bütün bu değişimler birer iletişim yoluyla gerçekleşir.

Değişmenin olabilmesi için yeni bir olayın olması gerekir. Fakat yeniliğin yayılması da her zaman olanaklı olmayabilir. Yayılmanın olabilmesi için bazı koşulların yerine getirilmesi gerekir. Her değişme olayının açıklanmasında, bir dizi yeniliklerin varlığı, ortaya çıkışı, toplumca kabul edilip uygulanması, uyarlanıp yayılması süreçlerinden yararlanılabilir. (1).

Özetlemek gerekirse; kaçınılmaz olarak yaşantımızda yer alan toplumsal ve kültürel etkenler, insanların yaşam biçimlerini, değer yargılarını, eylemlerinin yapısını ve uygulanma şeklini etkilemekte, dolayısıyla fonksiyonel değişmeye neden olmaktadır.

1.1.2. Eylemlerin yapısının kültürlere göre gösterdiği farklılıklar ve eylemlerin değişmesi:

İnsanın, yaşamını sürdürebilmesi, gereksinmelerini karşılayabilmesi için sürekli hareket halinde olması gerekmektedir. Her eylem bir hareketle, her gereksinme bir hareket sonucu gerçekleşebilir. Örneğin, 'oturma' bir eylemi, oturma için vücudun yaptığı işlemler hareketi anlatır. Oturma, eylem olarak insanın temel gereksinmelerine karşılık vermekte ve tüm insanlar için ortak bir gereksinmeyi anlatmaktadır. Ancak, bu eylemin yerine getirilmesi için yapılan hareketler toplumlara, kültürlere, hatta bireylere göre değişiklikler gösterebileceği gibi, aynı kültür içinde zamanla da değişebilmektedir.

---

(1) Bozkurt Güvenç, Sosyal ve Kültürel Değişme, 1976, s: 176.

Gelişmiş ülkeler arasında yerini aldığı halde geleneklerinden vazgeçmeyen ülkeler de vardır.

Bunun en iyi örneği, bizim kültürümüze yakın bir kültür yapısına sahip olan Japon'lardır,

"... (Japonlar) Batı medeniyetinin öncüleri arasına katıldıkları halde eski geleneklerini hâlâ (korumakta ve yaşatmaktadırlar) Evin içine ayakkabı çıkarılmadan girilmez, vazife başında batılı gibi giyinen Japon, evine gelince kimonosunu giyer, Yeni Japon evlerinde modern koltuklarda kullanıldığı halde yere bağdaş kurarak oturmaktan henüz vazgeçmemişlerdir. Umumiyetle yerlere serilen şiltelerde yatılır." (1)

Japon kültürü geleneklerini bu şekilde yaşatırken başka kültürlerde bu eylemin yapılma şekli şöyle olmaktadır.

"Asya'da yaygın görülen oturma şekli çömelmek veya bağdaş kurmaktır; buna karşılık Avustralya ve Afrika'nın pek çok yerinde tek ayağını diğerine dayayarak ayakta durmak tercih edilmektedir." (2)

Görülüyor ki sadece fonksiyon değil aynı zamanda fonksiyonun uygulanma şekli de planlamaya etkili olabiliyor. Ancak gereksinmelere bağlı olarak eylemlerin yapılmasındaki farklılıkların eskiden toplumlara göre gösterdiği ayrıcalıklar daha belirgin iken giderek bu fark azalmaktadır.

---

(1) Doğan Erginbaş, İnsan ve Ev, İTÜ. Mimarlık Fakültesi, İstanbul, 1961, s: 48.

(2) Erhan Balkan, Yaşam Biçimi ve Konut Tasarımı Arasındaki İlişkiler, İstanbul Devlet GSA Mim.Böl., 1969, s: 121.

Örnek olarak aldığımız oturma eylemi, eylemi gerçekleştirmek için yapılan hareketlerin farklı oluşundan dolayı ayakta durma veya yere bağdaş kurarak oturma gibi ayrıcalıklar gösterir.

Bu eylemlerin gerçekleştirilmesinde kullanılan yardımcı araçlar da hareketlere bağlı olarak değişiklikler gösterir. Bu şekilde eylemlerin gerçekleştirilmesinde kullanılan yardımcı araçlar fiziksel planlama üzerinde etkili olurlar. Yine, ele aldığımız oturma eylemine dönersek; eylemin yerine getirilmesi iskemle ile gerçekleştirilecekse, insanın boyutları, yerden itibaren oturma yüksekliği söz konusu olduğu gibi diğer donatılarla (masa, sehpa) veya mekân bileşenlerinin (kapı, pencere) yeri, şekli, yerden yüksekliği gibi etkenlerle de dolaylı ya da dolaysız olarak etkilenir.

Yine bizim kültürümüzde, geleneksel konutlarımızda görülen sini kurma ve yere bağdaş kurarak oturma ve yemek yeme alışkanlığı, yerini masa ve sandalyede oturarak yemek yeme şekline bırakmıştır. Ya da sedirlerde, minderlerde oturma alışkanlığı yerini koltukta, kanapede oturmaya bırakmıştır. Eylemlerin yapısında görülen bu değişmelerin planlama üzerinde etkili olacağı açıktır.

1.1.3. Eylemlerin yapılmasında kullanılan yardımcı araçların değişmesi:

Eylemleri gerçekleştirmek amacıyla yapılan hareketler yardımcı araçları gerektirmektedir. Kullanılan araçlar toplumsal-kültürel özelliklere bağlı olduğu gibi büyük ölçekte teknolojik gelişme ile ilgilidir. Teknolojik gelişme insan eylemlerinin bir uzantısı olan araçları etkilemekte, çeşitlenmesini

sağlamaktadır. Teknolojik gelişme ve sosyal değişimin üzerinde en çok etkili olduğu öge araçlardır denebilir. Günümüzde teknolojinin yeni ürünleri, çamaşır makineleri, deterjanlar, ütü makineleri... gibi araçlar kadınları eve bağlayan öğelerin azalmasına yol açmıştır. Malzeme ve üretim yönünden el yapımı ürünler yerini, prefabriğe ve seri üretilen ürünlere bırakmaktadırlar.

1.1.4. Aile yapısının değişmesi:

Konuttaki kullanıcı sayısının geçmişe oranla değiştiği görülmektedir bu değişime neden olarak, konutu ilk kullanan aile ile günümüzde kullanan ailenin yapısındaki farklılaşma gösterilebilir. Üç, dört neslin birarada oturduğu geleneksel geniş aile tipi için yapılan bu konutlar, günümüzde ailenin parçalanmasıyla daha farklı aile yapısına sahip kullanıcılar tarafından kullanılmaktadır. Kullanıcı sayısındaki farklılaşmaya yol açan bu değişim, kullanıcılar arası ilişkilerin değişmesinde de etkili olmuştur.

Toplumsal değişimin cumhuriyet döneminde getirdiği yeniliklerden birisi 17 Şubat 1926 da Büyük Millet Meclisinde Medeni Kanununun kabul edilmesidir. Bu kanunla Türkiye'de aile yapısının değişmesi yasalarla da desteklenmiştir. Medeni kanun ile aile, dinsel geleneğe bağlı bir kurum olmaktan çıkmış; yasal temellere bağlı bir kurum niteliğine dönüşmüştür. Böylece patriarkal ve yarı feodal aile geleneği resmi olarak sona ermiştir. Bu şekilde aile üyelerinin ilişkileri, Medeni kanunla yasal bir temele oturtulmuştur. Türkiye'de ailenin temel yapısını inceleyen Serim, dört temel biçimden söz etmektedir. (1)

---

(1) Timur Serim, Türkiye'de Aile Yapısı, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, No: D-15, 1972, s: 27-28.

- "1. Çekirdek aile: Karı-koca ve evlenmemiş çocuklardan oluşan aile.
2. Ataerkil Geniş Aile: Aile başkanı ve karısıyla evli oğulları, gelinleri veya bir evli oğul ve diğer bekâr çocukları yada tek bir evli oğul, gelin ve torunların birlikte oturmaları.
3. Geçici Geniş Aile: Aile başkanının kendi ana-babası (veya bunlardan biri) bekâr kardeşleri, karısının bu tür yakınları ya da her ikisinin diğer akrabalarının bulunması.
4. Parçalanmış Aile: Ölüm, boşanma, ayrı yaşama gibi nedenlerle karı veya kocadan birinin ya da her ikisinin bulunmadığı aile. Ayrıca, aralarında evlilik bağı bulunmayan üç arkadaşın veya iki dul kız kardeşin v.b. gibi birlikte oturduğu bir tür 'eksik aile' olarak tanımlayabileceğimiz ev halkları da bu öbekte toplanmıştır."

Aynı konuda araştırma yapan Kongar, Türkiye'de aile yapısını üç ayrı çevrede incelemek zorunluluğundan söz etmektedir. (1).

Birinci çevre köy, ikinci çevre gecekondü, üçüncü çevre ise kenttir. Kentsel çevrede çekirdek aile yapısının varlığından söz eden Kongar'a göre çekirdek aile de, aile, endüstrileşen ve kentleşen toplumlardaki gibi uzmanlaşmaya yönelmekte ve fonksiyonların sayıları azalmakla beraber bu fonksiyonları daha derinlemesine yerine getirmektedir. Kırsal ve kentsel aile

---

(1) Kongar, İmparatorluktan Günümüze Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, İstanbul, Cem Yayınevi, İlke Mat.Koll.Şti., 1976, s: 402-416.

büyükükleri arasında anlamlı ayrılıklar varken gecekodu ailesinin büyükükü, kentsel aileye yaklaşmaktadır, düşünce-si savunulmaktadır.

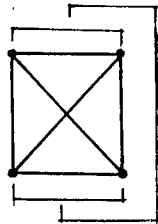
Ailede birey sayısındaki azalmayla başlayan değişme endüst-rileşme ile devam etmiştir. Sosyal, ekonomik, ve teknolojik ilerlemeler aile yapısını ve yaşadığı evin isteklerini etkileyen öğelerdir. Geleneksel aile tipinde üç, dört nesil birarada otururken, günümüzde ailenin parçalanmasıyla ana-baba ve küçük çocuklardan oluşan çekirdek aile yapısına doğru bir gi-diş vardır. Bunda aile bireylerinin ayrı ayrı gelirlere sahip olmasının da etkisi vardır.

Kullanıcılar arası ilişkiler:

Aile içindeki kişilerin birbirleriyle olan bağıntıları, konut içinde yaşama eylemlerini belirginleştirir ve konutu tanımlayan etkenleri belirler.

Aile içindeki kişilerin ve alt grupların kendi aralarındaki bağıntıları, kurallar yönünden şemalarla şu şekilde gösterilmiştir.(1).

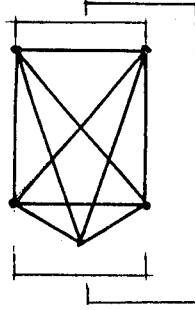
I. Anne-baba ve iki çocuktan oluşan aile de bağıntı kanalları şeması.

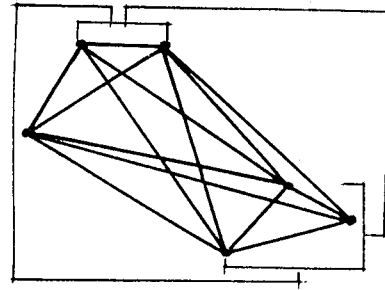
• Her köşe ailedeki 1 kişiyi temsil etmektedir.

(1) Tefik C. Çavdar, "Azgelişmiş Ülkelerde Standart Yaşama Eylemlerinin Tesbiti için kullanılan İstatistik Yöntemleri". Y.A.K./K.P./T.1., 1970.

II. Anne-baba ve üç çocuktan oluşan ailede bağıntı kanalları şeması.

III. Anne-baba, üç çocuk ve aile dışı bir ferdin (hizmetçi veya başka biri) bağıntı kanalları şeması:

Bu şemalar geleneksel geniş aile düzeninde daha da genişler.

Aile yapısının giderek küçülme yönünde değiştiği de düşünülürse, örnelemeye konu olan konutların ilk kullanıcıları ile günümüzdeki kullanıcıları arasında aile içindeki ilişkiler yönünden de değişme olduğu söylenebilir.

Aile üyelerinin birbirleriyle olan ilişkileri ve bireylerin aile içinde yüklendikleri sorumluluk ve işbölümü de değişmiştir. Eskiden gereksinmelerinin çoğu aile içinde karşılanan bireyin, tüm gereksinmeleri toplumun sistemine bağlı aile dışı kuruluşlar tarafından karşılanmaktadır. Aile üyeleri bütün yaş düzeylerinde toplumun sağladığı olanaklar ve sınırlar

içinde grup uğraşlarına katılmaktadırlar. Üretim, eğitim, sağlık, çalışma, eğlence v.b. konulardaki büyük değişme ve gelişmeler, pek çok yerde evi, geceleri buluşulan eşya deposu haline getirmiştir.

Bazı düşünürlere göre aile giderek parçalanmaya devam etmektedir. Bireyin her türlü gereksinmesi toplum kuruluşları tarafından karşılanabilir yaklaşımı ile kapsül evler (birimler), insanın tek başına yaşayabileceği kabuk tasarımları olarak önerilmektedir. Son yüzyıl içinde, hızlı teknolojik gelişmeler, üretimin artması, yaşama standartlarının yükselmesi, kazanç şekillerinin farklılaşması, daha çok insanın eğitime eğilim göstermesi, toplumda kadın ve erkeğin yerinin yeniden belirlenmesi ve buna benzer bir çok öğeler, aileye, bireylerin gereksinme ve isteklerine, oluşturulacak konutların niceliğine ve niteliğine etkili olmaktadır. (1)

1.1.5. Sosyal değişme ve statü kavramı:

Sosyal değişme konusunda inceleme yapanlar çoğunlukla toplumları, geleneksel-modern ikilemi içinde ele almaktadırlar.(2). Böyle bir anlayış, toplumların gelenekselden-modern topluma doğru bir geçiş içinde oldukları temelinden kaynaklanmaktadır. Bu tür görüşler çeşitli tepkilere açık olduğu halde günümüzde, uygulanabilirlik açısından önemini sürdürmektedir.

Çeşitli görüşler geleneksel ile modern toplumun benzerlikler

---

(1) Özgönül Aksoy, "Toplu Konut Sorununa Çağdaş Yaklaşımlar", MML.S.Ders Notları, K.T.Ü. 1982 Trabzon.

(2) Nuri Bilgin, Eşya Sistemleri ve İnsan-Eşya İlişkileri, İzmir Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayın, No: 28. 1983., s: 128.

gösterdiği yolunda birleşmektedirler. (1), (2), (3), (4), (5), (6). Ancak, benzerlik göstermelerinin kabul edilmesi bile, farklılık göstermelerinin kabul edilmesi anlamına gelebilir.

Geleneksel ve modern toplum yapıları, teknoloji boyutunda farklı özellikler göstermektedir. Günlük hayatta kullanılan eşyalar ve içinde yaşanılan çevre veya alanın organizasyonu iki toplum arasındaki farklılaşma boyutlarından birisi olarak görülmektedir. (7).

Sosyal değişme olgusu gibi, 'sosyal statü' kavramı da insanların yaşamında önemli ölçüde etkili olan bir ögedir. İnsanların gereksinmelerinin dışında içgüdüsel, bireysel bir istek sayılabilecek bu ögeler insanların yaşamında önemli bir yer tutarlar.

Chapin, statüyü, bir birey yada ailenin, toplumda, kültürel ürünler, gelir, mamul maddeler ve grup faaliyetlerine katılım konularında hakim standartlara göre işgal ettiği yer, olarak tanımlamaktadır. (8).

Statü, konut sahibi olurken etkili olabildiği gibi, bir konut sahibi olduktan sonra da sahip olunan konutta toplumsal kaygıların yol açtığı sorunlar olarak kendini gösterir.

-
- (1) Germani, G. Politique, Soci  t   et Modernisation, Duculot, Sociologie Nouvelle, Cambridge-Gembloux, 1971.
- (2) Rostow, W.W., The Stages of Economic Growth,   ev.: İktisadi Gelişme Merhaleleleri, İstanbul, Sosyal İlimler, Komisyonu Yay.1960.
- (3) Lacoste, Y., Geographie du Sous-Developpement, P.U.F., Paris, 1965.
- (4) Lambert.D.C., Los Economies du Tiers-Monde, A. Colin, Paris, 1974.
- (5) Cares Gue Domings, Les Crit  res du Sous-Developpement, Br  al, Montreuil, 1975.
- (6) G  ven  . B., Sosyal ve K  lt  rel değişme, Hacettepe   niversitesi Yay. Ankara, 1976.
Değerler ve Tutumlar, Davranışlar, Toplum Bilimlerinde Araştırma ve Y  ntem, TODAİE., Yay., Ankara, s: 23-33.
- (7) Bilgin,N., s: 129.
- (8) Chapin, F.S., 1935 A Measurement of Social Status, Contem porary American institutions, N.Y., H. Freres.

Sosyal statü değişiklikleri, eşya sayısındaki değişmelerin yanısıra, eşyanın kalitesi ve sahip olunan eşyalar bütünüün yapısal özellikleri düzeyinde kendini ortaya koymaktadır. (1).

Teknolojinin sağladığı olanaklarla kişiler bir yandan daha rahat yaşama olanaklarına sahip olurken bir yandan da bu olanağı bilinçsiz kullanmaları nedeniyle taklitçiliğe itilmiş olabilmektedirler. Bütün bu olgularda Türkiye'nin yarı çevre bir ülke olmasının, henüz çevre ülke özelliklerinden de tam olarak kurtulamayışının ve merkez ülkeler için bir tüketim pazarı oluşturmasının da etkisi vardır. (2)

Çevre ülkenin özelliklerinde olan 'öykünme' sonucu, teknoloji ve endüstrileşme de benzer düzeyde olmadığımız halde, yaşam biçiminde merkez ülkeleri taklit etmenin gelişmesi gözlenen bir olgudur. Bu olay daha çok, araç sahibi olma ve araç kullanma konusuna büyük ölçüde yansımaktadır. (3)

Sosyal tabakalaşma konusuna sosyal psikolojik açıdan yaklaşan ve önemli çalışmalar yapan araştırmacılar vardır. Bunlardan birisi, prestij, iktidar, statü ve sınıf konularında yapılan araştırmaların sistematik bir değerlendirmesini yapan Reisman'dır. (4). Yine aynı doğrultuda, kişilerin kullandıkları araçlarla sosyal statüleri arasında sıkı bir bağın olduğunu ortaya koyan araştırmacılar vardır. (5), (6), (7), (8).

(1) Bilgin, s: 122.

(2) Erdem Aksoy, "Konut Tasarımı Sorunları", MMLS Ders Notları, K.T.Ü. 1982, Trabzon.

(3) Erdem Aksoy, "Mimarlıkta Ekonomi Boyutu", Mimarlık ve Ekonomi, Der. M.Özdeniz, K.T.Ü. 1982, s:34.

(4) Riesman, D. 1964, Abundance For What?., Fr.Çev.: L'Abondance à quoi bon?., R. Laffont, 1969, Paris.

(5) V.Packard, (1962). The Pyramid Climbers Fr. Çev.: A L'Assaut de la Pyramide Sociale, C.Levy, 1964, Paris.

(6) J.Baudrillard, Les Système Objets, Gallimard, Paris, 1968.

(7) P. Bourdieu, La Distinction, éd, Minuit, Paris, 1979.

(8) M. Certeau, Invention du Quotidien. Arts de Faire, 10/18, U.G.E., Paris, 1980.

Kişilerin, kendilerini olmak istedikleri statüde göstermeye çalıştıkları da düşünülürse; toplumumuzun, geleneksel yaşantı biçimine ters düşen taklit ürünleri nedeniyle toplumsal ilişkilerin olumsuz yönde etkilenmekte olduğu, dolayısı ile kişilerin, gereksinmelerini tam olarak yerine getirememenin verdiği rahatsızlık ve tedirginlik içinde olduğu söylenebilir. Bu durumdan yararlanmak isteyen çeşitli çıkar grupları yarattıkları yapay gereksinmelerle, propaganda yoluyla ya teknolojinin ürünlerini ya da konut piyasasındaki malları kişilere kabul ettirme fırsatına sahip olma durumundadırlar.

Yine bizim toplumumuzda belirli bir sınıfın, olanak bulduğu anda edinmeye çalıştığı bir konut tipi vardır; "...Çoğu konutlarda konuklardan başkası için kapıları pek açılmayan kare ve L Biçimindeki salonların-konuk salonlarının, konut gereksinmesi açısından işlevsel bir rolü olduğu kabul edilemez."(1). Bu şekilde dile getirilen olayın tek bir açıklaması vardır o da, statü ile ilgili olabilecek 'gösterişçi tüketim' diye adlandırılan olgudur. Çünkü bu konut türünün ne toplumumuzun geçmişi ile ne de ülkenin ekonomik kaynakları ile uygun düşecek hiç bir yanı yoktur.

Toplumbilimciler olayı bu şekilde yorumlarken (bu yorumu yaparken ne tür bir araştırmaya dayandıkları anlaşılmaktadır.) Tasarımcılar, konuk-ev halkı zonlarının ayrılmasının fonksiyonel öneminden söz etmekte bu ayırımın, Türk kültürü için de çok aranan bir tasarım ölçütü olduğunu belirtmekte ve 1979-80 eğitim yılı K.T.Ü. 8. yarıyıl Katımlı Tasarım derslerinde yapılan araştırmalarla ortaya koymaktadırlar.(2)

1.2. Fonksiyonel Değişmenin Boyutları:

Ailenin, yukarıda belirtilen nedenlerle ve zaman sürecine bağlı olarak gereksinmeleri de değişmektedir. Aile değişen gereksinmelerini üç şekilde karşılayabilmektedir. (3)

(1) Ruşen Keleş, Türkiye'de Şehirleşme, Konut ve Gecekondu, 100 Soruda dizisi:

30, 2.B., İstanbul, Gerçek Yayınevi, Gül Matbaası, 1978, s: 124.

(2) Şengül Ö.Gür, "Mimarlıkta Ekonomi-Ekoloji Paradoksu", Mimarlık ve Ekonomi,

Der., M.Özdeniz, K.T.Ü. 1982, s: 95.

(3) Mohlg, "Space in the House", H.M.S.O., London, 1963, s: 7-8.

- Aile, konutunu terk ederek gereksinmelerini karşılayabilecek yeni bir konuta geçer,
- Gereksinmelerini, kullandığı konutta fiziksel değişiklikler yaparak karşılama yoluna gider,
- Konut, değişen gereksinmeleri de karşılayabilecek yapıya sahiptir.

Bu seçenekler konutun fiziksel yapısına, çevre koşullarına ve ailenin ekonomik gücüne de bağlı olarak değişebilir, birinin veya diğerinin seçiminde etkili olabilir.

Nedenleriyle açıklamaya çalıştığımız fonksiyonel değişme olayı, konut fiziksel yapısındaki rahatsızlıklar ve değiştirme isteği olarak kendini hissettirmektedir. Ancak, konuttaki fiziksel değişikliklere neden olan eylemlerdeki değişimler, kolayca belirlenme olanağından yoksundurlar. Bunun nedeni, kullanıcıların çevrelerine karşı uyum yeteneğine sahip olmalarıdır. Dolayısıyla, fonksiyonel eskime ve fonksiyonel değişme dediğimiz olguları izlemek güçleşmektedir.

Fonksiyonel eskime olayını tesbit edebilmek için, fiziksel sistemin, kullanıcılarının eylemleri açısından ortaya koyduğu kısıtlama ve zorlamalardan hareket edilebileceği kabul edilmektedir. (1).

Konut fiziksel planlamasının değişen kullanıcı eylemlerine koyduğu kısıtlamalar ve bu kısıtlamalara karşı insanın uyum göstermesi nedeniyle fonksiyonel eskime ve değişimin boyutları ancak bu kısıtlama durumlarına göre tesbit edilebilir.

---

(1) Joint Unit For Planning Research, "Obsolescence in the Built Environment," Report.1. "A feasibility Study," London, 1970.

Konut fiziksel planlamasının kullanıcı eylemlerine koyduğu kısıtlamalar, üç tip olarak karşımıza çıkmaktadırlar. (1).

- Kabul edilemez (katlanılamaz) kısıtlamalar
- Kabul edilebilir kısıtlamalar
- Katlanılabilir kısıtlamalar

Fonksiyonel değişme olayının boyutlarını belirlemede de bu kısıtlama türlerinden yararlanılabilir. Bu düşünceden hareket ederek kısıtlama türlerinin boyutlarını, yapısını saptamaya çalışalım.

1.2.1. Kabul Edilemez Kısıtlamalar:

Kullanıcılar tarafından değiştirilmesi, giderilmesi kaçınılmaz görünen ve konut fiziksel planlamasına, görülebilir, ölçülebilir değişimler olarak yansıyan kısıtlama türüdür. Yani bu türde konutun fiziksel planlamasının, kullanıcı eylemlerine koyduğu kısıtlamaya karşı kullanıcı, tepkisini göstermiş ve fiziksel değişikliği yapmıştır. Bu kısıtlama türü, kısıtlamaların ve dolayısıyla fonksiyonel değişmenin boyutlarının max. olduğu durumdur. Fiziksel değişiklik yapmak kaçınılmaz olmuştur.

Veya kullanıcı konutu terk ederek kendisine gereksinmelerini karşılayabilecek başka bir konut seçer bu durumda da terk edilen konut fonksiyonunu tamamlamıştır. Kullanıcı, konutunda kalıp fiziksel değişiklik yapmayı yeğlediği zaman konutun fonksiyonel açıdan eskimesi ötelenmiş olmaktadır.

Her iki kararda da kullanıcının ekonomik gücü, bu değişiklikleri yapabilecek durumda olduğunu gösterir.

---

(1) Joint Unit For Planning Research, "Obsoloscence in the Built Environment," Report.1. "A feasibilty Study", London,1970.

Fiziksel sistemdeki değişiklikler; konut içi değişiklikleri, kullanım değişiklikleri (hacimlerin fonksiyonunun değiştirilmesi), konutun büyümesi-küçülmesi yapıya yeni ekler yapılması gibi tepkilerden biri veya birkaçı olarak ortaya çıkar ve kolayca tesbit edilebilir.

Tez kapsamı içinde daha çok bu boyutların tesbit edilmesi üzerinde durulmuştur.

1.2.2. Kabul Edilebilir Kısıtlamalar:

Konut fiziksel yapısı, kullanıcı eylemlerine kısıtlama koyuyor olsa bile bu durum, kullanıcı tarafından bir rahatsızlık olarak dile getirilmemiştir veya önemsenmeyen bir boyuta sahiptir. Burada kullanıcının yapıya uyumu söz konusu olmaktadır. Aynı oranda yapının da kullanıcının değişen gereksinmelerini karşılayabilecek fiziksel yapıya sahip olduğu ve konutun, kullanıcıya esneklik sağladığı söylenebilir.

Bir rahatsızlık varsa kesin olarak dile getirilmesi için zamana gerek vardır.

1.2.3. Katlanılabilir Kısıtlamalar:

Konut fiziksel yapısına karşı duyulan rahatsızlık bellidir ancak, kullanıcılar tarafından bunu gidermek için herhangi bir tepki gösterilmemiştir. Kabul edilemez kısıtlama türünde rahatsızlık bellidir. Tepki gösterilmiştir, olay olup bitmiştir, katlanılabilir kısıtlama türünde ise; rahatsızlık bellidir, tanımlanmıştır fakat giderilmeye çalışılmamıştır.

Kullanıcı için bir bekleme dönemi şeklindedir. Ne konut fiziksel yapısında bir değişiklik yapılmıştır ne de kullanıcı konutu terk etmiştir. Kullanıcının konuta uyum sağlamaya çalıştığı düşünülebilir.

Bu türde, kısıtlamanın önemsiz olabileceği gibi kullanıcının ekonomik gücü, fiziksel yapıyı değiştirme yolunda herhangi bir karar almasını engelleyecek durumda da olabilmektedir.

Kısıtlamaların bu boyutu, kullanıcılarla yapılabilecek olan görüşmeler sonucu saptanabilir.

2. BÖLÜMÜN SONUÇLARI

Bu bölümün amacı, fonksiyonel değişmeye neden olan, aileye ve kullanıcıya ilişkin özelliklerin, konut kullanma süreci içindeki ve geleneksel konutların oluşturulduğu zamana oranla sosyal-kültürel-teknolojik etkenler altındaki değişimlerini genel çizgeleri ile ortaya koymak, bu değişimlerin boyutlarını, konut kullanımına olan etkilerini belirleyebilmek olmuştur.

Fonksiyonel değişmeye neden olan etkenler kullanıcının; teknolojik, sosyal, kültürel açıdan, ailenin yapısı açısından değişmesi, bu değişmelerin kullanıcı eylemlerini etkilemesi olarak belirlenmiştir.

Bu bölümden edinilen bir sonuç da, fonksiyonel değişimin nedenlerinin açıklanmasının, konut birimi ölçeğini aşarak bölge, ülke ölçeğindeki toplumsal değişkenlerin dikkate alınması ile olanaklı olduğunun anlaşılmasıdır.

Her birinin incelenmesi ayrı birer konu olabilecek etkenlerin tez sınırları içinde genel çizgilerinin açıklanması ile yetinilmiştir.

III. BÖLÜM

1. FONKSİYONEL DEĞİŞME-FİZİKSEL DEĞİŞME İLİŞKİSİ

Kullanıcı, konutunda kalıp, değişen fonksiyon ve gereksinmelerini, konutun fiziksel planlamasında değişiklikler yaparak giderme yolunu seçtiği zaman fonksiyonel değişme-fiziksel değişme ilişkisi başlamış olmaktadır.

Fiziksel değişikliklerin yapıldığı durum; konutun yapısal düzeninin fonksiyonlara kısıtlama getirdiği ve kullanıcının değiştirmek gereği duyduğu, ekonomik açıdan bu değişikliği karşılayabilecek güce sahip olduğu durumdur.

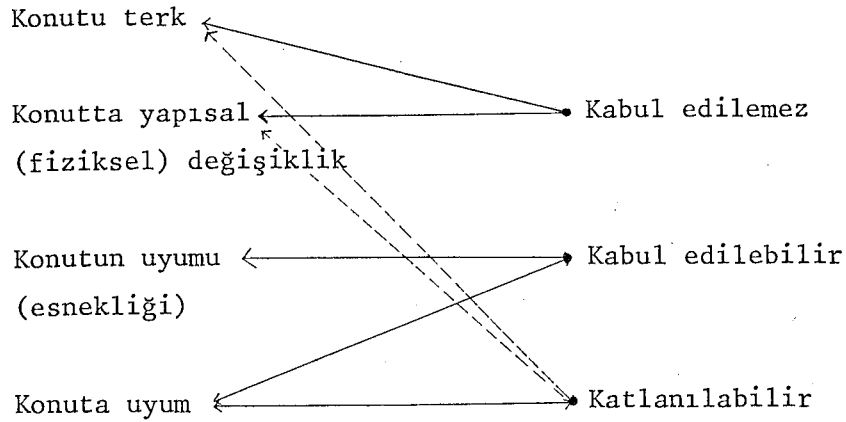
Gereksinmelerin değişmesi sonucu, konut fiziksel yapısının, kullanıcının konuttan beklediği, yerine getirmek istediği fonksiyonlara koyduğu kısıtlamalara karşı kullanıcının tepkileri, Mohlg'un yaptığı sınıflandırma (1) biraz daha geliştirilerek şu şekilde sıralanabilir.

---

(1) Mohlg., s: 7-8.

- Kullanıcı konutu terk eder.
- Kullanıcı, konutun Fiziksel yapısını değiştirerek kullanma yolunu seçer.
- Konutun yapısal düzenlemesi değişen fonksiyonları da karşılayabilecek yapıya sahiptir. (Konutun kullanıcıya uyumu)
- Kullanıcı, gereksinmelerini konutun mevcut fiziksel düzenlemesi içinde karşılamaya çalışır. (Kullanıcının konuta uyumu)

Kullanıcının bu tür davranışlardan birini veya öbürünü seçmesinde ekonomik ve çevresel etkenlerin olduğu kadar konut fiziksel yapısının eylemlere koyduğu kısıtlama türü ile de ilgisi vardır. Bu ilişki aşağıdaki gibi kurulabilir;

Kullanıcının çevresine karşı uyum yeteneğine sahip olması ve ekonomik gücünün, kısıtlamaların üstesinden gelecek ya da gelemeyecek düzeyde olmasının, kullanıcılar tarafından açıklıkla belirtilmek istenmeyen bir etken olması nedeniyle fonksiyonel değişme-fiziksel değişme arasındaki ilişkinin gerçek boyutlarını bulmak güçleşmektedir.

Bu nedenle fonksiyonel değişme-fiziksel değişme ilişkisini inceleyebilmek için konutun yapısal düzeninde yapılan fiziksel değişmelerden hareket edilebilir. Bunun için de sistemli bir inceleme tekniğinin geliştirilmesi gerekir.

Fiziksel değişimler, fonksiyonların değişimi ile olan ilişki durumlarına göre, a) fonksiyon değişimine bağlı olan değişim ve b) fonksiyon değişimine bağlı olmayan değişim (değişimin fonksiyonel açıdan açıklanması olanaklı olmayan değişim) olmak üzere ikiye ayrılabilir.

1.1. Fiziksel değişimlerden, fonksiyon değişimine bağlı değişimler:

Fonksiyonel değişme etkenleri altında oluşan değişimlerdir. Dolayısıyla kısıtlamaların katlanılamaz olduğu, kullanıcının gereksinmelerini konutun fiziksel yapısında değişiklik yapma yolu ile gidermeye karar verdiği durumdur. Kullanıcının ekonomik açıdan da bu değişimi yapabilecek güçte olduğu durumdur.

Fonksiyon değişimine bağlı olarak gelişen değişme türü de; fiziksel planlamaya olan etkisi bakımından a) planı etkileyen (değiştiren) veya b) planı etkilemeyen (kullanımını değiştiren) özellikler olmak üzere ikiye ayrılır.

Planı etkileyen değişim durumunda kullanıcı, konutun yapısal düzenini değiştirerek, konutun kendisine uyumunu sağlama yolunu seçmiştir.

1.1.1. Planı etkileyen değişimler:

Yapıda büyüme-küçülme, yapı içine veya yapı dışına yeni hacim ekleme veya mevcut fiziksel düzen içinde yeni hacim oluşturma

gibi ilk planlanan hacimlerden fazlasına gerek duyulduğu zaman yapılan değişikliklerdir. Bu türde fiziksel sistemin eylemlere koyduğu kısıtlamalar kabul edilemez (katlanılamaz) boyutlardadır denebilir. Kullanıcının çevreyi kendi davranışlarına ve gereksinmelerine yanıt verebilecek biçimde uyarlaması sözkonusu olmaktadır.

İlk planlanmış olanlardan farklı gereksinmelerin ortaya çıkmasıyla kullanıcılar tarafından, konut fiziksel yapısında, büyüme küçülme veya değiştirme yönünde doğan gereksinmenin neden olduğu değişimlerdir. Bu gereksinme, konut fiziksel yapısına yeni ekler yapma (yapı içine veya dışına) veya mevcut yapının strüktürünü, iç düzenlemesini değiştirerek yeni düzenleme getirme şeklinde bir davranışa dönüşebilmektedir.

Söz konusu değişimler: Yapı dışına, yapı içine yeni hacim ekleme, strüktürün düzenlemesini değiştirme yoluyla yeni hacim elde etme ve mekân kullanımına yardımcı sabit donatılarda yeni düzenlemeler yapma gibi değişimler bu gruba girerler.

1.1.2. Planı etkilemeyen (kullanımı değiştiren) değişimler:

Fonksiyonel değişme olayı olarak konut bünyesine yansımıştır ancak, hacimlerin iç kullanımında değişiklikler yaparak farklı işlevlerle yüklenmesi şeklinde gözlenen değişimlerdir.

Fiziksel yapı ile kullanıcı arasında bir uyum söz konusudur. Ve fiziksel yapının kullanıcı eylemlerine koyduğu kısıtlamaların kabul edilebilir veya katlanılabilir boyutlarda olduğu söylenebilir. Bu türde de kullanıcı kendi davranış ve eylemlerini mevcut çevre koşulları içinde karşılama yolunu seçmiş, çevreyi değiştirmemiş ancak, kendi davranışlarını çevresine uyarlamıştır. Ya da çevresi, konutu, davranışlarını yerine ge-

tirebilmesi için gerekli esnekliği gösterebilecek özelliklere sahiptir.

1.2. Fonksiyon değişimine bağlı olmayan değişimler:

Bileşen düzeyinde etkili olan değişmelerdir. Bileşenlerin biçimine veya kullanımına etkili olabilirler ancak, fonksiyon değişimi ile ilgisi yoktur. Bu özellikleri de şöyle sıralamak olanaklıdır.

Cephede; pencere tipinde, eklemelerde; duvarların, bölmele-
rin malzemesinde, döşemelerde; döşeme kaplamalarında kulla-
nılan malzemelerde değiştirmelerin olması fonksiyon değişimi-
mine bağlı olmadan oluşan olaylardır.

Fiziksel değişmelerle bu şekilde ilişkisi kurulan fonksiyonel değişme olayı kurulan ilişkilerden ve fiziksel değişme olayı-
nın gözlenebilir, ölçülebilir değişimler olmasından dolayı
daha kolay saptanabilir özellikleri taşımaktadır.

2. BÖLÜMÜN SONUÇLARI

Bir önceki bölümde nedenleri ve boyutları incelenmeye çalışılan fonksiyonel değişmenin bu bölümde, fiziksel değişmeler ile olan ilişkisi üzerinde durulmuştur.

Bu ilişkinin saptanması amacıyla bir sistem geliştirilmeye çalışılmış, konutun yapısında olan fiziksel değişmeler fonk-
siyonların değişimi ile olan ilişkilerine göre sınıflandırılmışlardır.

Bu sınıflandırmaya göre fiziksel değişmeler; fonksiyonel de-

ğişimlere bağlı değişimler ve fonksiyonel değişimlere bağlı olmayan değişimler olarak sıralanmışlardır. Fonksiyonel değişmeye bağlı değişimler de planı etkileyip-değiştiren ve planı etkilemeyip-kullanımını değiştiren değişimler olarak gruplanabilmektedirler. Bu gruplandırmadan çıkan sonuç; planı etkileyen değişimlerin, fonksiyonel değişmeye konut fiziksel planlamasının koyduğu kısıtlamalara karşı konutta büyüme-küçülme-yeni hacim ekleme gibi değişmeler olduğu dolayısıyla kullanıcının, konutun yapısal düzenini değiştirmeyi kararlaştırdığı ve bu yolla konutu kendisine uyarlamayı amaçladığı durum olmaktadır. Fonksiyonel değişmenin planı etkilemeyip kullanımı değiştirdiği durumda eylemler, mevcut yapısal düzen içinde gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Yani bu türde kullanıcının yapıya uyumu söz konusu olmuştur.

IV. BÖLÜM

1. VERİ TOPLAMA YOLLARI:

Araştırma konusu ile seçilen yöntem ve uygulanan teknik arasında uygunluk olması gerekliliği nedeniyle seçilen, röleve tekniği kullanılarak fonksiyonel değişme-fiziksel değişme arasındaki ilişkileri ortaya çıkarabilmek amacıyla; İç Anadolu Bölgesinde Zara Kasabası'nda alan çalışması yapılarak gerekli veriler toplanmıştır.

Alan çalışmasında saptanmaya çalışılan fiziksel değişmeler, fonksiyonel değişme etkenleri altında konut bünyesinde, kullanıcılar tarafından yapılan, gözlenebilir ve ölçülebilir (objektif) değişiklikler olarak ortaya konulabilir özelliklere sahiptir.

Saptama işlemi için veri toplama yolları olan, gözlem, röleve, görüşme tekniklerinden yararlanılmıştır.

Konutların en son kullanımlarını anlatan donatımları ile birlikte röleveleri yapılmıştır. Konutların geçmişteki kulla-

nımlarına ilişkin bilgilerin edinilmesinde ve yapılan fiziksel değişikliklerin saptanmasında kullanıcıların bilgilerine başvurulmuştur. Bu şekilde, yapılan değişikliklere ilişkin olarak edinilen bilgiler, çizilen rölemler üzerinde belirtilmiştir.

İkinci olarak Zara Belediyesi'nden en son kullanma izni alınmış olan aynı sayıda konutun, Zara Belediyesi Arşivi'nden ölçekli çizimleri alınmıştır. Belgelere dayalı tepkisiz yöntemin esas alındığı bu araştırmada elde edilen konutların planları ile mevcut kullanılmakta olan konutlarda yapılmış olan fiziksel değişiklikler arasında eylemlerin düzenlenmesi açısından ve değişen fonksiyonların planlamaya yansıtılması açısından bir karşılaştırma yapılması düşünülmüştür.

2. TOPLANAN VERİLER:

Değişen fonksiyonların yerine getirilmesi için mevcut konutlarda yapılan fiziksel değişiklikleri saptamak amacıyla İç Anadolu Bölgesinde Zara Kasabası'nda alan çalışması; 20 Adet geleneksel tip, 20 adet apartman tipi konut olmak üzere toplam 40 adet konut üzerinde yapılmıştır.

Geleneksel tip konutlar birer birer dolaşılarak ölçmeler yapılmıştır (konutun iç planları, mekânların eni-boyu), sematik planları çizilmiştir. Mekânların ne şekilde donatıldığı ve hangi fonksiyonları yerine getirdiği donatılardan anlaşılacak şekilde iç düzenlemeleriyle çizilmiştir. Bu işlem, hemen hepsi iki katlı olan geleneksel tip konutların iki katı için de ayrı ayrı yapılmıştır. Bir taraftan ölçme ve çizim işlemleri yapılırken bir taraftan da kullanıcılara, konutun eski kullanıcıları ile ya da sahipleri ile ilgili, konutun

o zamandaki kullanımı ile ilgili sorular sorulmuş, geleneksel konutlarda sonradan (kullanım sırasında) yapılan değişikliklerin neler olduğu öğrenilerek tahmini ilk planları ve ilk kullanım şekli çizilmiştir. Kullanıcılardan yeterli yanıt alınan durumlarda, ilk kullanımlarından ve şimdiki kullanımlarından başka ara aşamalar da çizilmiştir. Konutun eski dönemlerde geçirdiği değişiklikleri saptamak amacıyla kullanıcılara (Eskiden konutun hangi mekanları nasıl kullanılıyor-muş? Ne şekilde kullanılıyor-muş? Konutu kaç aile kullanıyor-muş? Ne tip bir aile kullanıyor-muş?... gibi) sorular sorulmuştur.

Görüşülen 60-70 yaşındaki kullanıcılar, konutun eski dönemlerde nasıl kullanıldığı yolundaki sorulara dahakolay yanıt verebilmişlerdir. Konutu kullananlardan bu bilgilerin alınmadığı durumlarda o konutun geçmişini bilen başka 'yaşlılar' bulunarak bu sorular onlara yöneltilmiştir.

3. VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ:

Verilerin toplanmasını izleyen ilk aşamada, örnekleme konu olan geleneksel konutlarda yapılan fiziksel değişiklikleri sistemli bir şekilde saptamak amacıyla, x ve y koordinatlarından oluşan bir tablo hazırlanmıştır. x ordinatında örnekleme konu olan konutlar gruplanmıştır. y ordinatında ise, öncelikle fonksiyon değişimine bağlı değişimleri saptamaya yarayan özellikler üzerinde durulmuştur. Bu özellikler planı etkileme veya etkilememe durumlarına göre iki grupta toplanmışlardır.

Planı etkileyen değişimler:

- a) Yapı dışına yeni hacim ekleme
- b) Yapı içine yeni hacim ekleme
- c) Bir bölümü kapatarak yeni hacim elde etme
- d) Yeni merdiven ve giriş ekleme

Bu bilgiler konutlarda yapılan gözleme dayalı bilgiler idi.

Yine planı etkileyen değişimlerden sayılabilecek fakat 'mekân kullanımına yardımcı sabit donatımlar' başlığı altında toplanabilecek özellikler:

- a) Ocağın yıkılması ya da kullanılmaması
- b) Sedirin kaldırılması veya kesilerek kısaltılması
- c) Yüklük ve dolaplardaki değişimler
- d) Yeni tezgâh yapılması....

Bu özellikler de yine konutlar üzerinde yapılan gözleme ve literatüre dayalı bilgiler olup, kullanıcıların, üzerinde değişiklikler yaptığı gözlenen özellikler olmakta idi. Örneğin; Türk Evi'nin değişmez mimari öğeleri; ocak, dolap, sedir, raf, yüklük... olduğundan sözedilmektedir. (1).

Yine fonksiyon değişimine bağlı değişimlerden olabilecek ancak, planı etkilemeyen değişimler grubunda toplanan özellikler:

- a) Her amaç için kullanılan odaların uzmanlaşması
(oturma odası, yatak odası, yemek odası...gibi)
- b) Alt kat odaların kullanılmaması
- c) Üst kat odaların kullanılmaması

---

(1) Doğan Kuban, Türk ve İslâm Sanatı Üzerine.....s:202.

- d) Kullanılmayan odaların depo veya sandık odasına dönüştürülmesi... gibi, fonksiyonları değiştirilen mekânlara ilişkin bilgiler yer almıştır.

Bu bilgilerde diğerleri gibi konutlar üzerinde yapılangözleme ve literatüre dayalı bilgiler idi. Şöyle ki; Türk Evi'nde odalar arasında işlevsel ayırımın olmadığı söylenmektedir. (1), (2).

Türk Evi'nde, genellikle zemin katın günlük işler için kullanıldığı, birinci katta günlük kullanım için odalar olduğu ileri sürülmektedir. (3).

Böylece fonksiyon değişimine bağlı değişimler olarak sıralanan bu genel özelliklerin yanısıra, fonksiyon değişimine bağlı olamayan değişimleri içeren özellikler de yine y koordinatı üzerinde taranmıştır.

- a) Geleneksel tip pencerelerin geniş tipe dönüşmesi
- b) Döşeme kaplamasının değişmesi
- c) Bölme ya da ekleme duvarların malzemesinin değişmesi
- d) İç geçişler, yatay-düşey bağlantılar.

Bunlar, değişimlerinin fonksiyonel açıdan açıklanamadığı, birleşen düzeyindeki değişimleri saptamaya yarayan belgesel (sözlü veya yazılı) bilgilerden oluşmaktaydı. x ve y koordinatları böylece belirlenmiş oldu. (Tablo 1).

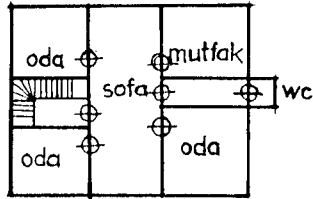
-
- (1) Küçükerman, Anadolu'daki Geleneksel Türk Evinde .....s:41.
  - (2) Doğan Kuban, "Türk Ev Geleneği Üzerine Gözlemler" Sanat Tarihimizin Sorunları, s: 196.
  - (3) Doğan Kuban, Türk Ve İslâm Sanatı Üzerine .....s:198.

İkinci olarak planları belediye arşivinden alınan, yeni yapılan konutlarda kullanım sırasında bir değişiklik yapıp-yapılmadığının belirlenmesi amacıyla bu konutlar dolaşıldığında; henüz kullanıma çok yeni başlamış olmaları nedeniyle, ilk planlanmış olanlardan farklı bir gereksinme duyulmadığı, değişme isteği yönünden bir duraklama devresinin içinde bulunduğu görülmüştür. Ancak, bu planlar ile geleneksel konutların ilk planları arasında farklılıklar, değiştirilmiş durumları ile aralarında benzerlikler bulunabileceği varsıyımına dayanarak bu konutların planları örneklmeye alınmıştır.

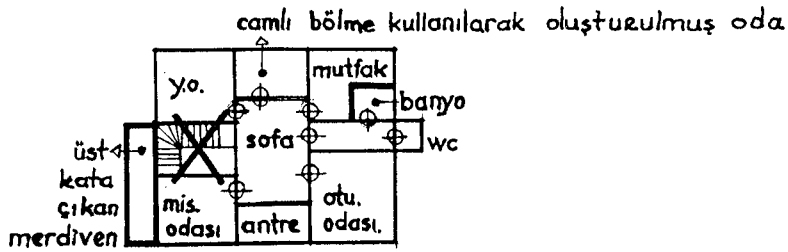
Bu konutlara ve geleneksel konutlara (geleneksel konutların ilk planlanmış durumu ile kullanım sırasında yapılan fiziksel düzenlemeleri içeren 'değişmiş' durumu) ilişkin şemalar, işlevlerin birbirleri ile olan ilişkisi açısından değerlendirilmiştir.

Sonuç şöyledir;

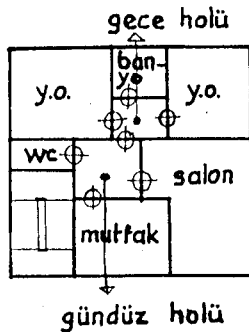
Örneklmeye konu olan geleneksel konutların ilk şemaları (a) ile bu konutların ilk planlaması üzerinde sonradan oluşturulan fiziksel değişiklikleri içeren şemalar (b), ve günümüz konutlarında, işlevlerin ilişkisini anlatan şemalar (c) incelendiğinde, her etkinlik türü ile ilgili hacmin bağımsız çalıştığı, gece-gündüz holü ayırımının oluşturulduğu, iç kullanıcı-dış kullanıcı ayırımının yapıldığı izlenmektedir.

a) Geleneksel tipe ilişkin, işlevlerin ilişkisini anlatan şema.

b) Kullanılmakta olan geleneksel tip konutun işlevlerin ilişkisine göre günümüzdeki konumunu anlatan şema.

c) Günümüz-konutlarında işlevsel ilişkilerin düzenlenişi.

c'deki şemada izlenen özelliklere b'deki şemada da eğilim olduğu dikkati çeker.

4. BULGULAR:

Örneklemeye konu olan konutları sistemli bir şekilde incelemek amacıyla x ve y koordinatlarında oluşturulan tablonun x ordinatında yer alan konutlar için, y ordinatında yer alan özelliklere göre saptanan bilgiler şöyledir:

Fonksiyon değişimine bağlı olup planı etkileyen değişimler üzerine:

Fonksiyonun yerine getiriliş şeklinin değişmesi veya var olanlara yeni bir fonksiyon eklenmesi; bir konuta girişe hazırlık bölümü (giriş-antre) nü oluşturan hacim, temizlik eylemlerinin yapılma şeklinin değişmesi; ca (abdestlik) (1) larda yıkanmaktan-banyoda yıkanmaya dönüşmesi) veya konutun yatay ya da düşeyde bölünerek birden çok aile tarafından kullanılması gibi nedenlerle, konutlarda, zamanla ilk planlanmış olanlardan farklı fonksiyonların karşılanması amacıyla yapılan fiziksel değişiklikler, yapı içine veya yapı dışına yapılan ekler (büyüme-küçülme) şeklinde planlamaya yansımıştır.

Bunlar şu başlıklar altında sıralanabilir:

- Yapı dışına eklenen yeni hacimler; genellikle, giriş (antre) bölümü, Wc, banyo olmuştur. Bazan da yeni bir oda veya odalar eklenmiştir,
- Bir bölümü kapatılarak yeni hacim elde etme; genellikle sofa görülmektedir. Sofanın bir ucu kapatılarak çoğu zaman bir odaya dönüştürülmüştür veya sofanın girişe yakın olan kısmı camlı bölme ile ayrılarak "antre" oluşturulmuştur,

(1) İsmail Hakkı Acar, ZARA FOLKLORU, Folklor dizisi: 1, SIVAS, Emek matbaa, 1975, s:29.

ca.: Abdestlik. [Sedirlerin bir ucunda bulunan ve kullanılacağı zaman üzerindeki tahtalar kaldırılabilen, duş teknesi biçiminde, pis suyu dışarı akıtılan yer.]

- Yeni merdiven ve giriş ekleme; düşey bölünen çok haneli konutlarda görülmektedir veya yatay bölünen çok haneli konutlarda üst katla bağlantıyı sağlayan içteki merdiven iptal edilerek üst kata çıkan yeni bir merdivenin yapıya dıştan eklenmiş olduğu görülmektedir,
- Yapı içinde yeni hacim ekleme; mutfaklarda özellikle de eski ocağın yerinde, mutfak hacminden de bir kısım kullanarak banyo ve Wc yapıldığı görülmektedir,

Mekânın kullanımına yardımcı sabit donatılardan;

Bu başlık altında, bir hacmin sınırlarını değiştirmeden sadece o hacmin içinde uygulanacak fonksiyonun gerektirdiği düzenlemelerin neden olduğu değişimler yer almıştır.

Değişen fonksiyonlar, eski donatılardan bir kısmının kullanılmamasına yol açmakta veya yeni donatımları gerektirmektedirler.

Donatılarda gözlenen bu değişimler şu şekilde sıralanabilir:

- Ocağın yıkılması ya da kullanılmaması; incelemeye konu olan konutların hepsinde eskiden yapılmış olan ocak, ya yıkılarak Wc-banyo yapılmış, ya da içine tüp-gazla çalışan ocak-fırın konularak kullanımı farklılaştırılmıştır,
- Sedirlerin kaldırılması; geleneksel konutların hemen her odasında duvar boyunca, oturulmak amacıyla yapılmış olan sedirlerin çoğunlukla kaldırıldığı ya da en azından kesilerek kısaltıldığı görülmektedir,
- Yüklük ve dolaplardaki değişimler; yüklük ve dolapları, odalardan kaldırma veya yüklüğün yerine elbise dolabı ko-

rak kullanma gibi eğilimler dikkati çekmektedir,

- Yeni tezgâh yapılması; örneklemede kullanılan konutların 1/3 ünün mutfaklarında tezgâh yaptırıldığı görülmektedir. Bulaşık, el yıkama lavaboları bu tezgâha veya mutfağın başka bir yerine tesbit edilmiştir.

Fonksiyon değişimine bağlı olup, planı etkilemeyen değişimler üzerine;

Hacimlerde yapılan fonksiyonun yapısında değişim olduğu gözlenebilmekte ancak, bu değişim hacim sınırları içinde ve bu sınırları zorlamadan uygulanabilmektedir. Mevcut hacim ile kullanıcı arasında bir uyum söz konusu olmaktadır. Genellikle odalarının kullanımının bu özellikte olduğu gözlenmektedir.

Şöyle ki;

- Eskiden her amaç için kullanılabilen odalarda uzmanlaşma olduğu görülmektedir. Artık odalar oturma odası, yatak odası, misafir odası gibi adlar almakta ve bu adlara bağlı işlevlerle yüklenmektedirler. Bu adlarla anlatılmak istenen eylemler ve bu eylemlerle ilgili donatılar sadece adı geçen hacimlerde yer alabilmektedir. Buna karşın hemen tüm konutlarda özellikle kış mevsiminde, bir hacmin oturma, yatma, misafir kabul etme ve yemek yeme eylemlerinin tümünü gerçekleştirmeye yönelik olarak düzenlendiği (korunduğu) görülmektedir,
- Alt kat veya üst katın kullanılmaması: iki katlı tek haneli konutlarda katlardan birisi (eğer evi tek aile kullanıyorsa alt kat veya üst kat) kullanılmamaya terk edilmiştir,

- Daha başka bir eylem için kullanılmayan odaların birçoğu ya sandık odası olmakta ya da depo işleviyle yüklenmektedir.

Fonksiyon değişimine bağlı olmayan değişimler üzerine:

Bu türdeki değişimler, konut yapısında gözlenen fakat fonksiyon değişimi ile ilgisi olmayan değişimler; pencere biçiminin, döşeme malzemesinin, ek duvarların malzemesinin değişimi gibi.

- Geleneksel konutlarda görülen geleneksel tip (dar-uzun) pencerelerin geniş tip pencereye dönüştüğü görülmektedir,
- Örneklemin yapıldığı bölgede geleneksel yapı tekniği, hımış yapı tekniği (ahşap dikmeler ve araları taş dolgu) olduğu halde eklem duvarlar briketle ya da tuğla ile, bölmeler camlı bölme ile yapılmıştır,
- Döşemeler, genellikle (ıslak hacimler, mutfak hariç) ahşap döşeme olup, zamanla üzerini muşamba ile kaplama tercih edilmiştir,
- Yatayda ve düşeyde bölünen konutların tümünde, eskiden kullanılan iç geçişler ve ara bağlantılar iptal edilmiştir.

Özetlersek; mevcut kullanılmakta olan konutlarda sonradan, kullanım sırasında fonksiyonel değişmeye bağlı olarak bir takım değişiklikler yapılmıştır. Yeni tasarımlarda, kullanıcılar tarafından yapılan bu değişimler göz önünde tutulabilir.

Bu değişimlerin ve eklerin hepsi aynı yoğunlukta değildir, bununla ilgili olarak önemli bir sorun, kullanıcıların geleneksel konutlarda eksikliğini duyduğu, özellikle tepkide bu-

lunduğu, eklemek istediği hacimlerin neler olduğunun bilinmesidir. Bu soruna yanıt aramak için sonradan oluşturulan eklerinkonutlara göre dağılımı bulunmuştur. (a).

Banyo	.....	10/20
Yeni bir oda	.....	9/20
WC	.....	8/20
Giriş, antre	.....	7/20
Yeni bir mutfak	.....	2/20

(a) Eklenen yeni hacimlerin, tüm konutlar içindeki derecelenmesi.

Kullanıcıların ilk planlanmış olan gereksinmelerin dışında özellikle sahip olmak istediği hacim (10/20 oranla) banyo olmuştur. (Buna ca'ların kullanımını yitirmesi ve bölgede, hammama gitme geleneğinin giderek azalması, neden olarak gösterilebilir).

Yeni bir oda (9/20), konutlarda genellikle sofanın bir bölümünün kapatılması yoluyla oluşturulmuş. (Hem bağımsız çalışan bir etkinlik alanı elde edildiği hem de büyük maddi yük getirmeyen bir değişim olduğu dikkati çeker).

Bunu, eskiden konut dışında bulunan tuvaletin 8/20 oranındaki konutta yapı içine alınması izlemiştir.

7/20 oranındaki konutta, sofanın girişe yakın kısmı camlı bölme ile bölünerek 'antre' oluşturulmuş böylece hem soğuğa karşı önlem alınmış hem de denetimli bir giriş elde edilmiş olmaktadır.

Yeni bir mutfak genellikle yatayda ya da düşeyde bölünen çok hane tarafından kullanılan konutlarda (2/20) eklenmiştir.

Yine aynı sorunun devamı olarak konutlarda kullanıcılar tarafından kaldırılan donatımların (ocak, sedir, yüklük) ve yeni eklenen donatımların (tezgâh...), alt katın veya üst katın kullanılmaması durumlarının konutlara göre dağılımı aranmıştır. Bu tablo aşağıdaki gibidir.(b).

Sabit donatımlar	Kaldırılan donatımlar	Ocak 19/20
		Sedir 16/20
		Yüklük 6/20
	Eklenen donatımlar	Tezgâh 6/20
Tek haneye hizmet eden konutlarda	Alt katın kullanılmaması ...	9/20
	Üst katın kullanılmaması ...	7/20

19/20 oranında konutta, eskiden yapılmış olan ocaklar ya tamamen yıkılmış ya da kullanımını yitirerek farklı kullanıma hizmet eder duruma gelmiştir.

16/20 oranında konutta, duvar boyunca uzanan sedirler ya tamamen kaldırılmış ya da kesilerek 'divan' şeklinde kullanılmaya başlanmıştır.

6/20 oranında konutta, yüklükler kaldırılmıştır. Odalarda, yatak olarak da kullanılabilen divanların ve elbise dolaplarının varlığı dikkati çekmektedir.

6/20 oranında konutta, mutfaklarda tezgâh yapıldığı görülmektedir. Eskiden yere oturarak ve yer sofrası kullanılarak yapılan pişirme-hazırlama işlemleri tezgâhta, yere oturarak leğende yıkanılan bulaşıklar, lavabolarda yıkanmaktadır.

9/20 oranında konutta, alt katın kullanılmadığı dikkati çekmektedir. Bunlar genellikle tek ailenin kullandığı konutlar olup günlük işler için kullanılan mekânları (mutfak-banyo) da üst katta bir hacime taşıyarak daha özenli olan üst katı kullanmayı yeğ tutmuşlardır.

7/20 oranında konutta, üst katta bulunan bazı odaların veya üst katın tümünün kullanılmadığı dikkati çeker bu da yine konutun tek aile tarafından kullanıldığı durumlarda görülmektedir.

5. BÖLÜMÜN SONUÇLARI

Bu bölümde, değişen gereksinmelerin bir sonucu olarak beliren fonksiyonel değişme olayının, kullanılmakta olan konutlarda oluşturulan fiziksel değişimlerin saptanması yoluyla açıklanabilmesi olanakları üzerinde durulmuştur.

Fiziksel değişme-fonksiyonel değişme ilişkilerin saptanabilme olanaklarının ve bu ilişkilerin yoğunluğunun araştırılmasına çalışılmıştır.

Böylece konut-kullanıcı ilişkilerinin saptanmasına, kullanıcı gereksinmelerinin zaman içinde değişiminin belirlenmesine ve tasarlama çözümleriningeliştirilmesine yardımcı olacaktır. Kullanıcının, konutta, kullanım aşamasındaki katkısının değerlendirilmesi ve sonuçlarının tasarlama sürecine aktarılabilmesi gibi bir katkısı olacaktır. Tasarımda, fiziksel değişmeye neden olabilecek etkenleri dikkate alma olanağı sağlayacaktır.

V. BÖLÜM

1. SONUÇLAR VE YORUMLAR

"Asri pencere,"
"Düdüklü tencere,"
"Dumansız baca,"
"Kaynanasız koca,"

Halk arasında söylenen bir mani.

Sorun, konutlarda değişen fonksiyonlar ile değiştirilen fiziksel yapı arasındaki ilişkilerin neler olabileceğinin incelenmesi olarak ortaya konmuştur. Yeni tasarım sorunları için mevcut konutlarda, kullanım aşamasındaki kullanıcı katkısından yararlanma olanakları araştırılmıştır.

Alan çalışmasının geleneksel konutlarda yapılması nedeniyle, bu konutların tarihi gelişimi ve işlevsel açıdan incelenmesine gerek duyulmuştur.

Konutun, değişen kullanıcı eylemlerine koymuş olduğu kısıtlamaların, kullanıcılar tarafından nasıl bir tepkiyle karşılandığı veya nasıl bir yapısal değişiklik ile yanıt arandığının belirlenmesi, fonksiyonel eskime veya fonksiyonel değişme olayının açıklanması için bir başlangıç sayılabilir.

Sosyal-kültürel değişimin ve teknolojik gelişmenin toplum yapısına getirdiği yenilikler, yaşam biçimini de etkileyerek ve değiştirerek konutların iç fonksiyonlarının değişimine somut bir şekilde yansımıştır.

Banyonun, Wc'nin, mutfağın konutun içinde olmasının, buzdolabı, çamaşır makinesi ve televizyon koymak için de gerekli yer istenmesinin sonucu, öznelleşmiş, her biri ayrı eyleme hizmet eden hacimleri içeren şemalara olan eğilim, artmaktadır.

Evvelce birarada yaşayan ailelerin ayrı ayrı yaşamayı yeğlemeleri ya da tek ailenin yaşama biçiminin değişmesi planlama üzerinde etkili olmuştur. Örneğin; birlikte yaşayan ailelerin ayrı ayrı yaşamayı yeğ tutmaları sonucu, iki kat girişleri ayrılarak katlar, farklı ailelerin kullanımına açılmış, ikinci kata çıkan ikinci bir merdiven yapıya eklenmiştir.

Geleneksel Türk Evinde görülen kadınların çeşitli işleri için düzenlenmiş zemin kat ya da sosyal ilişkiler için düzenlenmiş üst kat veya bir çok evde görülen haremlik-selâmlık ayrımı, kadınlar için düşünülmüş özel hacimler, geleneksel konutlarda kullanımını, bu günkü konutlarda da varlığını yitirmiştir.

Geleneksel konutlarda görülen katlar arasındaki işlevsel ayrımın, günümüz konutlarında aynı katta, konut bölgeleri oluşturularak yaşatıldığı görülmektedir: 1979-80 Eğitim yılında K.T.Ü. 8. Yarıyıl Katımlı Tasarım dersinde yapılan araştırmalarda da kullanıcılar tarafından yeğlenen konut tipinin halk deyişi "kutu gibi ev" ile özdeşleşen nitelikte olduğu belirtilmektedir.(1)

Bu demektir ki günümüzde kullanıcılar, bir kaç amaçlı kullanılan büyük hacimler yerine küçük küçük fakat her fonksiyona göre öznelleşmiş hacimleri yeğlemektedirler.

Odaların çoğunda geleneksel sedirlerin kaldırıldığı görülmüştür. Bu sedirlerin yerini karyolalar, hareketli divanlar, kanapeler ve koltuklar almıştır. Dolap ve yüküklerin yerini ise 'gardırop' denen elbise dolapları almıştır.

(1) Şengül Ö, Gür, "Mimarlıkta Ekonomi-Ekoloji Paradoksu", Mimarlık ve Ekonomi Der., M. Özdeniz, K.T.Ü. 1982, s: 95.

Konutların, yaşlılar tarafından kullanılan odaları ise, geleneksel özünden pek fazla birşey kaybetmemiştir. Annenin veya babanın (bu yörede genellikle babanın) anne - babasının birlikte yaşamını sürdürdüğü evlerde odalardan birisinin onlara ayrıldığı ve bu odada ilk düzenleme şeklinin (yüklük, dolap, sedir, minderler ve kilimler... gibi donatımları ile birlikte) hiç bir değişiklik yapılmadan bu gün de kullanıldığı ve eskiye özgü kullanımının (her işlevin belli zamanlarda ve belli sürelerle) yaşatıldığı görülmektedir. Yaşlılar bu odada yatıp-kalkmakta, konuklarını bu odada ağırlamakta, günün diğer saatlerinde de bu oda, oturma odası olarak kullanılmaktadır.

Kullanıcıların isteğine göre tercih edilen odalardan birisi, gelenekselin dışında bazı ev eşyaları ile döşenmiştir. Bu oda, misafir odası olarak tutulmaktadır. Özellikle gençler, konuklarını bu odada kabul etmektedirler.

Bazı konutlarda diğer fonksiyonları yerine getirmek için bile gerekli mekân ayrılmadığı halde 'misafir odası'nın döşenmesine ve ayrı olarak tutulmasına önem verildiği görülmektedir. Bu davranışın, sosyal-kültürel değişimin bir ögesi olan 'prestij' ile ilgisi olduğu gibi yine sosyal-kültürel değişimin önemli sonuçlarından biri olan haremlik-selâmlık ayrımının kalkmasıyla (konutta sosyal ilişkilerin değişmesi); konutta, iç ilişkilerde oturma odası, dış ilişkilerde misafir odasının oluşturulması ile de ilgisinin olduğu düşünülebilir. Giderek bu ayrımın da ortadan kalktığı ve günümüz konutlarında 'salon' denilen hacimlerin oluşturulduğu dikkati çeker.

Araştırmacılar, kullanıcılar tarafından yeğlenen konut tipinin; iç kullanıcı-dış kullanıcı ayrımı yapan; aile etkinlik alanı ile dış kullanıcı etkinlik alanını ayıran (1), çözümlerde yoğunlaştığı vurgulamaktadırlar.

---

(1) Şengül Ö. Gür, Ü.Güzel, G.Kaymak, "Konut Bağlamı içinde Üretken Tip, Kalıp, Standartlaşma ve Boyutsal Eşgüdüm Kavramları üzerine", K.T.Ü. Tasarım ve Teknoloji Semineri, Haziran, 1982, K.T.Ü. s:7.

Konut içi eylemlerinden oturma ve dinlenme grubu eylemleri, eylemlerin gerçekleştirilmesinde kullanılan araçlar ve kullanıcıların zaman içindeki eğilimleri açısından, değişime en açık olanıdır. Bu değişiklik, kullanıcı sayısındaki değişiklikten olmasa bile kullanıcıların yapısındaki değişimlerle olasıdır. Oturma ve dinlenme grubu eylemlerinin, konut içi eylemler grubundan diğerlerine oranla daha fazla değişken bir yapıya sahip olduğu şöyle açıklanabilir; geleneksel konutlarda dikkati çeken değişiklikler, yeni banyo ve tuvalet yapımı, yani temizlik ile ilgili hacimler olduğu halde eylemlerin yapılışı (alaturka tuvalet ya da oturarak yıkanma-kurna... gibi) pek fazla değişme göstermemektedir. Ancak yeni konutlarda oluşturulan salona karşılık olarak, geleneksel konutlardaki misafir odalarında sedir de ya da minderde bağdaş kurarak oturma, yerini koltuk, kanape ve sandalyede oturmaya bırakmıştır. Yine eylemlerin işleyişi, sıralanışı, bakımından da bazı eylemlerin diğerlerinden yalıtılmaya çalışılması ile gece holü (yatak ile yaşamayı birbirinden ayırmakta) gibi ya da eylemlerin özelliğine ilişkin olarak uzmanlaşmış hacimler (yatak, çalışma, banyo, yemek,... gibi) oluşturulmaktadır.

Geleneksel konutlarda dekoratif bir şekilde yapılmış olan ocaklar ya fonksiyonunu yitirerek yıkılmışlar ya da değişik fonksiyonlarla yüklenmişlerdir. (Örneğin: Tüp-gazla çalışan ocaklar bu hacimlere yerleştirilmişlerdir.)

"Ocak" sözünün toplumumuzda simgesel bir anlamı da vardır.

"Ocağın sönmemesi", "Ocağına incir dikilmesi" v.b. gibi deyimlerle de önemi vurgulanan ocak aile üyelerini toplayan, ailenin varlığını, yaşamını sürdürdüğünü kanıtlayan bir delil olarak uzun yıllar toplumumuzun yaşamında varlığını ve önemini sürdürmüştür.

Belirli bir işin herhangi bir odada yapılmasını sağlayan, odaların düzenlenişindeki benzerlik, bazı temel gereksinimlerdeki benzerlikten kaynaklanmaktadır. (gömme dolaplar, yük-lükler, çiçeklikler, süpürgeler, çay takımları, gaz lambaları, yastık ve minderler bu mekanların ortak donatımları arasında yer almaktadırlar.). Tüm bu eşyalar, merkezi bir nokta

etrafında düzenlenmektedirler. Bu merkezi yer lambalığı, çiçekliği, bacakaşı, saçayağı, bakır kazanı ile bir bütün olan ocaktır. Geleneksel kültürlerde ocak, bu düzenlenişı ile yüz yıllarca yemek pişirme, ısıtma, aydınlatma fonksiyonlarını yerine getirmiş, bu fonksiyonlarla ilişkili kılınan kültürel davranışların da sembolü durumuna getirilmiştir.

Eskiden konutun en canlı, en hareketli bölgesinin oluşmasında tartışmasız katkısı olan ocak, günümüzde önemini yitirmiş bulunmaktadır.

Eskiden, tüm ailenin çevresinde toplanıp oturduğu, akşam sohbetlerinin, aile içi iletişimin kurulduğu, konutun odak noktasını oluşturan ocak, artık fonksiyonunu tamamlamıştır. Ailenin hayatında televizyonun yerleştirildiği yeni bir odak noktası vardır.

Şekil 8 : Odak noktasının değişimi
Mimarlık-81/11-12, s:28

Geçmişte, ocağın yüklendiği kültürel davranışların sembolü olma fonksiyonunu günümüzde televizyonun yüklendiği görülmektedir. Geçmişe oranla günümüzde ailenin toplandığı, birlikte bulunduğu, ortak kullanılan mekânda televizyon yer almakta, aile hemen hemen sadece televizyon izlerken bir araya gelmekte diğer zamanlarda herkes kendi köşesine, kendine ait mekâna

çekilip kişisel uğraşlarıyla zaman geçirmektedirler. Mekânın düzenlenişinde donatıların ocağa doğru yönelmesi ve ocağın bu konumuyla mekâna hakim olması durumunun, günümüzde televizyonun bu açıdan da ocağın yerini alması şeklinde değiştiği görülmektedir. Yani televizyonun bulunduğu mekânlarda yer alan donatılar televizyona doğru bir yönelme içindedirler.

Sofanın bir bölümünün, eski malzemeye göre daha kolay kullanılabilir bir malzeme olan camla kapatılması ve yeni bir hacim elde edilmesi kültür değişiminin bir ürünüdür denebilir. Böylece girişle doğrudan ilişkili ve her türlü etkiye açık kalan bir mekân daha uzmanlaşmış, fonksiyonu denetim altına alınmıştır.

... yöresel ilişki şemasına bağlı kalınarak oluşturulmuş tiplerin karşılayamadığı gizlilik, sınırlı alan (territory) gibi gereksinimleri karşılayan ve kentsel toplumsal ilişki kalıbını daha başarılı bir biçimde içinde barındıran "alışılabilir tipler" geleneksele büyük ölçüde yeğlenmektedir. (1)

Yine geleneksel konutlarda görülen sini kurma ve yere oturarak yemek yeme adeti yer yer görülmekle birlikte ortadan kalkma eğilimindedir. Sinilerin yerine masalar mekânları doldurmaktadır.

Konut içi fonksiyonlarının değişmesinde, geleneklerin değişmesiyle birlikte teknolojinin ürünleri olan yeni donatıların da mekâna hakim olmasının etkisi görülmektedir.

Geleneksel konutlara has dar-uzun, geleneksel tip pencerelerin de kültürel iletişim sonucu halkın kafasında beliren 'apartman imajı' etkisiyle geniş tip pencerelere dönüştüğü izlenmektedir.

Yeni yapılan konutlarda geleneksel konutlara özgü dar-uzun tip pencerelerin yapıldığı görülmemekle birlikte geniş tip pencerelerin yeğ tutulduğu ve kullanılmakta olan geleneksel tip konutlarda geleneksel tip pencerelerin yıkıldığı ve yerine geniş tip pencerelerin yapıldığı görülmektedir.

(1) Şengül Ö.Gür, "Yöre Mimarlığı; Nostalgia," Mimarlık Dergisi 84/2, s: 3-5.

Şekil 9 : Pencere tipinin değişimi (Fotograftan)

Örneklem bölgesi olarak seçilen bölgenin soğuk iklim koşulları da dikkate alınırsa geniş tip pencerelerin iklim koşullarına da uymadığı söylenebilir. O halde geniş tip pencerelerin yeğlenmesi için bir gereksinme de söz konusu değildir. Bu olayın açıklaması ancak, kültürel iletişim ve etkileşim sonucu, kullanıcılar tarafından arzulanan bir olgu, olduğu şeklinde olabilir.

Çoğu geniş aileye uygun bir yapıda düzenlenmiş olan evlerin, geniş ailenin daha fazla çözülme göstermesi, dolayısıyla bu evlerde yaşayan yeni aile yapısına göre, ev yüzölçümü yatayda ve düşeyde bölünmelerle daraltılmıştır. Yeni yapılan 'apartman tipi' konutları, alan açısından incelediğimizde de bu yönde gelişen bir tutum görülmektedir.

Konutların gerek kendi içinde bölünerek (yatayda ya da düşeyde), gerekse bazı hacimler içinde yeni hacimler oluşturularak bu alanlarda kısıtlama yapılması, konutların ilk yapıldığı zamana oranla kullanıcıların boyutsal gereksinimlerinde giderek

bir azalmanın olduğu da söylenebilir. Yani geniş ve birden fazla fonksiyonla yüklü hacimler yerine küçük ve etkinliği açısından bağımsız çalışan hacimler yeğlenmektedir, denebilir. "Mahremiyet eşiğinin kayması, kırsal yörede çevreye yayılan çocuk ve yetişkin etkinliklerin kapı eşiği ile sınırlandırılması"(1). Geleneksel konutlarımızdan vazgeçmek, mevcut konutların fonksiyonlarında değişiklikler yapmak, bu konutların değişen koşullara tam olarak yanıt veremediğini de gösterir. "... koşullar değiştikçe, geleneksel çözüm yollarının sağladığı doyum düzeyi de azalır ve değişir." (2).

2. ÖNERİLER:

Bir çok tasarım sorunun çözümünden, konut fiziksel yapısının gelecekte olası fonksiyonel değişmelere olanak sağlaması ya da değişiklikleri sorun çıkarmadan karşılayabilmesi beklenir. Bu nedenle belirli bir zaman dilimindeki fonksiyonlardan çok, zaman boyutu içindeki fonksiyonel değişmeleri göz önünde bulundurarak sorunlara çözüm aramak yararlı hatta gerekli olabilir.

Fonksiyonların ve bunlara bağımlı eylemlerin yapısının önceden belirlenmesinin esneklik üzerinde çalışanlara da olanak sağlayacağı ortadadır. Fonksiyonların ve eylemlerin yapısının değişimi ile ilgili tam ve sağlıklı bir bilgi edinebilmek için kullanıcının eylemlerinin ve sosyal-kültürel, teknolojik değişmelere bağlı olarak değişen araçların da göz önüne alınması gerekir.

(1) Şengül Ö.Gür, "Yöre Mimarlığı; Nostalgia"...

(2) Bozkurt Güvenç, İnsan ve Kültür, 1.B., 1972, 2.B., 1979, Ankara, 1979, s: 106.

Zaman içinde konuta ilişkin kullanıcı eylemlerinin ya da kullanıcının konuttan beklediği fonksiyonların değiştiği gözlenmektedir. Kullanıcıya her düzeyde, beklediği fonksiyonları karşılayabilecek konutları sağlama olanakları araştırılmalıdır.

Konutun, değişen kullanıcı gereksinmelerini ve fonksiyonları karşılayabilmesi için, konut sınırları içinde iç değişkenliğe, büyüme ve küçülme olanaklarına yanıt verebilmesi olanakları araştırılmalıdır.

Konutların, günümüzün gereksinmelerine yanıt verebilmesi, değişen gereksinmeleri karşılayabilmesi ancak, konut tasarımlarının kontrol altına alınması ile olanaklıdır. Bu kontrol sistemi ise, kullanıcılara ilişkin bilgilerin (gereksinmelerinin, eylemlerinin, isteklerinin, eğilimlerinin) tam olarak belirlenmesi, mevcut kullanılmakta olan konutların değerlendirilmesi ve tasarlama işlemlerinin geliştirilmesi ile olanaklı olacaktır.

Değerlendirme işlemlerinin çeşitli bilim dallarından uzmanlarla birlikte yapılması daha sağlıklı bilgilerin elde edilmesi açısından yararlı olabilir.

Mimarlık eğitimi yapanlar, bu eğitim sürecinde kullanıcı-çevre ilişkileri konusunda eğitilmeli, diğer bilim dalları ile gerekli iletişimi kurabilmesi olanakları tanıtılmalıdır. Çevresini duyarlılıkla kavramasının sağlanması, bu bilgiler doğrultusunda eğitilmesi gereklidir. Tasarımcının eğitimi böyle sağlanırken çevrenin sahipleri olan kullanıcılar da çevrelerinin, gereksinmelerinin... bilincinde olacak şekilde eğitilmelidir.

Kullanıcıları tanıma ve kullanıcıların tasarıma katılmaları gerekliliği, üzerinde çok tartışılan, güncel sorunlardır. Bu nedenle, kullanılmakta olan konutlarda yapılan fiziksel değişikliklerin saptanması ve kullanıcılarla görüşmeler yapılması, bunların, kullanıcıların tasarıma kullanım aşamasındaki katkıları olarak değerlendirilmesi yararlı olabilir.

Kullanıcıların konutta, rahatsız oldukları halde değiştirmedikleri ya da varlığından çok fazla rahatsız olmadıkları durumlar konusunda geniş bir araştırma yapılmamıştır. Bu şekilde bir araştırma büyük ölçüde kullanıcıya başvuru olarak, bu konudaki görüşleri alınarak yapılabilir. Sadece konut fiziksel yapısındaki değişiklikleri saptama ise, kullanıcılar açısından konut fiziksel yapısının koyduğu kısıtlamalara karşı geliştirilmiş tepkiler kapsamına girmektedir.

Mevcut kullanılmakta olan konutların analizlerinden ve kullanıcılarla ilgili araştırmalardan yararlanarak fonksiyonların değişimi saptanabilir ve değişen fonksiyonlardan kaynaklanan öneriler, yeni tasarım çalışmaları için geliştirilebilir.

Konut fiziksel yapısının oluşturulmasında fonksiyonların ilerde de değişebileceğini düşünerek fiziksel düzenlemeyi, bu değişime olanak sağlayacak şekilde yapmak gerekebilir. Bu nedenle de belli zaman boyutlarındaki değişimleri göz önünde bulundurmak ve ona göre öneri geliştirmek uygun olur.

Zaman içinde oluşan fonksiyonel değişimler ve değişimlerin konut iç düzenine yansması; mevcut kullanılan konutların günümüzdeki yapısal iç düzenlemesi ve kullanımı ile eski dönemlerde geçirdiği değişimler, konutlar üzerinde yapılan gözlemlerden ve bu konuda eğitilmiş görüşmeciler aracılığı ile kullanıcılarla yapılan görüşmelerden edinilen bilgilerle saptanabilir.

Bir örneklem grubu seçip, konutlarda oluşturulan fiziksel değişimlerin soruşturulması yoluyla incelenebilir ki bu zaman açısından ekonomik olanıdır. Seçilen bir örneklem grubunda belirli zaman aralıklarıyla gözlemler yaparak fonksiyonel ve fiziksel değişimleri saptamak ise daha uzun fakat daha sağlıklı olanıdır.

Böylece yapılan çalışma; fonksiyonel değişme, fiziksel değişme ilişkilerinin anlaşılmasına, konut fonksiyonlarının daha iyi formüle edilmesine ve dolayısıyla yeni tasarlama çözümlerinin geliştirilmesine de yardımcı olacaktır.

Özellikle fizik karakterdeki eylemleri gerçekleştirmek için kullanılan araç ve gereçlerin incelenmesi, bunların seçimlerinde, kullanımlarında olan eğilimlerin belirlenmesi, eylemlere ve dolayısıyla fonksiyonların değişimine etki etmesinin bilinmesi açısından gereklidir.

Bu çalışmada örnekleme grubu olarak çok sınırlı ve belirli bir bölge seçilmiş, yalnız bu grup için değişmelerin ve kullanıcı tepkilerinin, eğilimlerinin yönü belirlenmiştir. Kitleler halinde ve farklı kullanıcı grupları olduğu düşünülürse, bu alan çalışmasının bölgesel gruplar için yapılması ve ölçütlerin belirlenmesi gerektiği önerilebilir.

Alexander (1), bölge, ülke, yaşam biçimi ve kullanıcı özelliklerini, gelenekleri v.b. bir çok etkeni göz önünde bulundurarak geliştirdiği ölçütlerle; kent, mahalle, sokak, konut yakın çevresi ve konut iç düzenlemesinin bulundurma gereken özellikleri belirlemiştir. İnsanın yaşadığı çevre ve kendisi ile ilgili ortak özellikleri anlatan, ortak bir dilin

---

(1) Cristopher Alexander, Sara Ishikawa, Murray Silveestein etal, A Pattern Language, Oxford U.Press, N.J. 1977.

olması gerekliliğinden sözetmiştir. Kullanıcı özelliklerinden, kullanıcı gereksinimlerinden, değişen ve gelişen konut fonksiyonlarından kaynaklanan bir ortak dili farklı bölgelerde yapılacak araştırmalar yoluyla sağlamaya çalışmak bir araştırma alanı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ancak, alan çalışmasının geleneksel konutlar üzerinde yapılmış olmasının bir sakıncası; kullanıcıların, 'koruma ile ilgili bir araştırma zannettikleri için' konutta yaptıkları fiziksel değişiklikleri ve konutun yapısal düzeninden hissettikleri rahatsızlıkları açık açık söylemekten çekinmiş olmalarıdır.

Bu durum, araştırma açısından kısıtlayıcı olmuştur.

Koruma kararının alınmasındaki ölçütler, koruma olayına yaklaşım ve günümüzdeki uygulama biçiminin içerdiği aksaklıklar kullanıcıların çekimser davranmalarına neden olan olaylardan birisidir denebilir. Ancak, bu konu çalışma alanı dışındadır. Öneriler, bu durumun düzeltilmesi ya da kullanıcılarla yapılan görüşmelerde araştırmacının gerçek amacını inandırıcı bir şekilde açıklaması olarak geliştirilebilir.

E K L E R

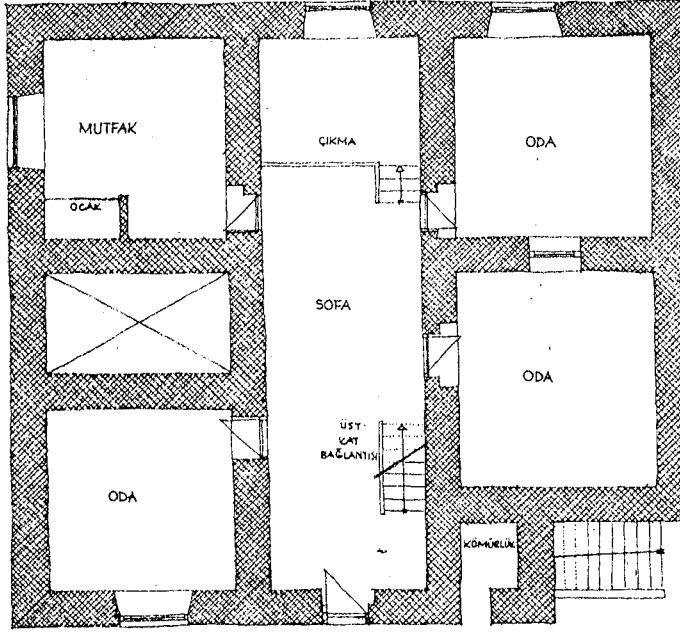
EK 1.

EK 2.

ÖRNEK OLAY: 1

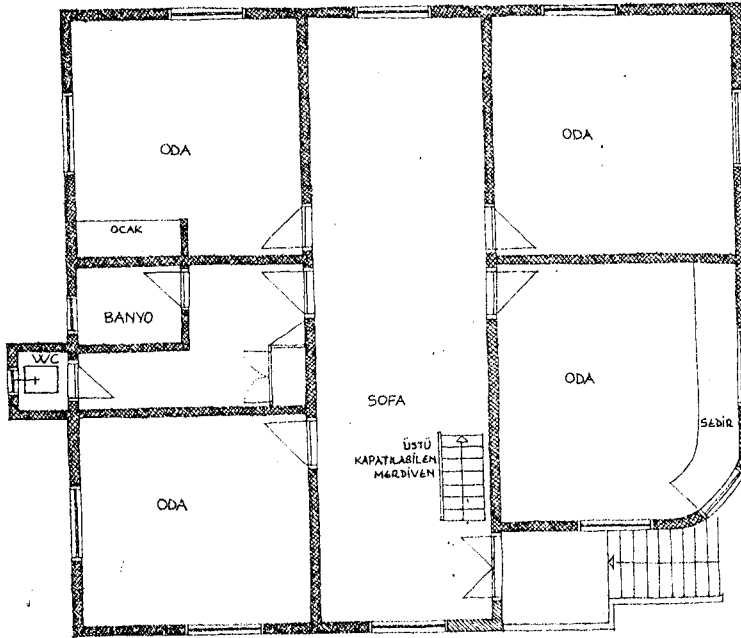
ALT KAT PLANI

1942 Yılında yapılmış olan evin iki katı da aynı aile tarafından kullanılmıştır. Fiziksel olarak bir değişiklik yapılmamıştır.

ÜST KAT PLANI

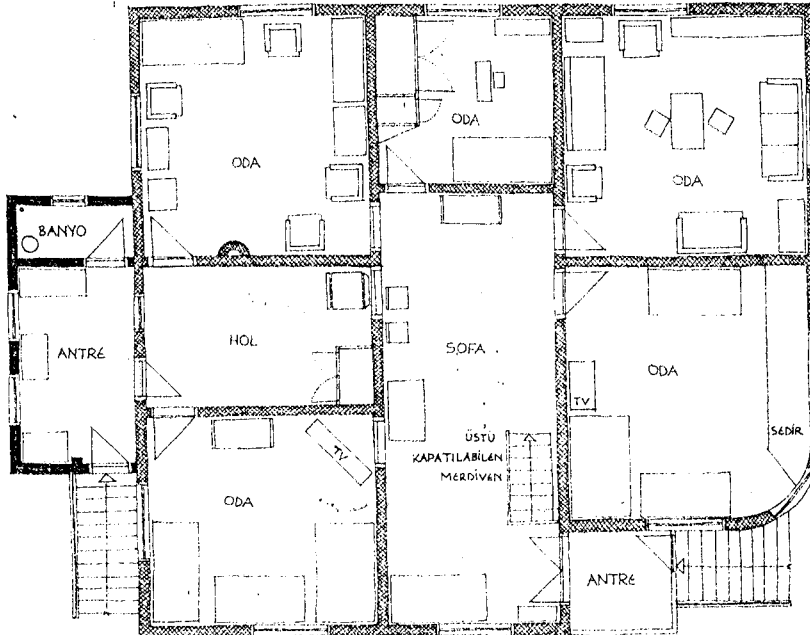
Üst kat oturma katı olarak kullanılmıştır. Odaların kullanımında uzmanlaşma görülmemektedir. 1974 yılında ev, üç kardeş tarafından satın alınmış, alt kat ayrı, üst kat iki ayrı olmak üzere üç aile tarafından kullanılmıştır.

ÜST KAT PLANI

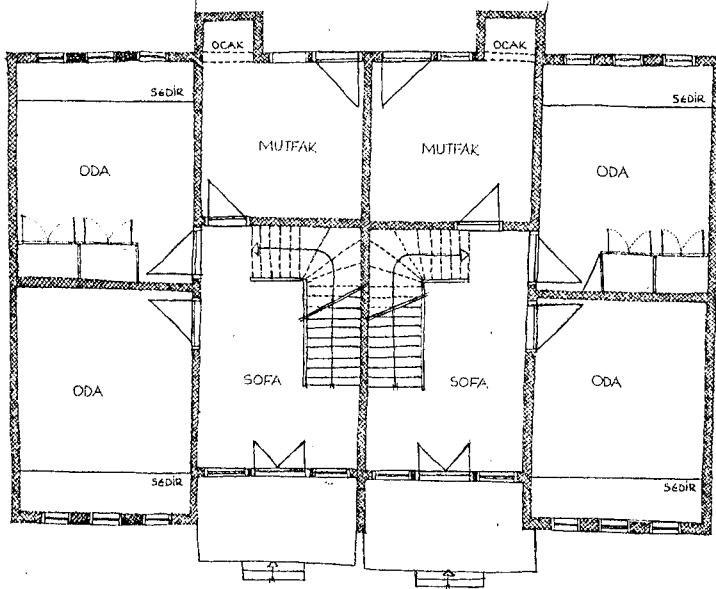
(1983 Yılındaki durumu)

1974 yılında evin bir tarafına yapı dışına ayrı bir merdiven ve giriş eklenmiştir. Diğer tarafta merdiven sahanlığı 'antre'ye dönüştürülmüş, sofa'nın bir ucuna 'oda' eklenmiştir. Mekânların kullanımında uzmanlaşmaya gidilmiştir.

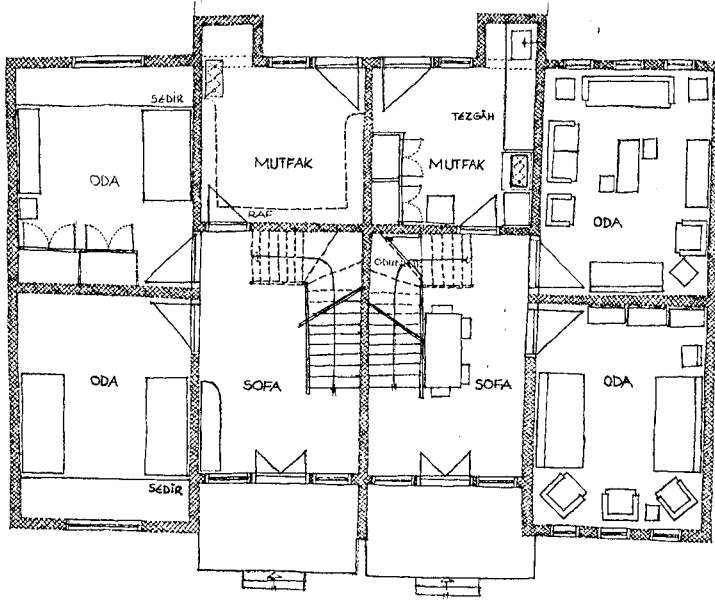

ÖRNEK OLAY: 2

ALT KAT PLANI

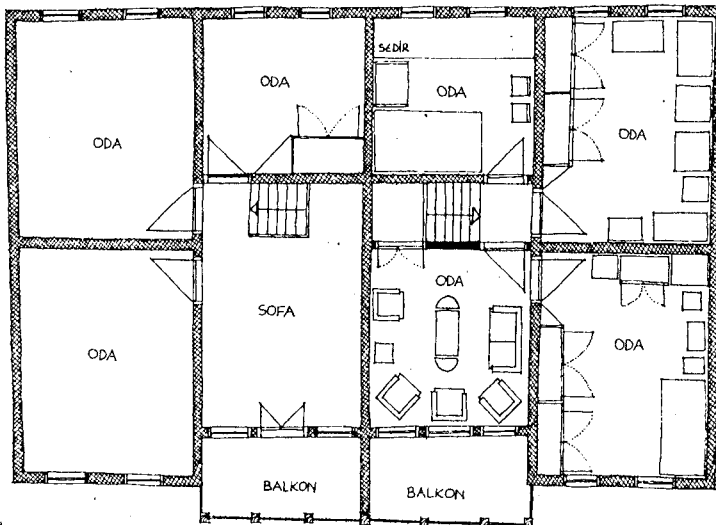
Simetrik, bitişik, iki katlı iki daire olarak 1933 yılında yapılmış olan evde iki aile oturmaktadır. Bahçeye açılan ayrı birer girişleri vardır.

ALT KAT PLANI

(1983 Yılındaki durum)

Sol taraftaki daire de ocak kullanılmamaktadır ve odalardaki pencere tipi değiştirilmiştir. Sağ taraftaki daire de mutfağa tezgâh yapılmış, odadaki yüklük mutfağa alınmış raflı dolap olarak kullanılmaktadır. (1973) Odalardan sedirler kaldırılmıştır, kullanımları uzmanlaşmıştır.

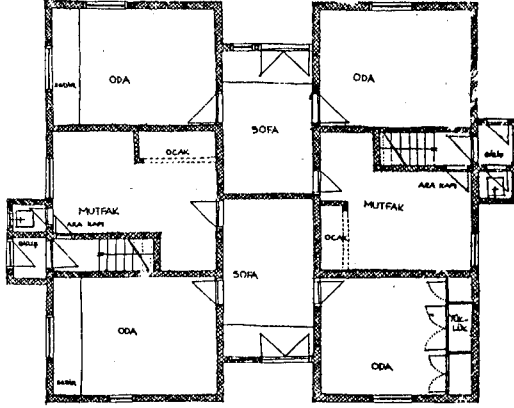

ÜST KAT PLANI

Sol taraftaki dairede hiçbir değişiklik yapılmamıştır ve bu gün kullanılmamaktadır. Sağ taraf dairede sofa, merdivenden itibaren bölünerek 'Oda' elde edilmiştir. Merdivenin üstü dolap olarak değerlendirilmiştir. Odaların kullanımının uzmanlaştığı görülmektedir.

ÖRNEK OLAY: 3

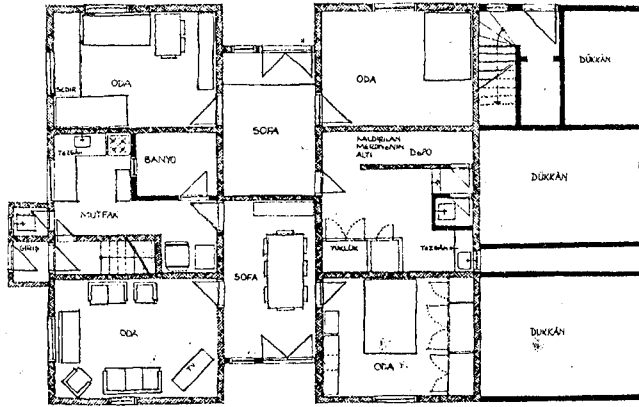
ALT KAT PLANI

1945 Yılında iki altta, iki üstte olmak üzere dört daireseli olarak yapılmıştır. 'Ara kapılar'la iletişim sağlanmıştır.

ALT KAT PLANI

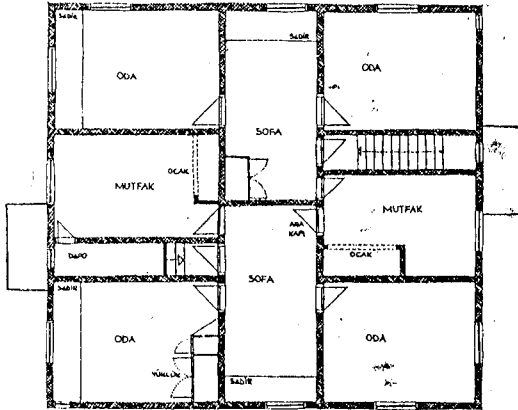
(1983 Yılındaki durum)

1980 de ocaklar yıkılmış, mutfaklarda yeni düzenlemeler yapılmıştır (Tezgâh banyo, Wc... gibi). Mutfak döşemesi beton olarak değiştirilmiştir. Sedirler tümüyle veya bir kısmı kesilerek kaldırılmıştır. Bir dairenin döşemesi marley olarak değiştirilmiştir. Bir tarafta üst kata çıkan merdiven yeri değiştirilmiş yapıya yeni ekler yapılarak üst katı genişletme olanağı yaratılmıştır.

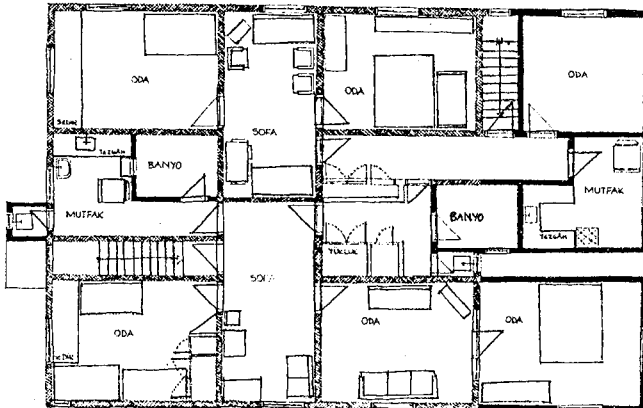
ÜST KAT PLANI

İki daire olan üst katın iki ayrı girişi ve iki ayrı merdiveni var. Planlar simetrik bir yapıya sahip.

ÜST KAT PLANI

(1983 Yılındaki durumu)

1980 de alt katta ek yapılmasıyla üst-katta da genişleme olanağı doğmuştur. Ocaklar yıkılmış, mutfaklarda yeni düzenlemeler yapılmıştır. (Banyo, Wc, tezgâh) Sedirler kaldırılmış; ahşap döşemeler muşamba ile kaplanmıştır.

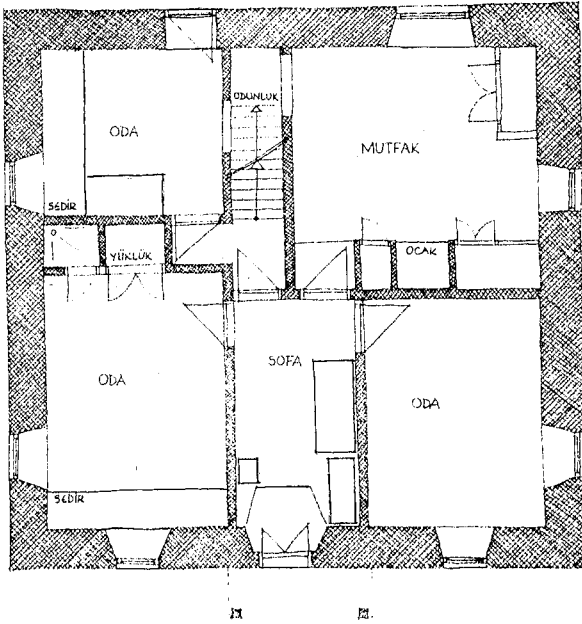
ÖRNEK OLAY: 4

ALT KAT PLANI

1910 Yılında yapılmış olan ev iki katlıdır ve geniş bir aile tarafından kullanılmıştır.

Alt kat bu gün kullanılmamaktadır.

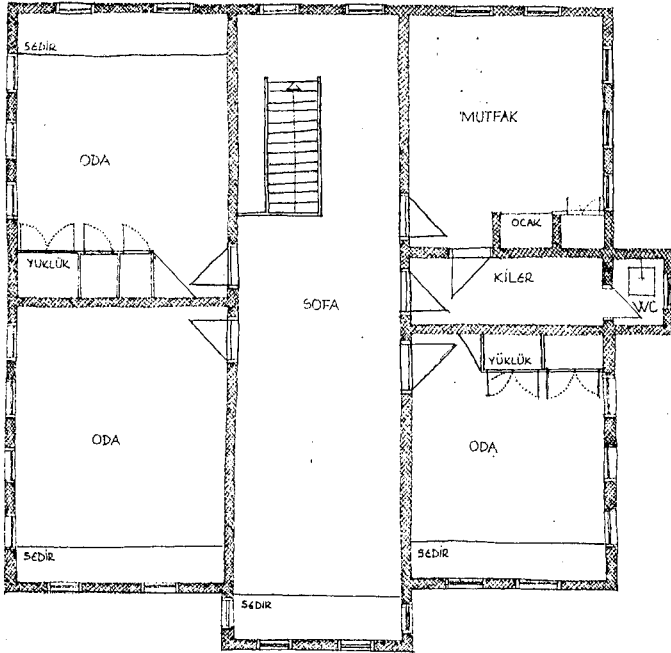
Eskiden yemek pişirme ve yıkanma (dolapta) eylemleri çoğunlukla alt katta yapılırmış.

ÜST KAT PLANI

Alt kat ile üst kat aynı aile tarafından kullanılmıştır. Bu gün de öyle kullanılmaktadır.

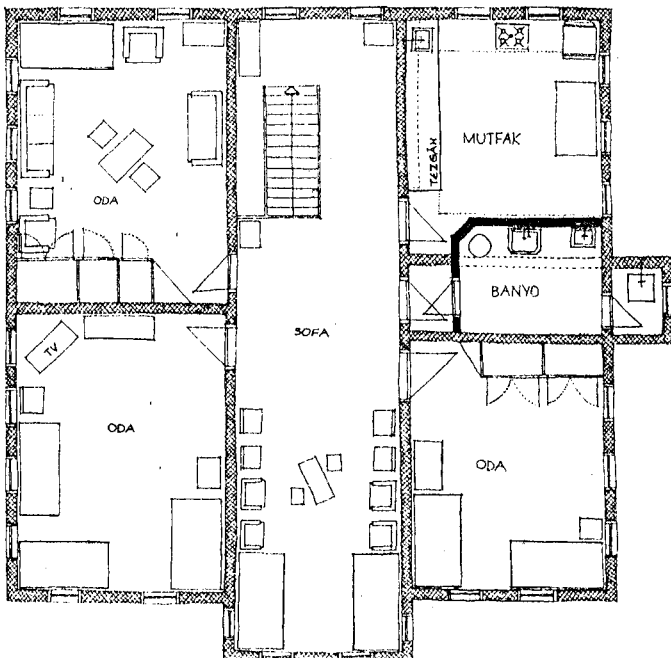
Üst katta bir mutfak, sofa ve odalar yer almaktadır.

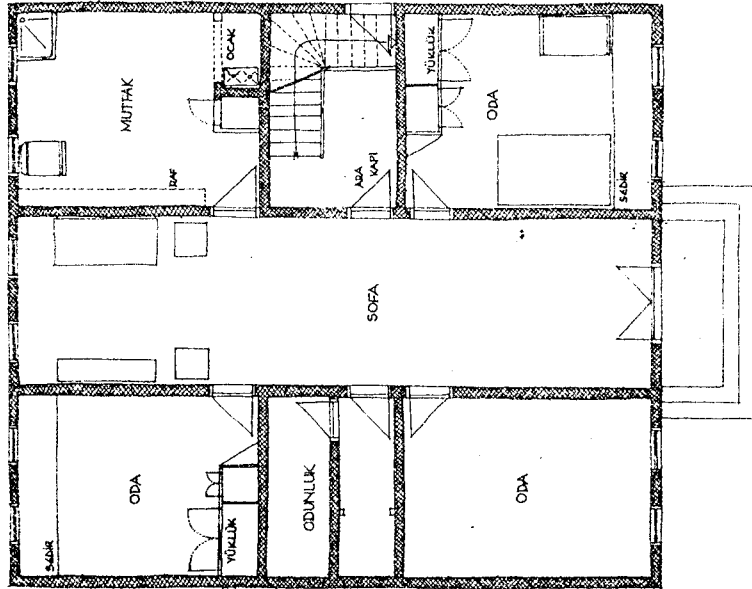
ÜST KAT PLANI

(1983 Yılındaki durumu)

1963 yılında satın alınmış olan evde ocak yıkılmış yeri, kilere katılarak banyo hacmi eklenmiştir. Su tesisatı için mutfak döşemesi yükseltilmiş, mutfaka tezgâh yapılmıştır (1980). Odalarda bulunan sedirler kaldırılmış, ahşap olan döşemeler muşamba ile kapatılmıştır. Mekânların kullanımı uzmanlaşmıştır.

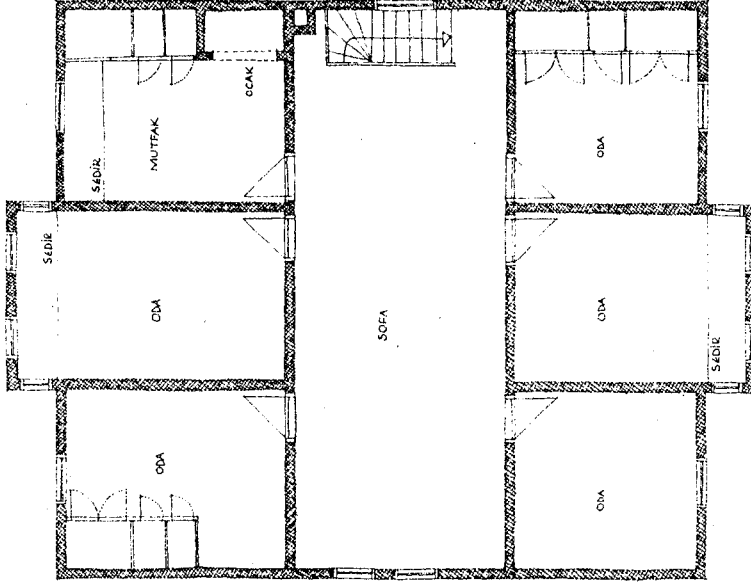

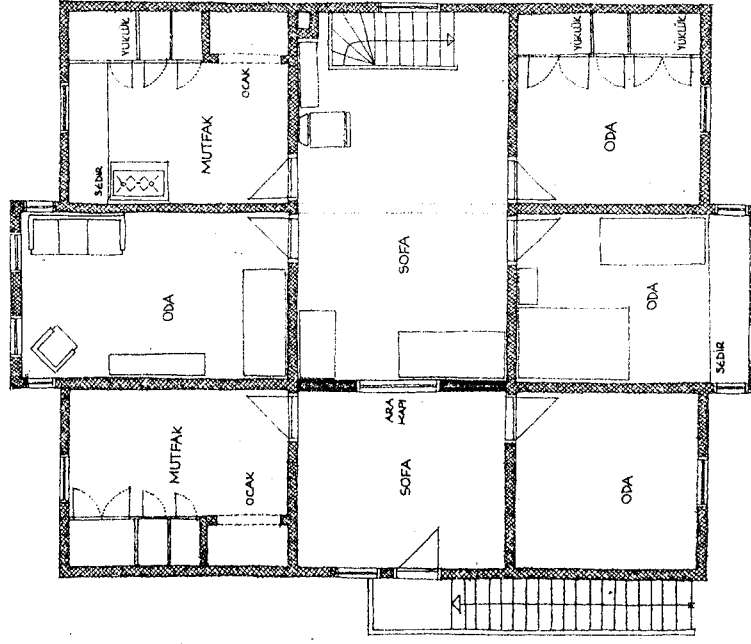

ALT KAT PLANI

1928 Yılında yapılmıştır. Alt kat ile üst katın ilişkisini sağlayan 'ara kapı' bugün kullanılmamaktadır. Eski ocağın içine tüp-gazlı ocak yerleştirilmiştir.

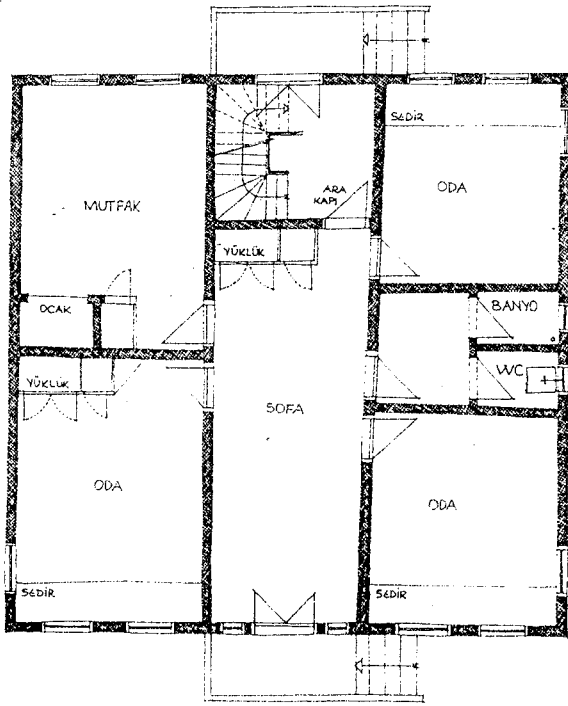

ÜST KAT PLANI

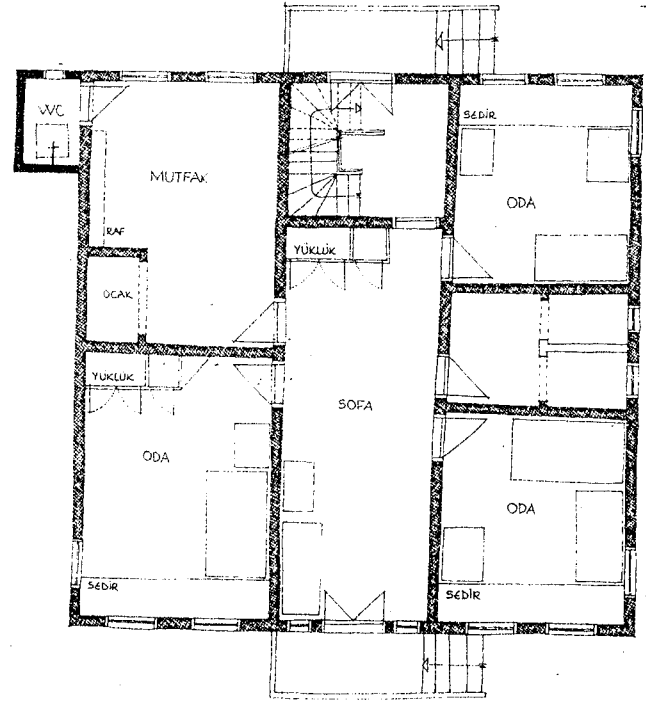
ÜST KAT PLANI

Eskiden tek ailenin kullandığı üst kat daha sonra ikiye bölünmüş ve odalardan birisi mutfak yapılmıştır. Evin bu yarısı için yapıya dışardan bir merdiven ve giriş eklenmiştir.

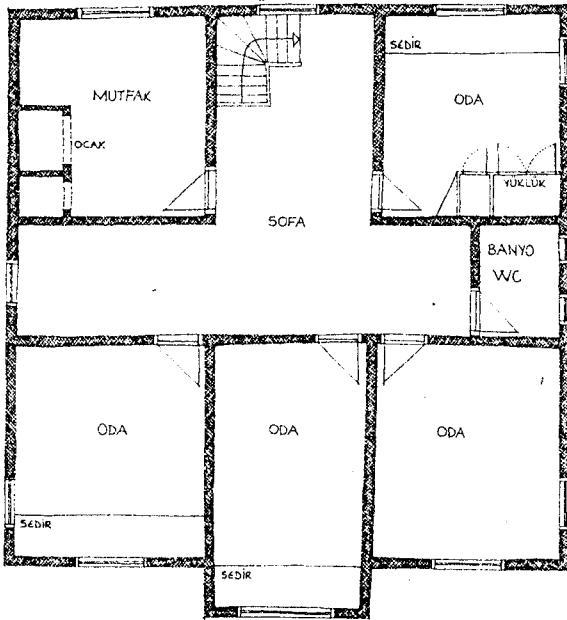
ALT KAT PLANI

1932 Yılında yapılmıştır. Alt kat ile üst kat bir 'ara kapı' ile bağlanmıştır.

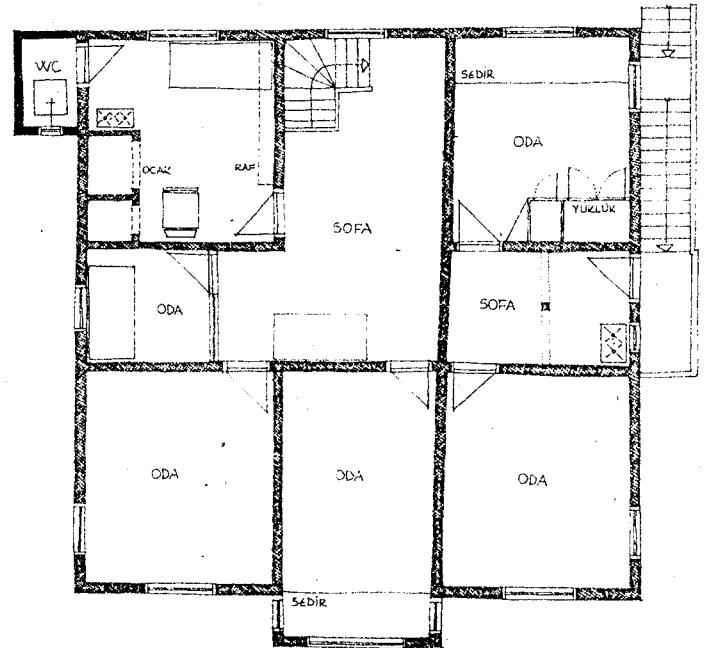
ALT KAT PLANI

1973 Yılında kiracı oturmuştur. Ara kapı kullanılmamaktadır. Wc, banyo yıkılmış, mutfaktan kullanılan bir Wc yapılmış. Yıkama eylemi de burada gerçekleştirilmektedir.

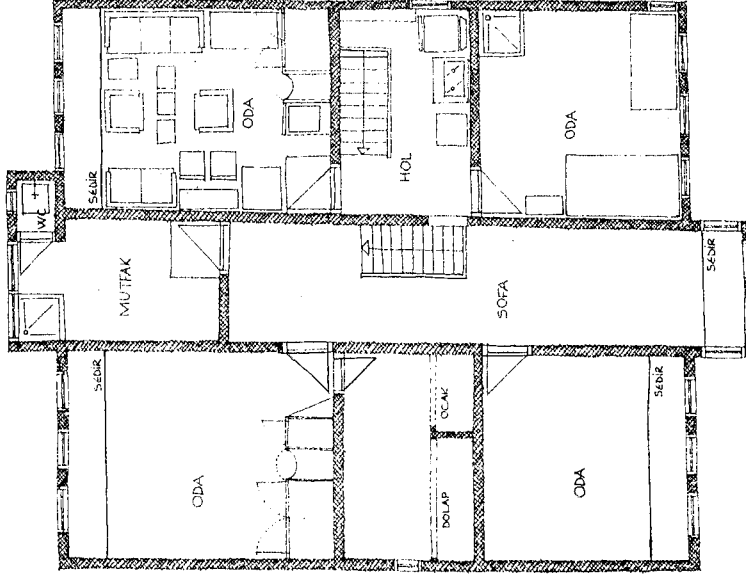
ÜST KAT PLANI

Yapıldığı yıllarda üst kat tek aile tarafından kullanılmakta imiş.

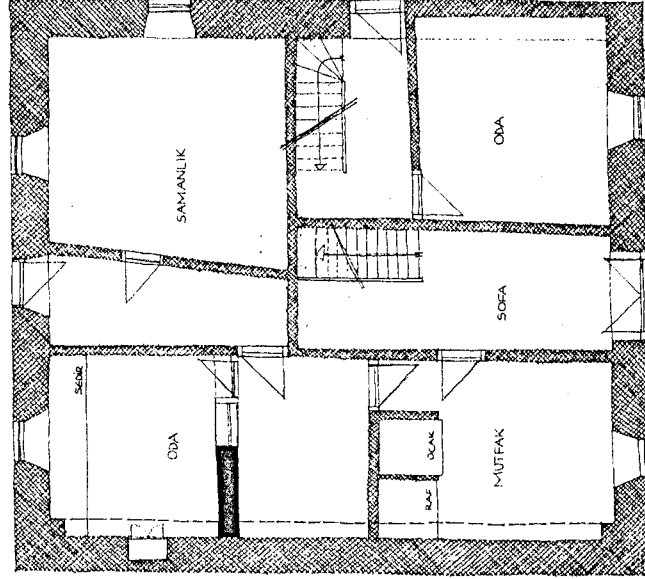
ÜST KAT PLANI

1973 yılında iki kardeş tarafından bölünmüştür. Bir tarafın kullanımı için yapı dışına bir merdiven ve giriş eklenmiştir. Diğer tarafa bir Wc eklenmiş, sofanın bir ucu 'camlı bölme' ile kapatılarak 'oda'ya dönüştürülmüştür.

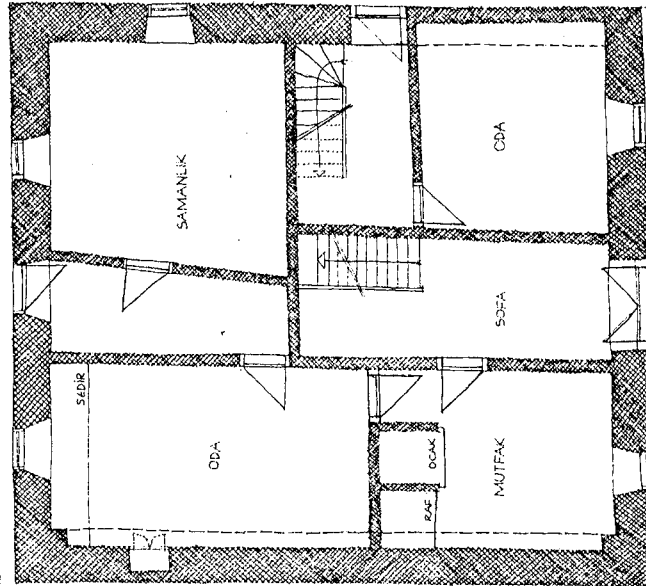
ÜST KAT PLANI

1983 yılında evin sağ tarafında bulunan oturma odasındaki sedir kaldırılmış ve odanın bir köşesine 'suluk' yapılmıştır. Evin diğer yarısı kullanılmamaktadır.

ALT KAT PLANI

1981 yılında alt katta büyük oda bir duvarla bölünerek küçültülmüştür. Evin bu kısmında yaşayan 1 kişi olduğu için diğer hacimler kullanılmamaktadır.

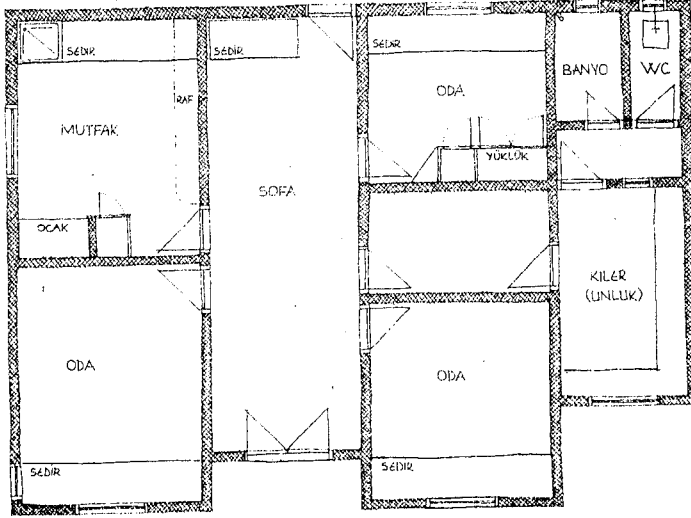
ÖRNEK OLAY: 7

ALT KAT PLANI

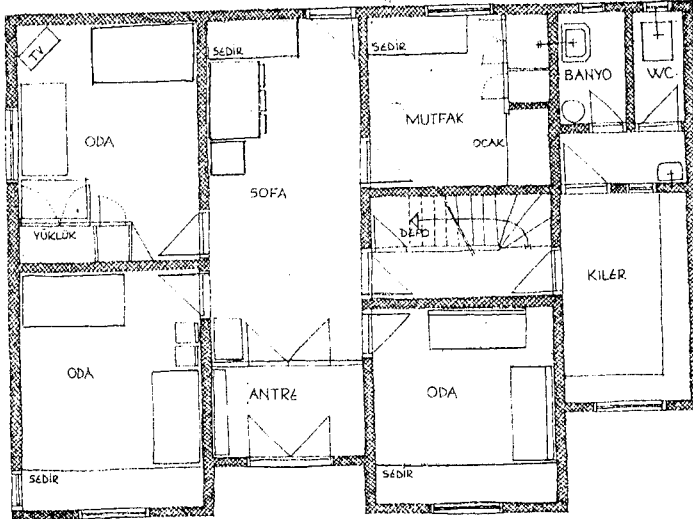
1910 yılında yapılmıştır. İki ayrı giriş vardır. Arka bahçe ile ilişki kurulmuştur. İki aile tarafından kullanılmaktadır.

ÖRNEK OLAY: 8

ALT KAT PLANI

1943 yılında yapılmıştır. Mutfak, banyo, wc ve unluk'ta döşemeler beton diğer kısımlarda ahşaptır.

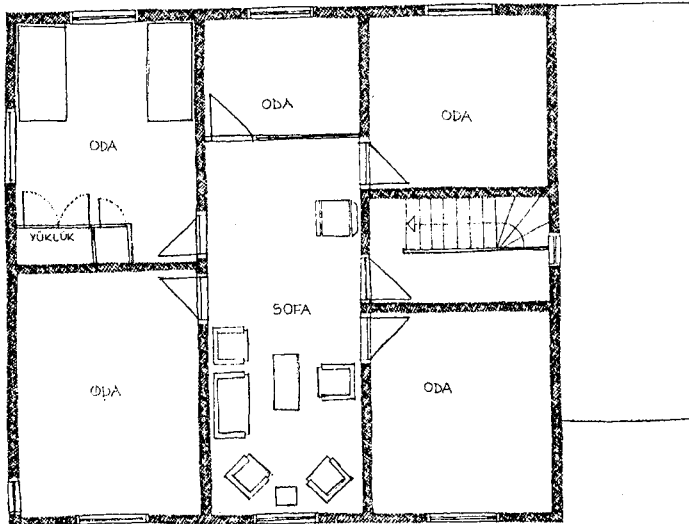

ALT KAT PLANI

(1983 Yılındaki durum)

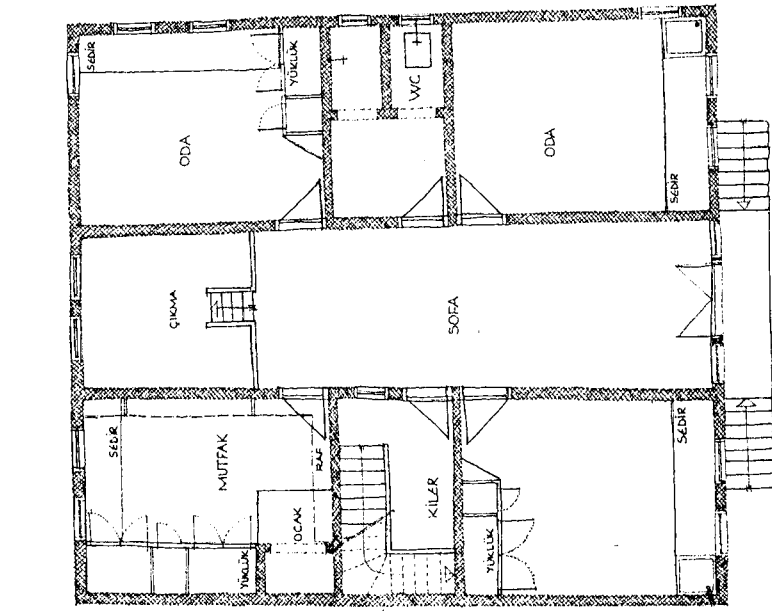
1954 te mutfağın (fazla güneş alması nedeniyle) oda ile yeri değiştirilmiştir.

1957 de oğullardan birinin evlenmesiyle üst katın eklenmesi düşünülmüş üst kata çıkan bir merdiven yapılmıştır. 1970 de ahşap döşemeler muşamba ile kaplanmıştır. Sofa da girişe camlı bir bölme ile 'antre' eklenmiştir. 1973 te (tv nin alınışı 1972) oturma odasındaki sedir kaldırılmıştır.

ÜST KAT PLANI

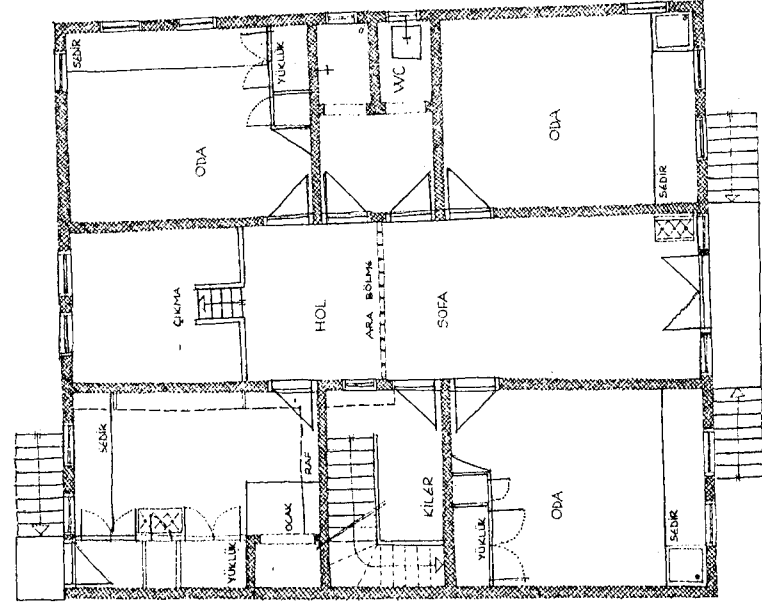
1957 de eklenen üst katta sofanın bir bölümü 1964 te camlı bölme ile bölünerek 'oda' oluşturulmuştur. Bu katta üç oda kilitli tutulmaktadır.

ÖRNEK OLAY: 9

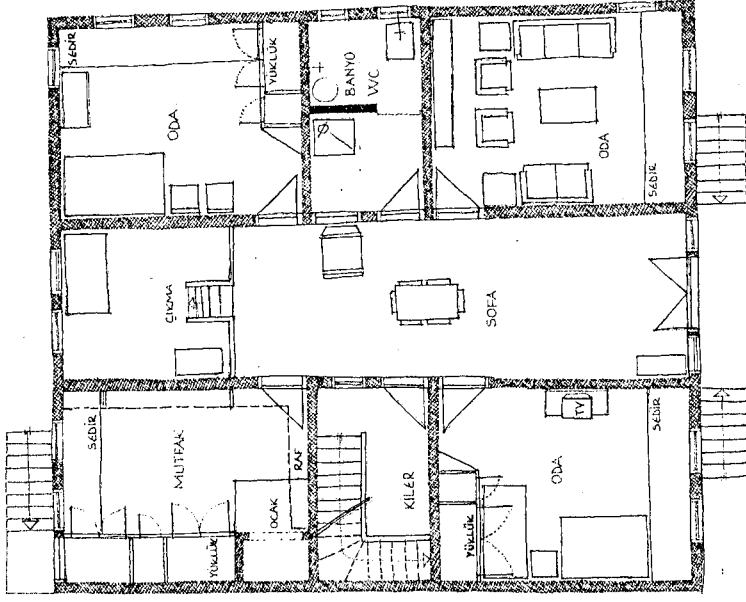
PLAN

1934 Yılında yapılmıştır. Tek katlı bir evdir. Geniş bir aile tarafından kullanılmaktadır. Döşemeler ahşaptır.

PLAN

1940 Yılında eve, mutfaktan kullanılan ikinci bir giriş kapısı eklenmiş ve sofa ortadan bölünerek ev iki ayrı aile tarafından kullanılmaktadır. Tuvalete ayrı bir kapı açılarak ortak kullanılmıştır. Yıkama eylemi sedirlerin bir ucunda yer alan 'ca'larda gerçekleştirilmiştir.

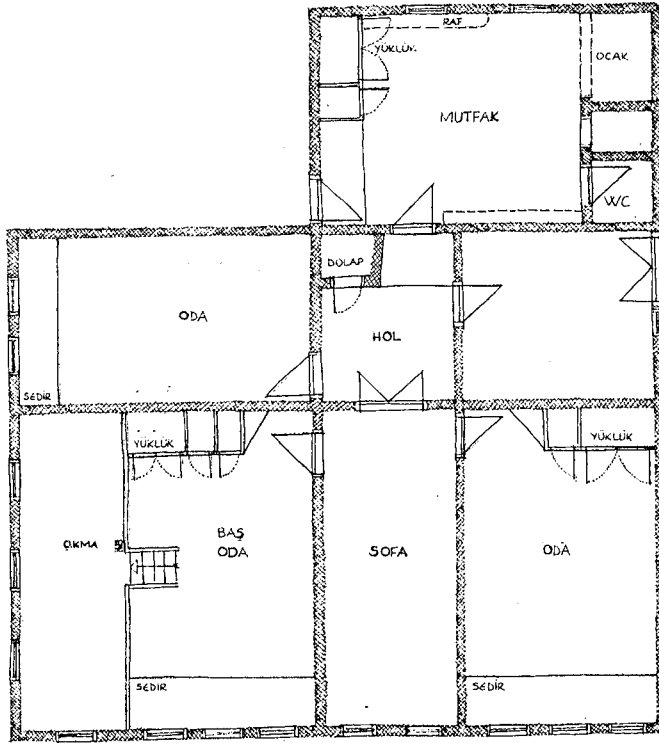
PLAN

(1983 Yılındaki durum)

1973 Yılında ailelerden birinin ayrılmasıyla ev yine tek aile tarafından kullanılmıştır. Yeni banyo düzenlenmiştir. Artık, 'ca'lar kullanılmamaktadır.

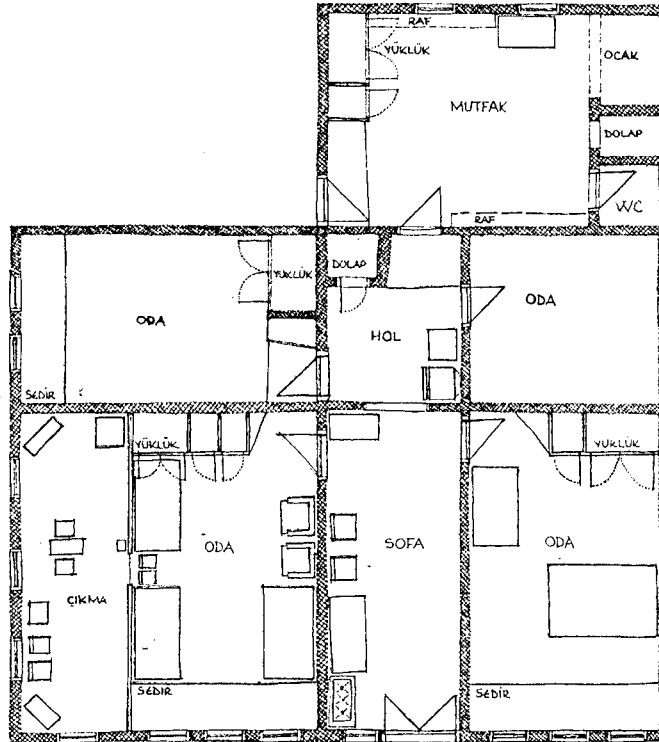
ÖRNEK OLAY: 10

PLAN

1915 yılında yapılmıştır. Giriş kapısı yan taraftandır. Baş oda da 'çıkma' vardır. Odalarda sedir ve yüklük bulunmaktadır.

Giriş kısmında döşeme toprak, mutfak ve hol'de taşdır. Diğer odalarda ve sofada ahşaptır.

PLAN

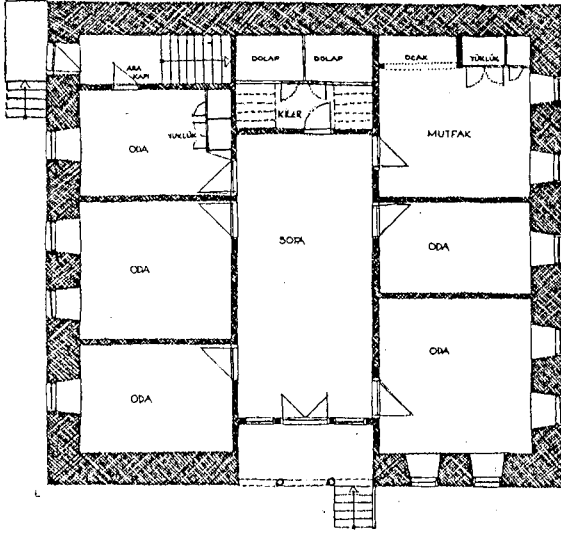
(1983 Yılındaki durum)

Giriş kapısının yeri değiştirilmiştir. Pişirme eylemi girişe yakın bir yere alınmıştır. Fazla aydınlık olmayan mutfak, mutfak eşyalarının konulduğu bir yer olarak kullanılmaktadır. Zemini taşdır.

Eski 'baş oda', misafir odası olarak kullanılmaktadır. Sofa ve iki yanındaki odanın döşemesi muşamba ile kaplanmıştır.

ÖRNEK OLAY: 11

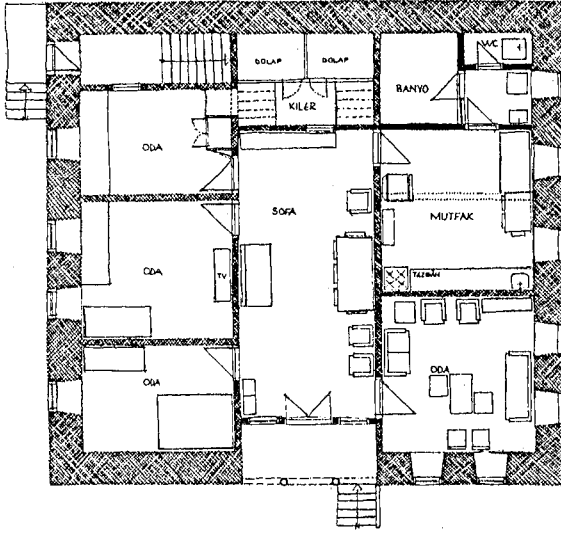
ALT KAT PLANI

1890 Yılında yapılmıştır.
Alt kat ile üst katı bir 'arakapı' bağlamaktadır.
Bir süre hükümet binası, bir süre de ilkokul olarak kullanılmıştır.

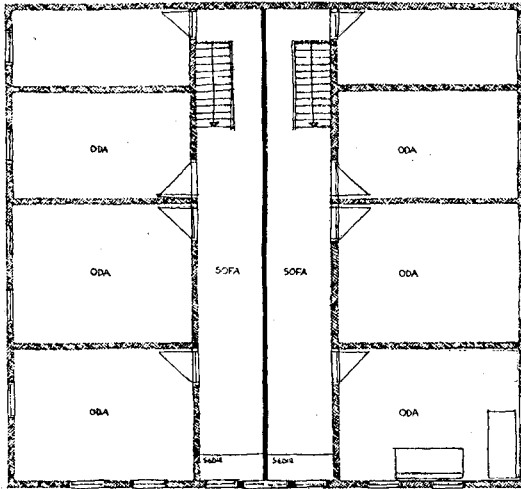
ALT KAT PLANI

(1983 Yılındaki durum)

Bir duvarı yıkılarak oda, mutfağa katılmış ve 1973 te mutfağa tezgâh yapılmıştır. Ocak yıkılarak yerine banyo-Wc yapılmış, döşemesi farklılaştırılmıştır. Kilerin girişi, önüne kütüphane konulduğundan dolayı kapanmış, odadaki dolap ve arkasındaki duvar yıkılarak yeni giriş oluşturulmuştur.
Ahşap döşemeler, muşamba ile kaplanmıştır.

ÜST KAT PLANI

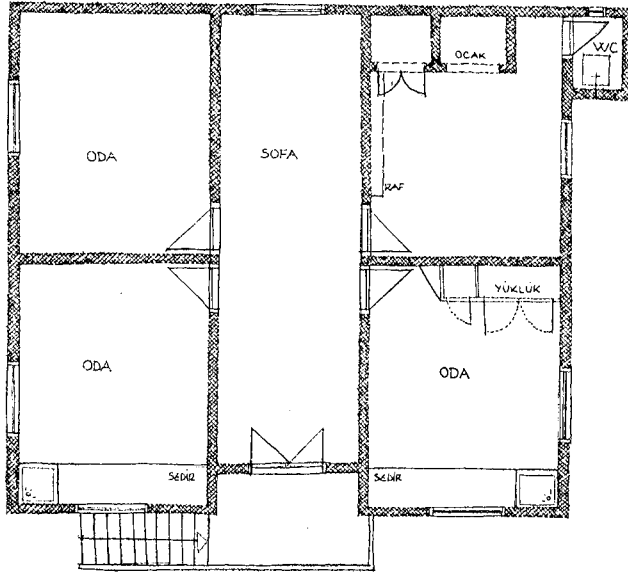

1963 te evli oğullardan birinin ayrılmasıyla üst kat sofadan uzunluğuna ikiye bölünmüş. İki aile tarafından kullanılmaya başlanmıştır.
Ahşap döşemeler muşamba ile kaplanmıştır.

ÖRNEK OLAY: 12

PLAN

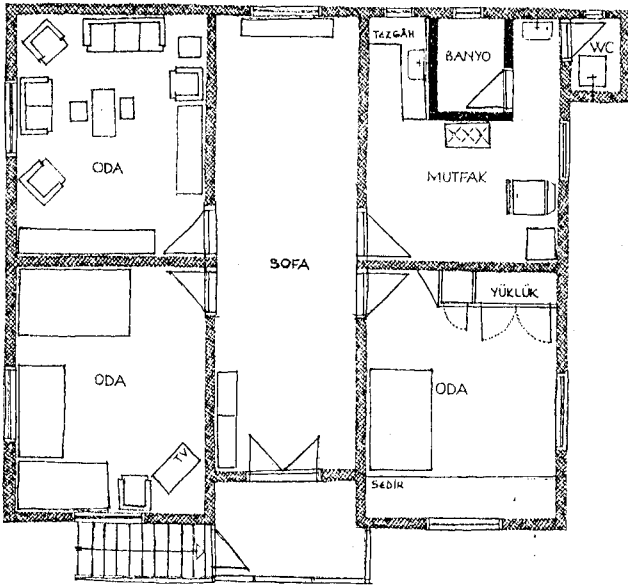
1950 yılında yapılmıştır.
Tek katlıdır.

PLAN

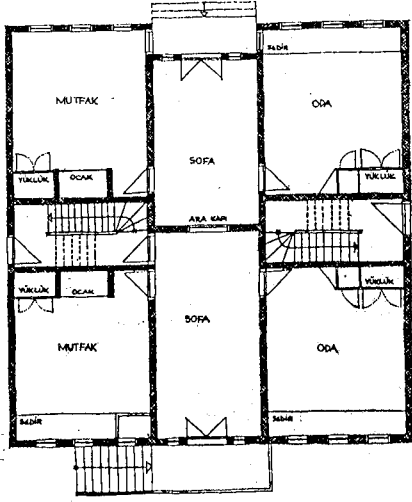
(1983 Yılındaki durum)

1974 yılında oturma odasındaki sedir kaldırılmıştır.
1975 yılında mutfaktaki ocak yıkılarak yerine banyo yapılmıştır. Mutfaka tezgâh ve lavabo eklenmiştir.

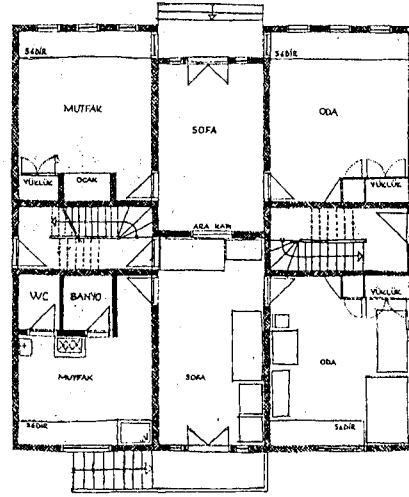

ÖRNEK OLAY: 13

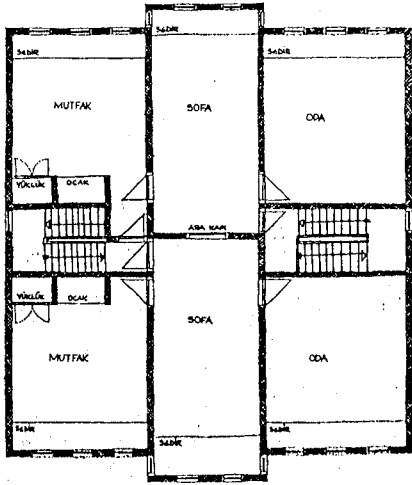
ALT KAT

1910 yılında yapılmıştır. Ara kapılarla aynı kat ile ve üst kat ile bağlantı sağlanmıştır. Ev iki altta-iki üstte olmak üzere dört aile için düzenlenmiştir.

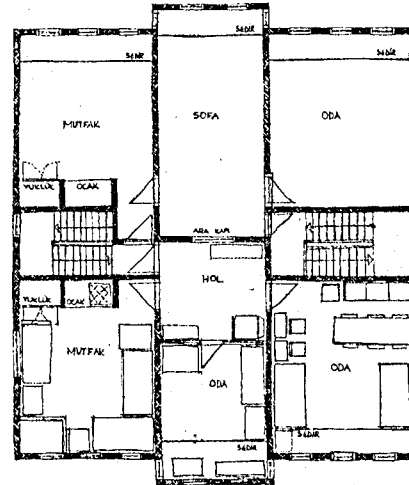
ALT KAT

Alt katın bir dairesinde ocak yıkılarak yerine banyo-Wc yapılmıştır. Ara kapı iptal edilmiştir. Odadaki sedir kesilmiş, oda ve mutfaktaki pencere tipi değiştirilmiştir.

ÜST KAT

İki aile tarafından kullanılmıştır. Ara kapılarla bağlantı sağlanmıştır.

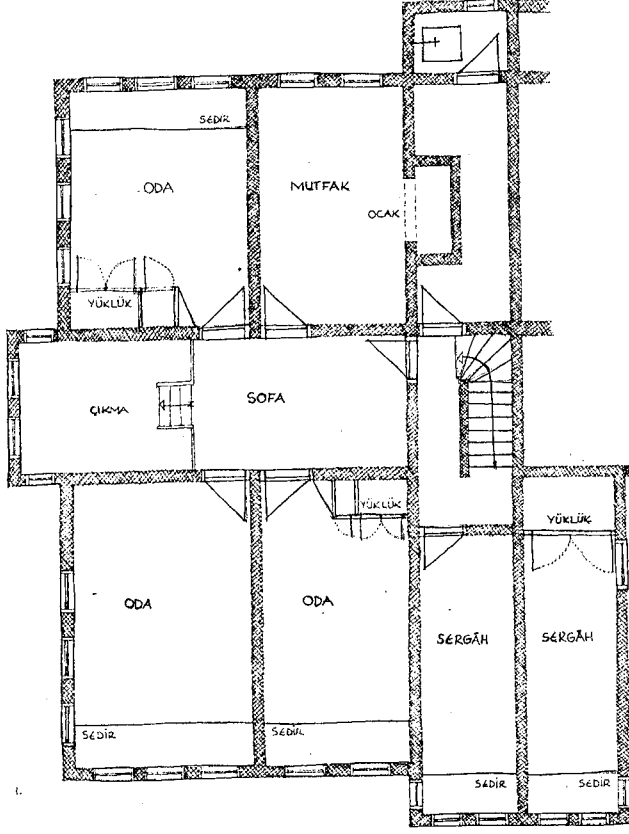

ÜST KAT

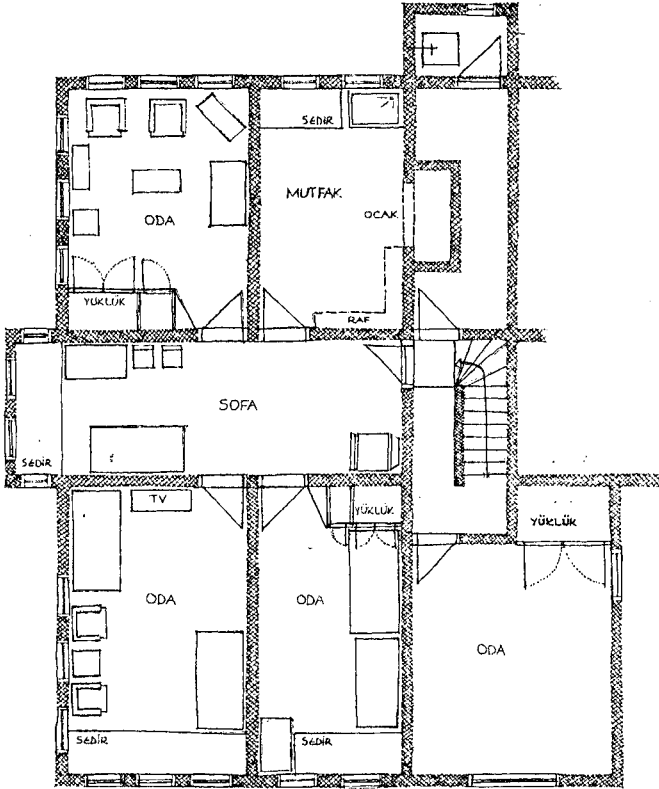
1981 de mutfaktaki sedir kaldırılmıştır. Eski ocağın içine tüp-gazla çalışan ocak yerleştirilmiştir. Sofanın bir ucu 'camlı bölme' ile kapatılarak bir oda elde edilmiştir. Mutfakta var olan tiplerden farklı bir pencere eklenmiştir. Ara kapı iptal edilmiştir.

ÖRNEK OLAY: 14

ÜST KAT PLANI

1900 yılında yapılmıştır.
 1940 yılında ilkokul olarak kullanılmıştır.
 1943-44 (II.Dünya Savaşı) te hastane olarak kullanılmıştır.
 1960 yılında 'sundurma'lar geri çekilmiştir.
 1970 yılında 'çıkma' kaldırılmıştır. Çıkmanın yerine sedir yapılmıştır.

ÜST KAT PLANI

(1983 Yılındaki Durumu)

1982 yılında misafir odası olarak donatılan oda da sedir kaldırılmıştır. İki sergâh (aradaki duvar yıkılarak) odaya dönüştürülmüştür.

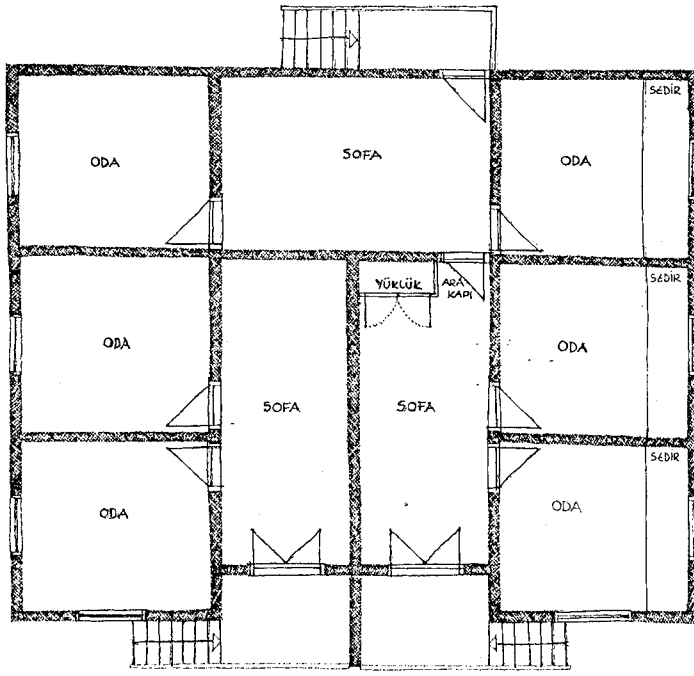
✘ Simetrik bir planı olan evin diğer kısmı çizilmemiştir.

✘ Kiraya verilen ALT KATIN PLANLARI alınamamıştır.

ÖRNEK OLAY: 15

PLAN

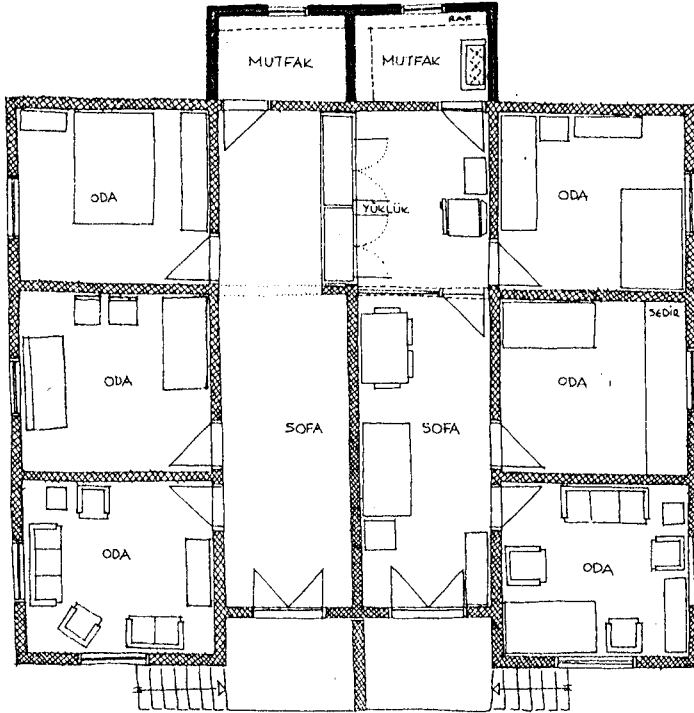
1956 yılında yapılmış olan ev üç aile tarafından kullanılmıştır. Yanyana girişler ve arakapılarla iletişim sağlanmıştır.

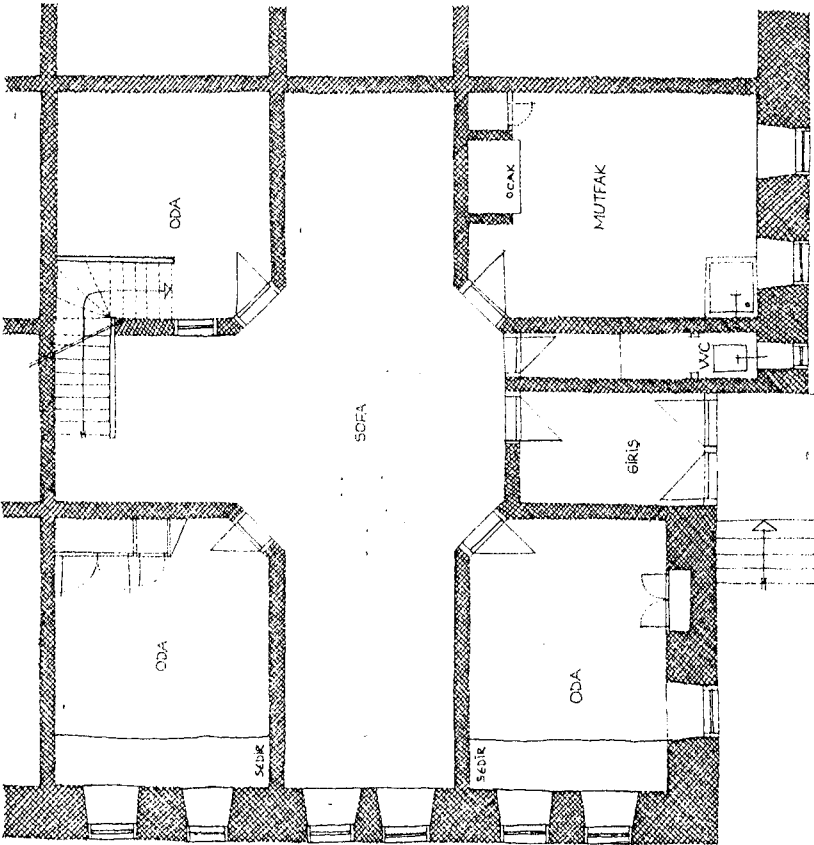

PLAN

(1983 Yılındaki durum)

1973 de satın alınmış, arkadaki daire öndeki diğer iki daireye katılmıştır. İki daire için de arkada pişirme eylemini karşılayacak birer mutfak yapı dışına eklenmiştir. 1982 yılında camlı bölme ile mutfak kısmı ayrılmıştır. 1983 te bazı odalardaki sedirler kaldırılmıştır. Ahşap döşeme muşamba ile kaplanmıştır.

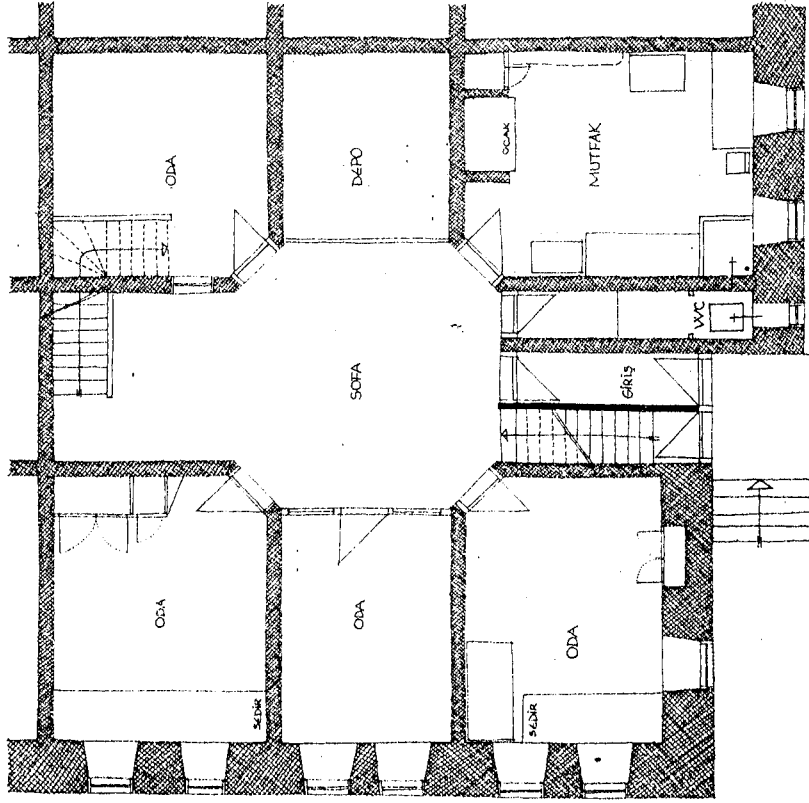

ÖRNEK OLAY: 16

PLAN

1900 yıllarında yapılmış olan ev dörtlü bir simetri oluşturmaktadır. Buraya 1/4 planı alınabilmiştir. Evin sağ tarafına bitişik olan kısım hariç diğer yarısı ve üst katların tümü 1983 yılında yıkılmıştır.

(1983 Yılındaki durum)

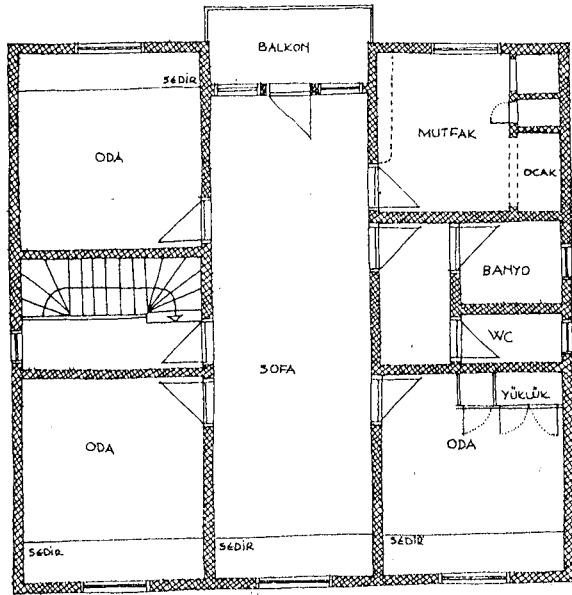
PLAN

Ailelerin ayrı yaşamaya başlaması ile üst kat bağlantısını sağlayan içteki merdiven iptal edilmiştir. Bunun yerine giriş kısmına üst kata çıkan yeni bir merdiven eklenmiştir. Sofanın bir bölümü camlı bölme ile kapatılarak oda oluşturulmuştur. Bir bölümü de depo olarak kullanılmaktadır.

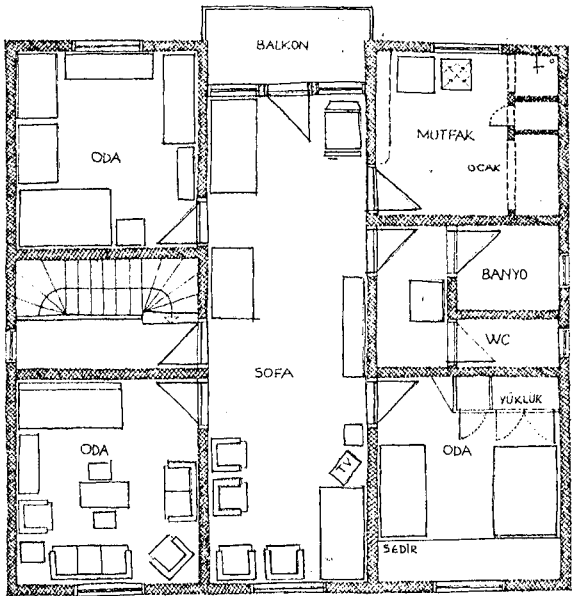
* Üst katın ve diğer kısımların planı alınamamıştır.

ÖRNEK OLAY: 17

ÜST KAT PLANI

1950 yılında yapılmış olan ev iki katlıdır. Alt kat ve üst kat ayrı ayrı aileler tarafından kullanılmaktadır. Odaların hepsinde sedir yer almaktadır. banyo, Wc, mutfak döşemeleri beton, odaların ve sofanın döşemesi ahşap olarak yapılmıştır.

ÜST KAT PLANI

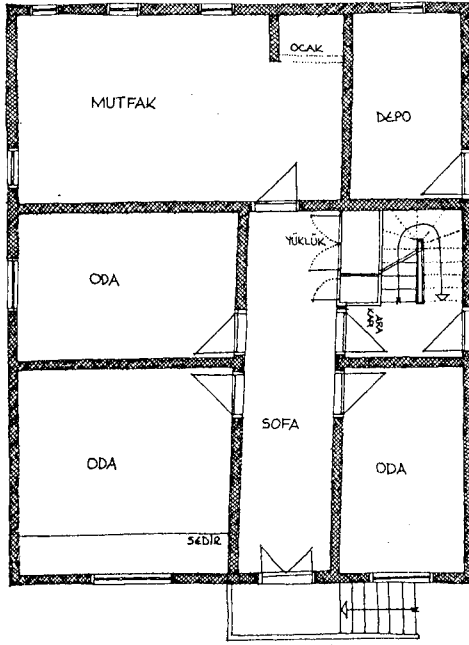
(1983 Yılındaki durumu)

Yapılan değişiklikler; sedirlerin kaldırılması. Ocağın içinin depo olarak kullanılması, mutfağa su tesisatı alınması ve ahşap döşemenin muşamba ile kaplanması olarak sayılabilir.

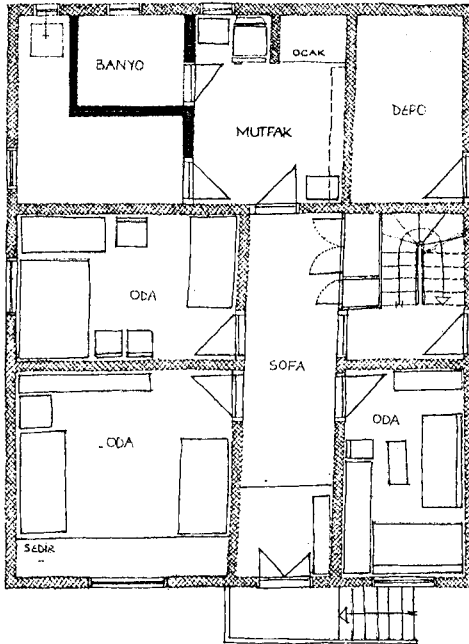
* Alt katın planı alınamamıştır.

ÖRNEK OLAY: 18

ALT KAT PLANI

1936 yılında iki katlı olarak yapılan evde alt kat ile üst kat, 'ara kapı' ile bağlanmaktadır. Mutfak döşemesi beton, diğer kısımlar ahşap olarak yapılmıştır.

ALT KAT PLANI

(1983 Yılındaki durumu)

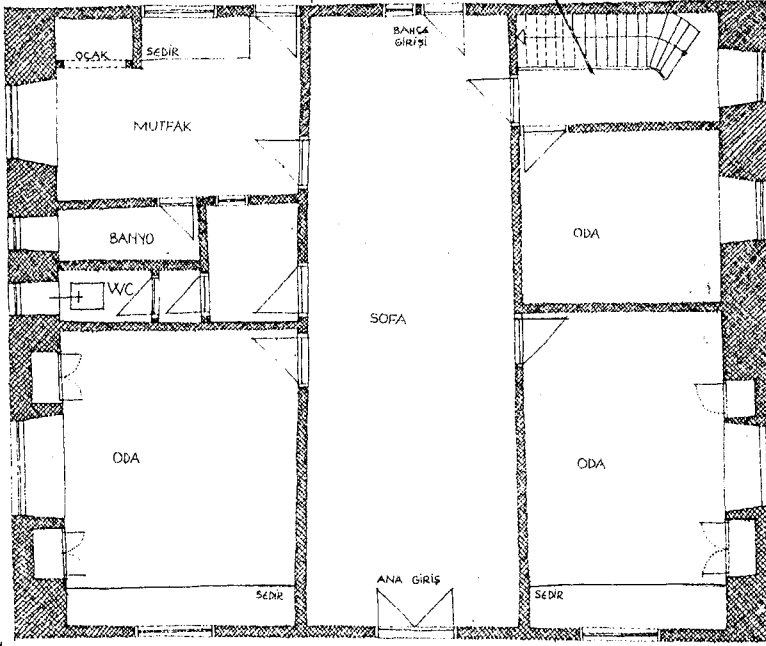
Mutfak bölünerek banyo ve tuvalet eklenmiştir. Ara kapı kullanılmamaktadır. Ahşap olan döşemeler muşamba ile kapatılmıştır.

* Üst katın planı alınamamıştır.

ÖRNEK OLAY: 19

ALT KAT PLANI

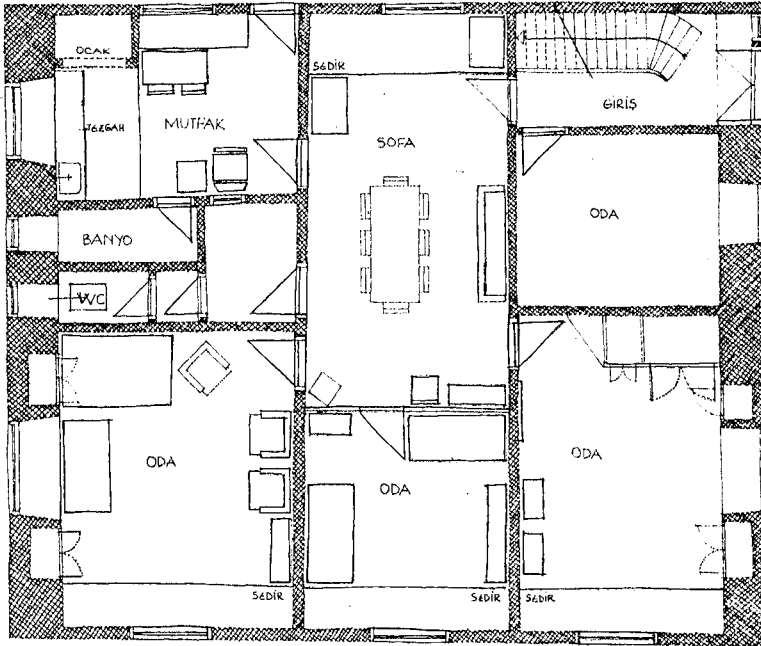
1930 Yılında yapılmış olan ev iki katlı olup geniş bir aile tarafından kullanılmıştır.

ALT KAT PLANI

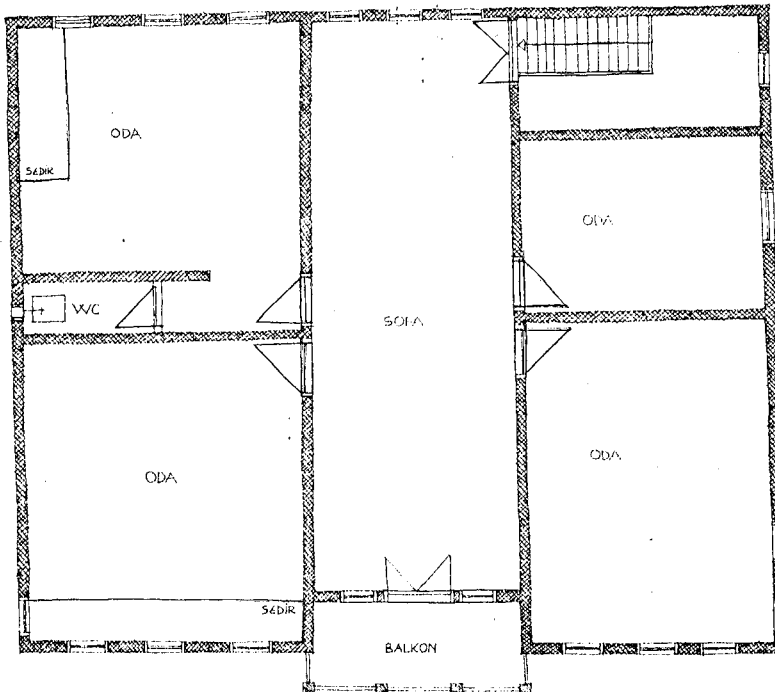
(1983 Yılındaki durum)

1937 yılında giriş kapısının yeri değiştirilmiştir. Sofanın bahçeye açılan kapısı iptal edilmiştir. Yüklük sonradan yapılmıştır. 1957-58 yılında döşemeler yükseltilmiştir. Sofa 'camlı bölme' ile kapatılarak bir 'oda' elde edilmiştir. Ahşap döşemeler muşamba ile kaplanmıştır. 1978 yılında mutfaka tezgâh yapılmıştır.

ÜST KAT PLANI

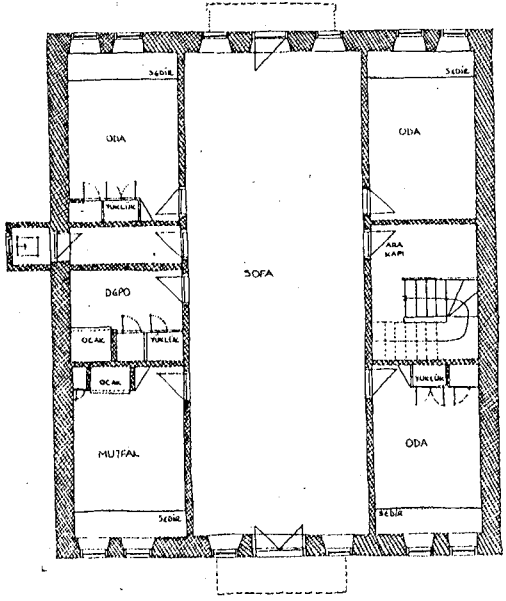
Üst kat 'tümüyle kullanılmamakta, ev alan' olarak tek aileye geniş gelmektedir.

ÖRNEK OLAY: 20

ALT KAT PLANI:

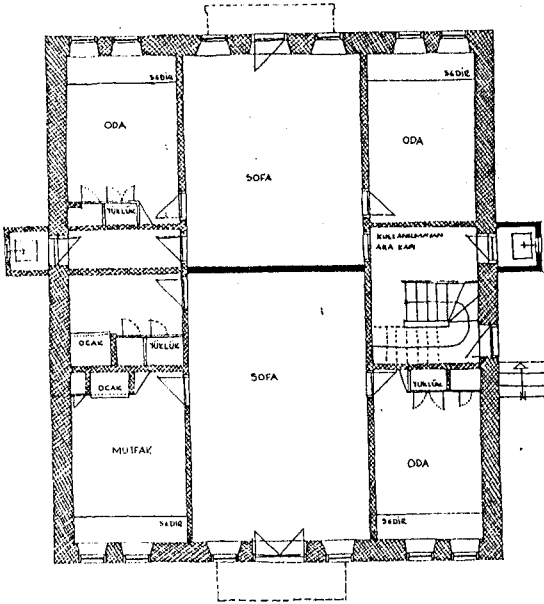
1918 Yılında yapılmıştır. Üst kata bir ara kapı ile bağlanmaktadır. Bahçeye açılan bir arka kapı vardır.

ALT KAT PLANI

(1983) Yılındaki durum)

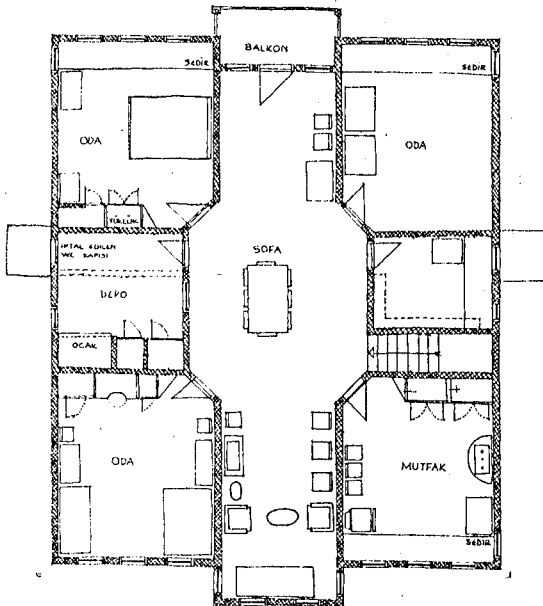
Sofa enine ikiye bölünmüştür. Üst kata yapı dışından bir merdiven ve giriş eklenerek ayrı kullanılmaya başlanmıştır. Üst kat için bir tuvalet alt kata eklenmiştir.

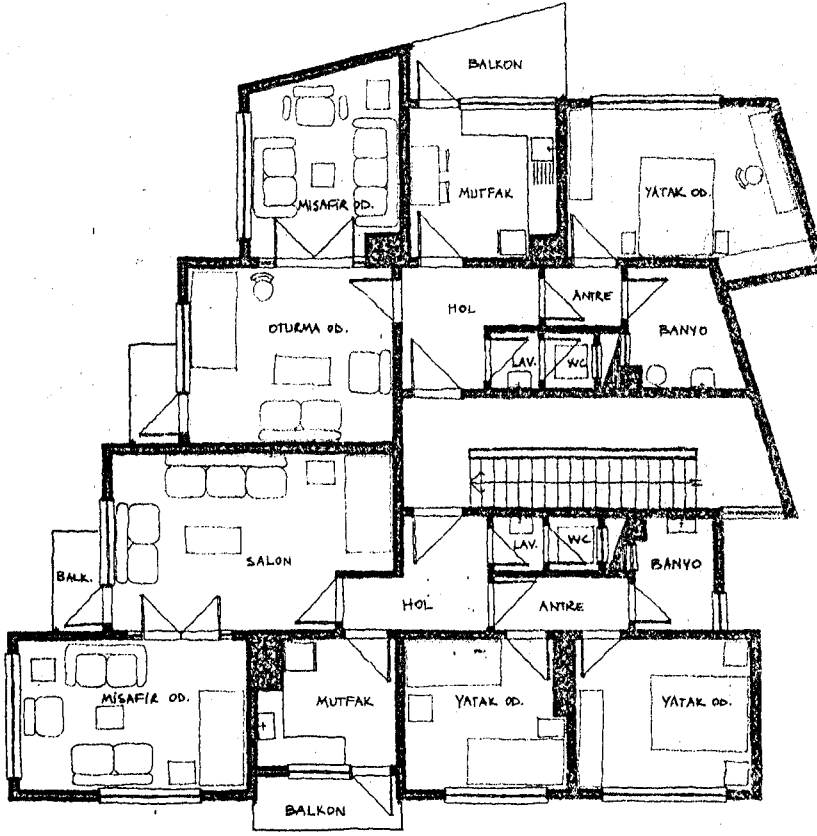
ÜST KAT PLANI:

(1983 Yılındaki durum)

Üst katta bir oda, su tesisatı alınarak mutfak haline dönüştürülmüştür. Sofadaki sedir kaldırılmıştır. Kullanılan kısımlarda ahşap doğemenin üstü muşamba ile kaplanmıştır.

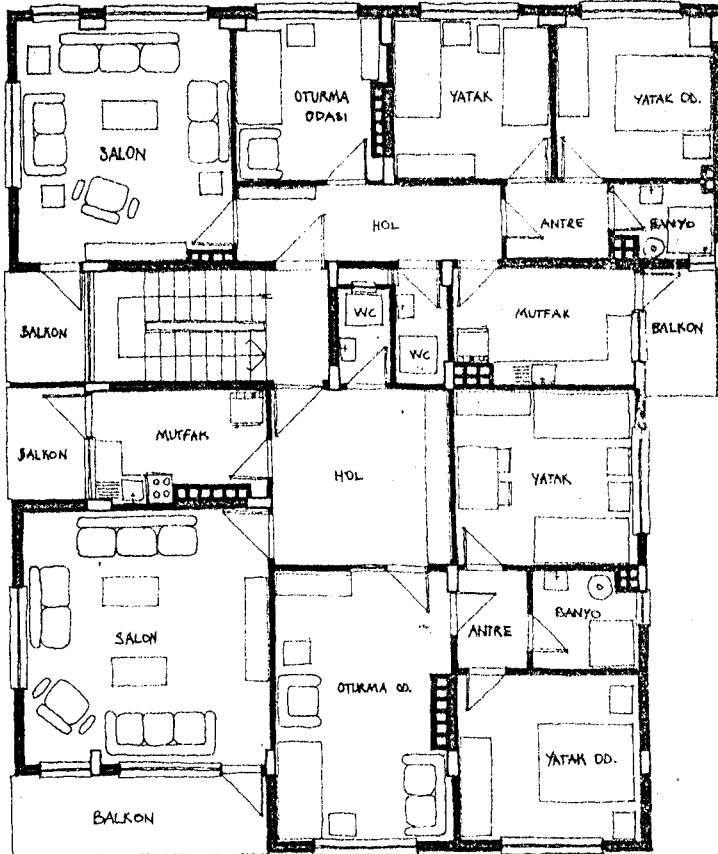

ÖRNEK: 1

1978 Yılında yapılmıştır.

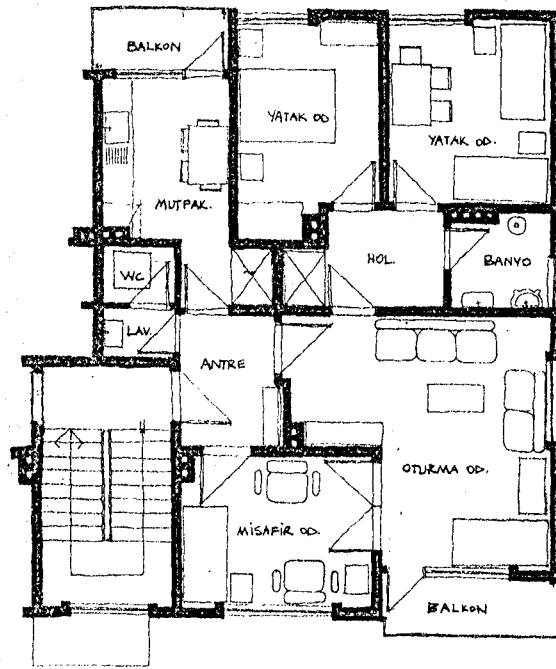
NORMAL KAT PLANI

ÖRNEK: 2

1973 Yılında yapılmıştır.

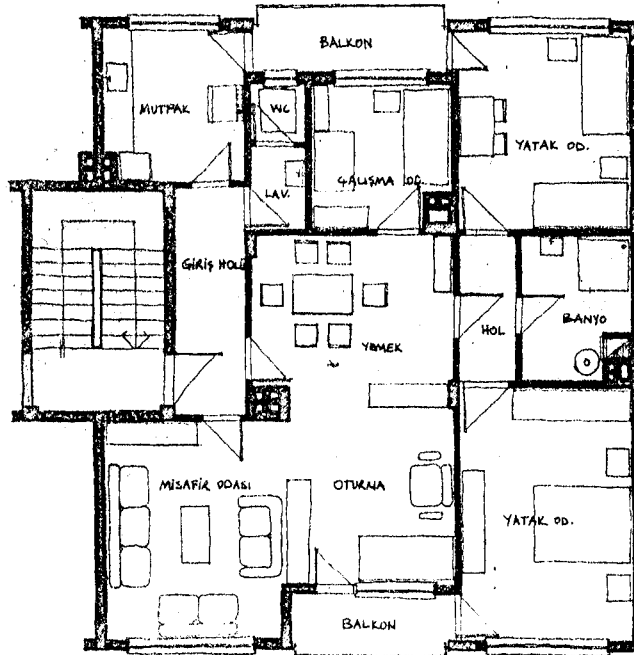
NORMAL KAT PLANI

ÖRNEK: 3

1979 Yılında yapılmıştır.

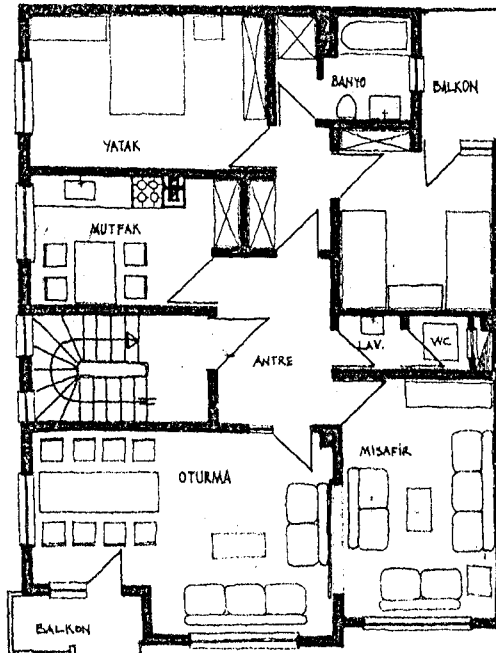
NORMAL KAT PLANI

ÖRNEK: 4

1980 Yılında yapılmıştır.

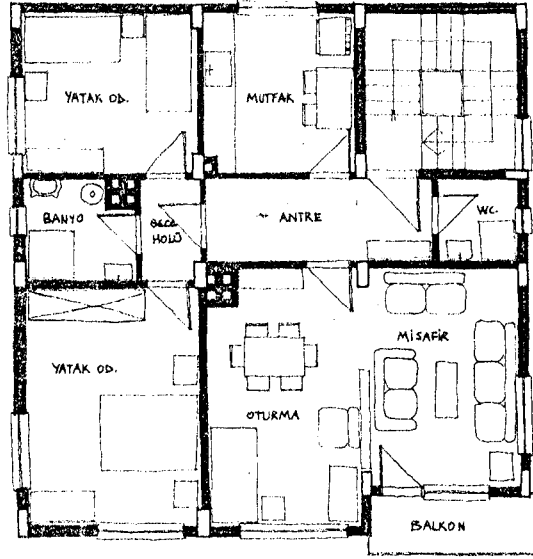
NORMAL KAT PLANI

ÖRNEK: 5

1978 Yılında yapılmıştır.

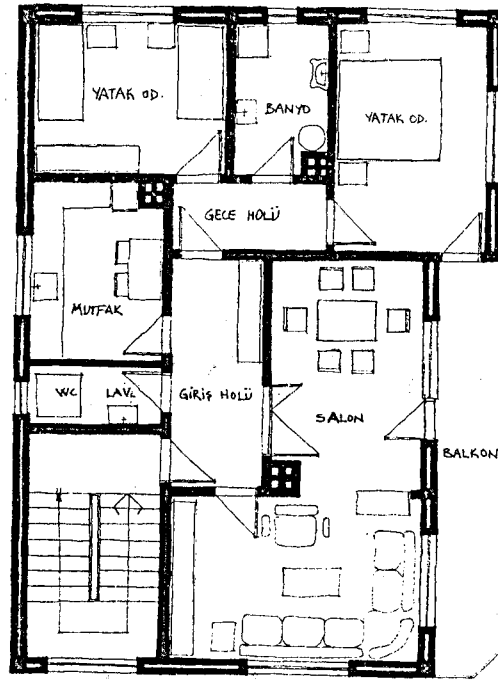
NORMAL KAT PLANI

ÖRNEK: 6

1983 Yılında yapılmıştır.

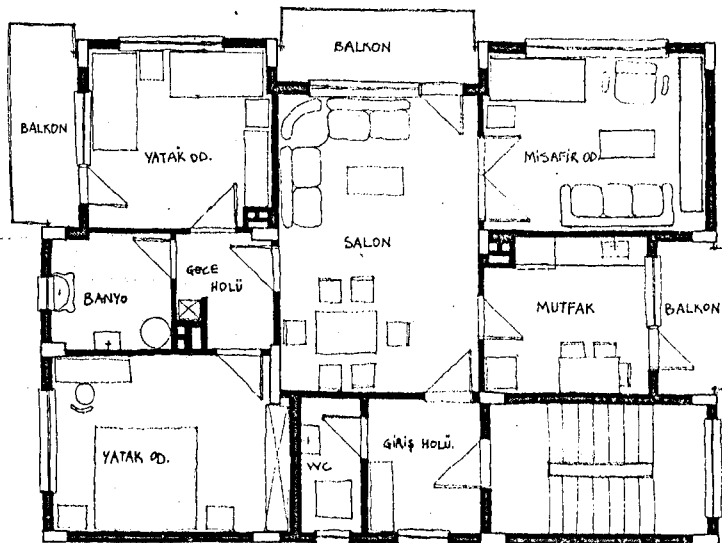
NORMAL KAT PLANI

ÖRNEK: 7

1979 Yılında yapılmıştır.

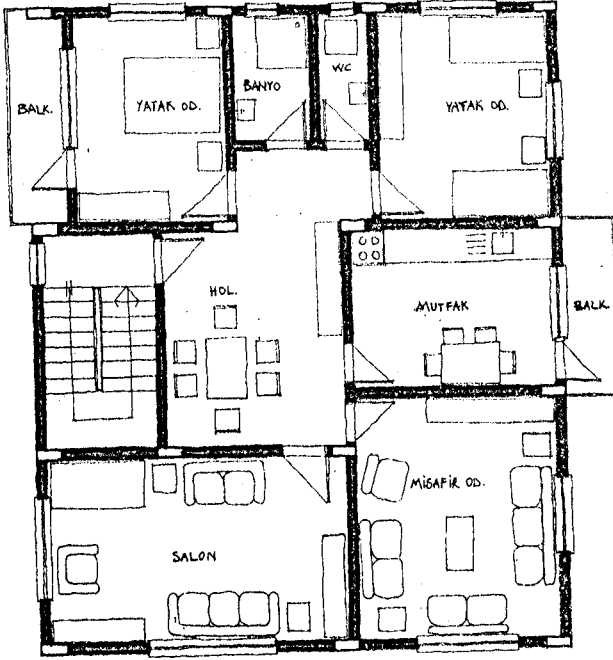
NORMAL KAT PLANI

ÖRNEK: 8

1983 Yılında yapılmıştır.

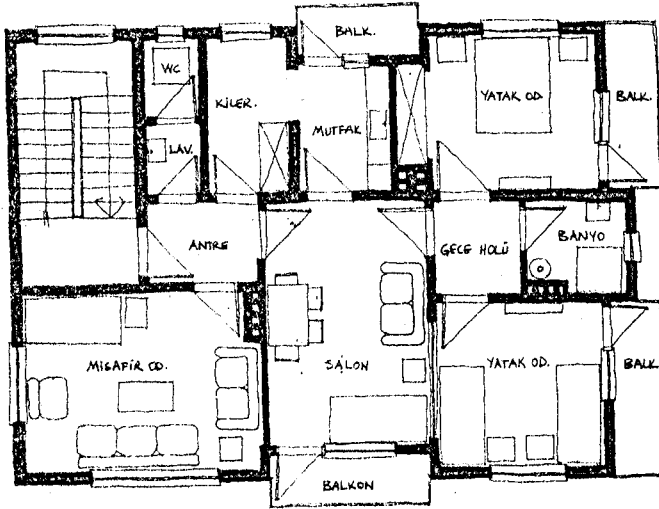
NORMAL KAT PLANI

ÖRNEK: 9

1980 Yılında yapılmıştır.

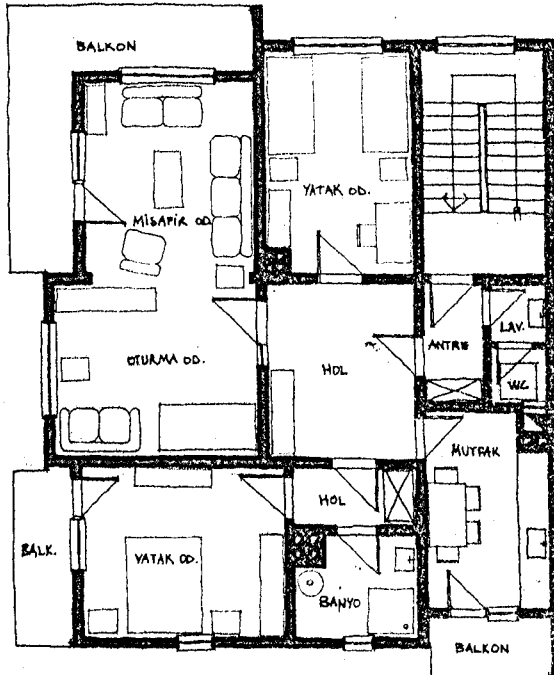
NORMAL KAT PLANI

ÖRNEK: 10

1979 Yılında yapılmıştır.

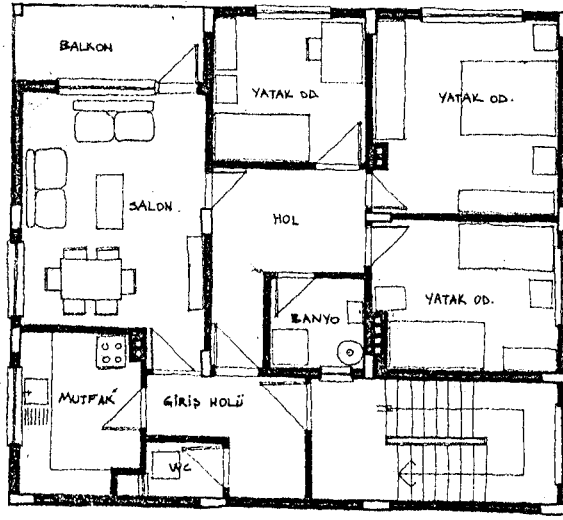
NORMAL KAT PLANI

ÖRNEK: 11

1979 Yılında yapılmıştır.

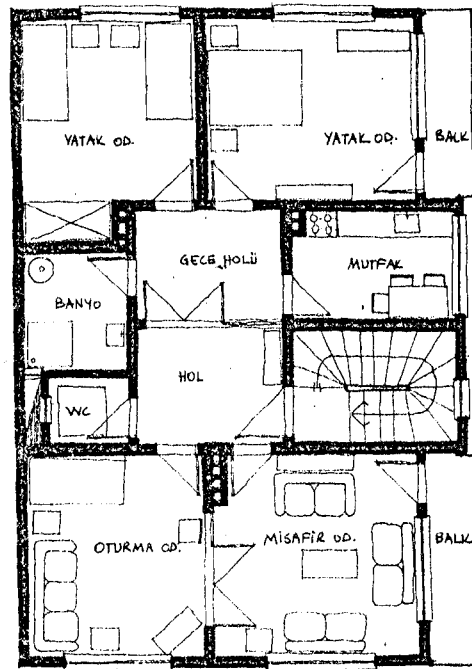
NORMAL KAT PLANI

ÖRNEK: 12

1979 Yılında yapılmıştır.

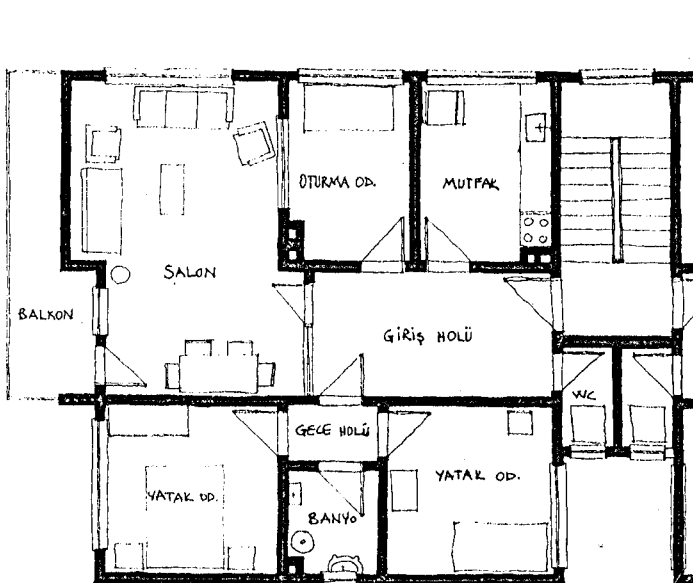
NORMAL KAT PLANI

ÖRNEK: 13

1975 Yılında yapılmıştır.

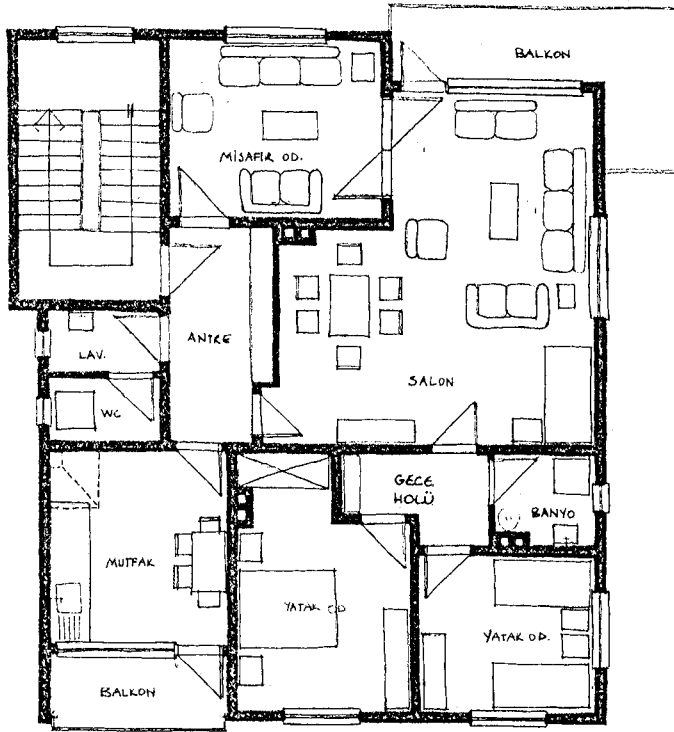
NORMAL KAT PLANI

ÖRNEK: 14

1983 Yılında yapılmıştır.

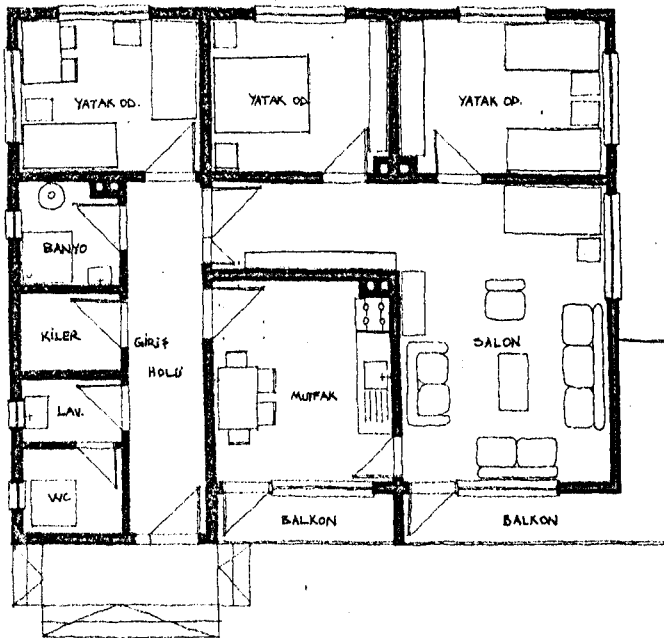
NORMAL KAT PLANI

ÖRNEK: 15

1980 Yılında yapılmıştır.

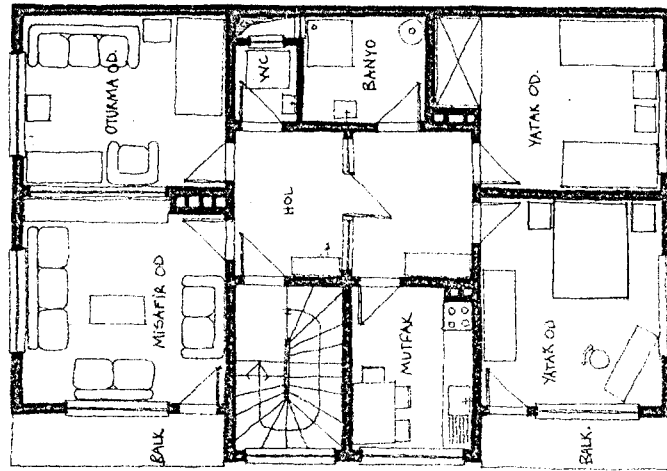
NORMAL KAT PLANI

ÖRNEK: 16

1980 Yılında yapılmıştır.

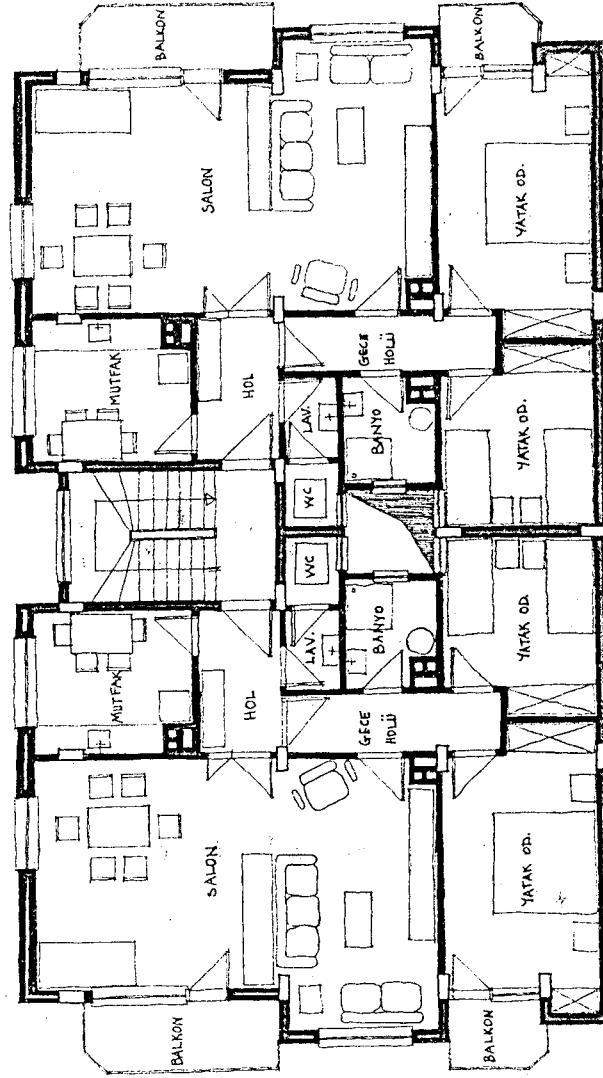
NORMAL KAT PLANI

ÖRNEK: 17

1982 Yılında yapılmıştır.

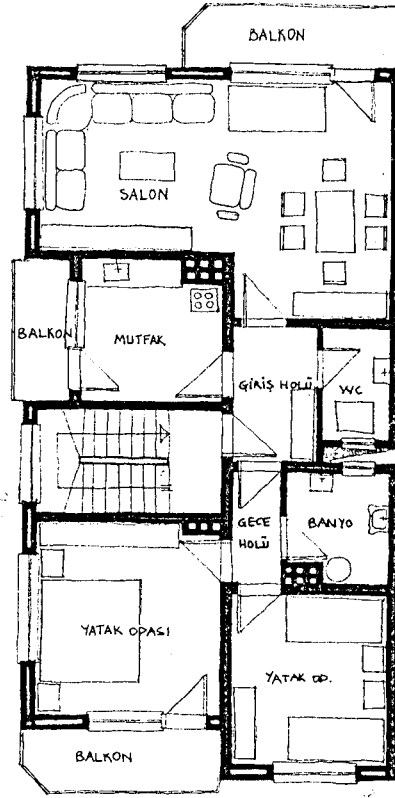
NORMAL KAT PLANI

ÖRNEK: 18

1982 Yılında yapılmıştır.

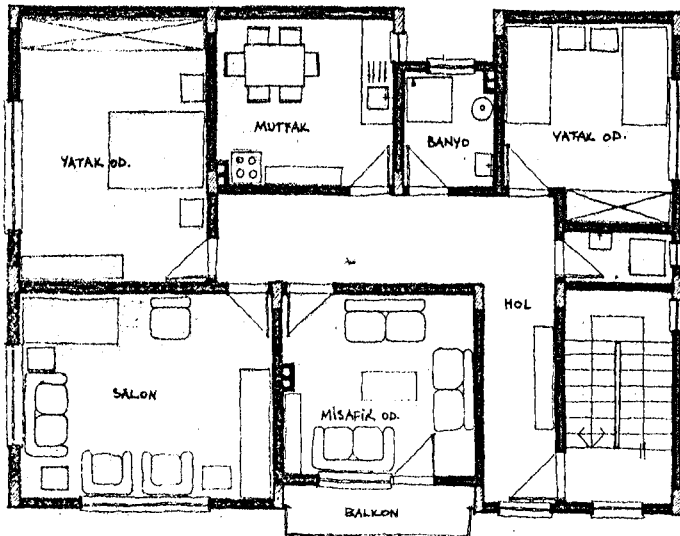
NORMAL KAT PLANI

ÖRNEK: 19

1983 Yılında yapılmıştır.

NORMAL KAT PLANI

ÖRNEK: 20

1982 Yılında yapılmıştır.

NORMAL KAT PLANI

YARARLANILAN KAYNAKLAR

KİTAPLAR:

- Acıpayamlı, Orhan, Acıpayam ve Çevresinde Mesken ve Meskenle İlgili Etnografik Araştırmalar, Ankara Üniversitesi, D.T.C.F.Der, C. 12, Sayı:3-4, 1954, s: 163-216.
- Acar, İsmail Hakkı, Zara Folkloru, Folklor Dizisi: 1, Sivas, Emek Matbaası, 1975.
- Aksoy, Erdem, Orta Mekân: Türk Sivil Mimarisinde Temel Kuruluş Prensipleri, Mimarlık ve Sanat: 7-8, İstanbul, 1963, s: 39-92
- Aksoy, Özgönül, Biçimlendirme, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mim. Bölümü, Trabzon, Karadeniz Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş., 1977.
- Alsaç, Üstün, Türkiye'deki Mimarlık Düşüncesinin Cumhuriyet Dönemindeki Evrimi, KTÜ.Baskı Atelyesi, Trabzon, 1976.
- Alexandre, Cristopher, Sara Ishikawa, Murray Silveestein etal, A Patteen Language, Oxford.U, Press, N.J. 1977.
- Arel, Ayda, Osmanlı Konut Geleneğinde Tarihsel Sorunlar, İzmir, E.Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, 1982.
- Ataç, Mete, "Rapoport Şeması ve Çağdaş Türk Konutlarına Uygulanması," H.Ü.Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi, Ankara, 1979.

- Atasoy, Ayla, Değişen İhtiyaçlar Karşısında Konut Tasarlamasının Nevcut Konutların Değerlendirilmesi Yolu ile Geliştirilmesi, İstanbul, Mim. Fak. Baskı Atelyesi, 1973.
- Balkan, Erhan, Yaşam Biçimi ve Konut Tasarımı Arasındaki İlişkiler, İstanbul, D.G.S.A. Mimarlık Bölümü, 1969.
- Bektaş, Cengiz, Benim Oğlum Bina Okur, İstanbul, Yazko, Ağa-oğlu Yayınevi, 1980.
- Benevolo, Leonardo, Modern Mimarlığın Tarihi, Çev: Atilla Tokatlı, 1.Cilt: Sanayi Devrimi, İstanbul, Çevre Yayınları, Reyo Ltd.Şti. Basımevi, 1981.
- Bilgin, Nuri, Eşya Sistemleri ve İnsan-Eşya İlişkileri, İzmir, Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayınları, No: 28, 1983.
- Chapin. F.S., A Measurement of Social Status, Contemporary American Institutions, N.Y.H., Freres, 1935.
- Deffontaines, P., L'homme et Sa Maison, Editions Gallimard, Paris, 1963.
- Dickens, Charles., International Book Campang, A tak of two Cities, New York, 1859.
- Eldem, Sedat Hakkı., Köşkler ve Kasırlar, İstanbul, DGSA., Yük.Mim.Böl. Röl. K., C:1, 1969, C:2, 1974.
- Erginbaş,Doğan., İnsan ve Ev,İTÜ.Mimarlık Fükültesi,İstanbul, 1961.

Ertürk,Zafer., Kullanıcı Konforu Açısından Boyutsal Gereksinmelerin Saptanması için Bir Yöntem, Ankara, Bizim Büro Baskı Atelyesi, 1977.

Ferguson, Glossaire Sur L'Evaluation de la Qualité et la Responsabilité, IF, Volume. 3, Numéro. 3, 1972.

Güvenç, Bozkurt, Sosyal ve Kültürel Değişme, H.Ü. Yayınları, Ankara, Cihan Matbaası, 1976.

İnsan ve Kültür, 1.B.1972, 2.B., 1979, Ankara, Ayyıldız Matbaası, A.Ş.

Gür Şengül, "Mimarlıkta Ekonomi-Ekoloji Paradoksu", Mimarlık ve Ekonomi, Der., M.Özdeniz, K.T.Ü.1982, s: 87-102.

Inceoğlu, Necati, Bina Programlama Sürecine Analitik Bir Yaklaşım, İstanbul, İTÜ. Yayınları, 1977.

Jencks A. Charles, Post-Modern Architecture, Academy Editions, Revised and enlarged editions,London,1978,

Kağıtçıbaşı, Çiğdem., İnsan ve İnsanlar, Sosyal Psikolojiye Giriş, 1.B., Ankara, Sevinç Matbaası, 1976.

Keleş, Ruşen, Türkiye'de Şehirleşme, Konut ve Gecekondu, 100 Soruda Dizisi. 30, 2.B., İstanbul, Gerçek Yayınevi, Gül Matbaası, 1978.

Kızıl, Fehmi., Toplumsal Geleneklerin Konut İçi Mekân Tasarlamasına Etkisi ve Toplumsal Geleneklerimizi Daha İyi Karşılacak Konut İçi Fiziksel Çevre Koşullarının Belirlenmesi, İstanbul,DGSA.,Yayın No: 81, 1978.

Kongar, Emre, Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği, İstanbul, Remzi Kitabevi Yayınları, Evrim Matbaacılık, 1981.

İmparatorluktan Günümüze Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, İstanbul, Cem Yayınevi, İlke Mat. Koll.Şti. 1976.

Kuban, Doğan, 100 Soruda Türkiye Sanatı Tarihi, 2.B., İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1973.

Türk ve İslâm Sanatı Üzerine Denemeler, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1982.

Sanat tarihimizin Sorunları, İstanbul, Çağdaş Yay., 1975.

Mimarlık Kavramları, 1.B., 1973, 2.B., 1980, İstanbul, Reyo Ltd.Şti. Basımevi.

Küçükerman, Önder, Anadolu'daki Geleneksel Türk Evinde Mekân Organizasyonu Açısından Odalar, İstanbul, T.T.D.K., Yay., 1973.

Lewis, Raphaela, Osmanlı Türkiye'sinde Gündelik Hayat, Çev. Mefkure Poroy, İstanbul, Doğan Kardeş Matbaacılık Sanayii A.Ş. Basımevi, 1973.

MOHLG, Space in the House, H.M.S.O., London, 1963.

Öke, Altan., İşletme Anlayışına ve Bütçesine Uygun Konut Tasarımı, İTÜ. Mimarlık Fakültesi Yayını, İstanbul, 1971.

Rapoport, Amos., House Form and Culture, Englewood Cliffs.
N.J., Prentice-Hall, Inc., 1969.

Rattcliff, R.U., "Urban Land Economics," Mc.Graw-Hill, New
York, 1949.

Scott, V.G., Organizational Theory, a Behavioral Analysis
For Management. Homewood, Illinois, 1967.

Serim, Timur, Türkiye'de Aile Yapısı, Ankara, Hacettepe
Üniversitesi Yayınları No: D. 15, 1972.

Sencer, Muzaffer ve Sencer, Yakut, Toplumsal Araştırmalarda
Yöntembilim, Ankara, Doğan Basımevi, 1978.

Tekeli, İlhan., Bağımlı Kentleşme, Mimarlar Odası Yayınları
18, Ankara, Nüve Matbaası, 1977.

Turhan, Mümtaz., Kültür Değişmeleri, 1000 Temel Eser, İstanbul,
1969.

Ünal, Mete., İstanbul'da Apartmanın Tarihsel Gelişimi ve Konut
Sorunu İçindeki Rolü Üzerine Bir Araştırma.,
İ.D.G.S.A., Yük.Mim.Böl.İstanbul, 1973.

Vuarnesson, P., L'Atelier 3, Société Civile d'Architectes,
"Recherche Pour un Habitat Personnalisé,"
Editions Eyeolles, 1973.

MAKALE VE RAPORLAR:

Aksoy Erdem, "Mimarlıkta Ekonomi Boyutu", Mimarlık ve Ekonomi, Der., M.Özdeniz, K.T.Ü. 1982.

Aktüre, Sevgi., "17. Yüzyıl başından 19. Yüzyıl Ortasına Kadarki Dönemde Anadolu Osmanlı Şehrinde Şehirselleşmenin Değişme Süreci," OTDÜ. Mimarlık Fakültesi Dergisi, I/1, Bahar 1975, s: 101-128.

CIB-W.60, Bâtiment International, 1975.

Comite Permanent Loyer et Revenu Familial de FIHUAT, Revisions des Recommandations de Cologne, 1971.

Cowan, P., "Depreciation, Obsolescence and Aging," The Architectes Journal, 16 June 1963, s:1395-1401.

Çavdar, Tevfik, "Azgelişmiş Ülkelerde Standart Yaşama Eylemlerinin Tesbiti İçin Kullanılan İstatistik Yöntemleri," Yapı Araştırma Kurumu, Konut Paneli, T.1, 1970.

Gür Şengül, Ü.Güzel, G.Kaymak, "Konut Bağlamı içinde Üretken Tip, Kalıp, Standartlaşma ve Boyutsal Eşgüdüm Kavramları Üzerine", K.T.Ü. Tasarım ve Teknoloji Semineri Haziran, 1982, K.T.Ü.

Gür Şengül, "Yöre Mimarlığı; Nostalgia", Mimarlık Dergisi 84/2.

Inceoğlu, Necati., "Büyümlerin ve Değişmelerin Programlanması," Der: Mesut Özdeniz, Mimarlık ve Ekonomi, Trabzon, KTÜ. İnşaat-Mimarlık Fakültesi Yayını, 1982, s:107-113.

- Jones, M.F., "The Long Term Implications of Obsolescence in Housing," The University of Liverpool, School of Architecture, Housing Research and Development Group, 1967, (Araştırma Raporu).
- Kazmaoğlu, Mine ve Tanyeli, Uğur., "Anadolu Konut Mimarisinde Bölgesel Farklılıklar," Yapı, Sayı:33 1979, s: 28-41.
- Keleş, Ruşen., "Nüfus, Kentleşme, Konut ve Konut Kooperatifleri," Konut 81, Kent-Koop Yayınları. 20, Ankara, Özgün Matbaacılık, 1982, s:48-60.
- Kuban, Doğan., "Toplum Açısından Mimarlığın Tarihsel Gelişimi ve Toplumsal Yapı Değişikliklerinin Mimarlığın Evrimine Etkileri," Mimarlık Semineri, Ankara, TMMOB., 1969.
- Lowry, I.S., "Filtering and Housing Standart, a Conceptual Analysis," Land Economics, November, 1960, s: 362-370.
- Mutlu, Asım., "Zaman ve Mimarlık Sanatı," Yapı. Sayı: 44, İzmir, Yenilik Basımevi, 1982/3, s: 25.
- Özer, Bülent., "Mimaride Cephe Sorunu ve Çözümleri," Yapı, Sayı: 51, İzmir, Yenilik Basımevi, 1982/3 S: 48-60.
- Schweighofer, Anton., "Mimari ve Zaman," Çev: Ömer Gülsen, Yapı, Sayı: 44, İzmir, Yenilik Basımevi, 1982/3, S: 30-33.

Study Project For Town Reneval, The Old Store Town of Zanzibar,
Oslo, School Of Architecture, Oslo,
Norway, 1983, s: 1-213

Stone, P., "Desing evaluation for a Hospital Building," Design
Series 31, Curnent Poppers, Building
Research Station, London.

Switzer, J.I.Q., "The Life of Buildings in an Expanding
Economy," Chertered Surveyor, August,
1963, s: 70-77.

Şenyapılı, Önder., "Türkiye'deki Mimarlık Uygulamalarının
Eleştirisi Çıkış Yolları Göstermektedir,"
Mimarlık, Şehircilik ve Türkiye'nin Sorun-
ları, Mimarlık Dergisi Yayınları: 1, 1.B.,
İstanbul, 1970 S0 95-105.

Turner, I., "Designing For Obsoloscence," A.J. 18 October,
1967, S: 940-941.

Vestbro. D., Social Life and Dwelling Space An Analysis of
These House Types in Dar as Salaam,
Report, 2/75 Building, Function Analysis,
Stocholm, 1975.

Yaçınlar, Adnan ve Arkadaşları., "Geleneksel Evlerde Evrim
ve Ani Değişimler," Mimarlık Dergisi,
TMMOB., Ankara, Sayı: 11-12., 1981, S:10-35.

ÖZ GEÇMİŞ

1959 yılında Zara'da doğdum. Reşit Akif Paşa ilkokulu, Zara Ortaokulu ve Zara Lisesi olmak üzere ilk, orta ve lise öğrenimimi Zara'da tamamladım. 1976-1977 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümüne girdim. 1980-1981 öğrenim yılında mezun oldum ve aynı yıl, aynı bölümde yüksek lisans eğitimine başladım.